

Col·lecció Inclusió Social – núm 9

COBRIR LA BRETXA: l'abordatge de les situacions de pobresa en la infància a Catalunya

Eloi Mayordomo

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Drets Socials**

© Departament de Drets Socials

© Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili

© Eloi Mayordomo Martínez

Estudi elaborat per iniciativa de la Direcció General de Serveis Socials del Departament de Drets Socials.

Edició: Secció de Publicacions i Assessorament Lingüístic del Departament de Drets Socials

DOI: 10.57645/10.8080.07.1

Avís legal: Aquesta obra es publica amb una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercialCompartirIgual 3.0.

Sou lliure de: Compartir — copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format Adaptar — remesclar, transformar i crear a partir del material D'acord amb els termes següents: Reconeixement — Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si hi heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dona suport o patrocina l'ús que en feu. NoComercial — No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials.

CompartirIgual — Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, heu de difondre les vostres creacions amb la mateixa llicència que l'obra original.

Podeu trobar aquesta obra i les altres que ha publicat el Departament de Drets Socials al nostre [catàleg de publicacions](#).

El llast de la pobresa infantil

Permeteu-me que, com a conseller de Drets Socials, dediqui aquestes línies a reconèixer la tasca que suposa elaborar estudis com aquest, que són sempre necessaris per analitzar amb rigor situacions socials que ens han de preocupar i ocupar.

Aquest estudi és un exemple de la bona col·laboració entre el Departament de Drets Socials i la Universitat Rovira i Virgili, mitjançant la tasca de l'Observatori Català de la Pobresa, la Vulnerabilitat i la Inclusió Social, que l'avalua com un instrument essencial per analitzar la realitat de la pobresa al nostre país.

Poder disposar d'una informació contrastada i d'uns indicadors vàlids no és només un requisit, sinó que també ha de ser una exigència en l'elaboració de polítiques públiques que donin respostes a les necessitats dels nostres ciutadans. Hem de prendre decisions específiques a partir d'anàlisis concretes, a fi d'actuar amb una perspectiva adequada i de manera eficient.

La pobresa infantil a Catalunya és un tema que reclama la nostra atenció, sobretot després d'aquests anys convulsos, en què les crisis ja no són esporàdiques, sinó que han esdevingut estables. Així, doncs, hi hem d'aprendre a conviure a partir de l'exercici de la resiliència.

És evident que la successió de crisis afecta directament els col·lectius més vulnerables i que, per tant, cal afrontar les desigualtats com a punt de partida. Es tracta d'un combat complex i intens contra el determinisme social i les seves conseqüències, en el qual tot coneixement i aprenentatge serà benvingut i benvolgut amb la finalitat de cercar-hi solucions.

Hem instat el Parlament de Catalunya a perfeccionar la renda garantida de ciutadania gràcies a millores en la llei que la regula, a fi de preveure ajudes per a la criança dels fills i filles. Sabem que és una bona eina i el Govern de Catalunya hi confia, com també ho fa en la gratuïtat de les escoles bressol a l'etapa d'infantil 2.

Per mitjà d'aquestes actuacions vull transmetre el màxim compromís de la Generalitat de Catalunya per impulsar polítiques públiques que lluiten contra la pobresa infantil i ajuden les famílies més vulnerables a tirar endavant amb igualtat d'oportunitats.

Carles Campuzano i Canadés

Conseller de Drets Socials

Índex de continguts

1	Introducció	8
2	Anàlisi i evolució de les situacions de pobresa i escassetat en la infància	10
2.1	Context general.....	12
2.2	L'evolució de les situacions de pobresa a Catalunya	16
2.3	Les situacions de pobresa en la infància a Catalunya	18
2.3.1	La taxa de pobresa ancorada.....	19
2.3.2	La taxa de pobresa infantil per sexe.....	21
2.3.3	L'estructura de les llars.....	22
2.3.4	Estructura de la despesa	26
2.3.5	Pobresa per carència	28
2.3.6	AROPE	31
2.3.7	Territorialització de la pobresa.....	32
2.4	El cost de la criança.....	36
3	La contribució de les polítiques públiques per reduir la pobresa infantil	41
3.1	Mesures fiscals i monetàries en l'àmbit de la infància.....	42
3.1.1	Mesures fiscals	43
3.1.2	Mesures monetàries	46
3.1.3	Prestacions per a la infància.....	50
3.1.4	Cobrir la bretxa.....	50
3.2	Accés als serveis i usos	60
3.2.1	Serveis de cura, educació i oci.....	60
3.2.2	Salut	64
3.2.3	Accés i manteniment de l'habitatge	65
3.3	Governança de la pobresa en la infància	67
4	Conclusions	69
5	Resum executiu.....	70
6	Bibliografia	73

6.1	Obres consultades	73
6.2	Fonts de l'exploració estadística.....	83

Índex de gràfics

Gràfic 1 Evolució del PIB de Catalunya	12
Gràfic 2 Variació del PIB de Catalunya	13
Gràfic 3 Evolució de la distribució de renda equivalent a Catalunya	14
Gràfic 4 Evolució del coeficient de Gin	14
Gràfic 5 Evolució de l'índex de ràtio S80/S20	15
Gràfic 6 Evolució de les taxes de pobresa a Catalunya	16
Gràfic 7 Evolució de la pobresa moderada i greu segons els grans grups d'edat	19
Gràfic 8 Evolució de la significació de la pobresa greu en la moderada segons els grans grups d'edat	19
Gràfic 9 Evolució de la taxa pobresa ancorada al 2012 segons els grans grups d'edat...	20
Gràfic 10 Evolució de la taxa de pobresa moderada per sexe i gran grup d'edat	21
Gràfic 11 Evolució de la taxa de pobresa greu per sexe i gran grup d'edat.....	22
Gràfic 12 Evolució de la pobresa moderada segons la presència d'infants.....	23
Gràfic 13 Evolució de les llars en situació de pobresa moderada amb un adult de referència.....	24
Gràfic 14 Evolució de les llars en situació de pobresa moderada amb dos adults de referència.....	25
Gràfic 15 Evolució de les altres llars en situació de pobresa	26
Gràfic 16 Evolució de les quanties de determinats béns en l'estructura de la despesa de les llars	27
Gràfic 17 Evolució de la despesa per llar segons la seva composició	28
Gràfic 18 Evolució de la taxa de persones en situació de carència material greu	29
Gràfic 19 Evolució dels béns a què s'accedeixen en la pobresa per carència segons els infants o adults.....	31
Gràfic 20 Evolució de la taxa AROPE segons els grans grups d'edat	32
Gràfic 21 Evolució de la taxa de pobresa segons la mida poblacional.....	33
Gràfic 22 Evolució del percentatge d'infants amb ingressos per unitat de consum per sota del llindar de pobresa greu i moderada segons el municipi	34
Gràfic 23 Evolució de la taxa bruta de creixement per comarques.....	36
Gràfic 24 Salari de referència segons la composició de la llar. Barcelona i AMB (sense BCN)	38
Gràfic 25 Taxa de pobresa abans i després de les transferències socials	41

Índex de taules

Taula 1 Evolució dels salaris de referència, 2016-2021	37
Taula 2 Pressupostos de referència (2014)	39
Taula 3 Quanties per infants (IRPF).....	45
Taula 4 Quanties de la renda garantida de ciutadania segons els membres de la unitat familiar	47
Taula 5 Quanties de l'ingrés mínim vital segons els membres de la unitat familiar (llars no monoparentals)	48
Taula 6 Quanties de l'ingrés mínim vital segons la composició de les llars monoparentals	48
Taula 7 Escenaris pretransferències si posttransferències socials i desplegament de la RGC i l'IMV en solitari	53
Taula 8 Escenari en què es desplega la RGC després de l'IMV	54
Taula 9 Escenaris de reforma de la RGC.....	55
Taula 10 Escenaris d'incorporació de la GIE	56
Taula 11 Escenaris de prestacions per a la infància després de l'IMV-RGC i la GIE focalitzada	58
Taula 12 Tinença de l'habitatge segons la situació econòmica	66

1 INTRODUCCIÓ

La pobresa és un fenomen que tradicionalment s'ha atribuït a la vivència de successos desgraciats —aliens a la voluntat de les persones— o a la manca d'esforç i a les decisions desencertades que una persona pren al llarg de la seva trajectòria de vida.

Amb el desenvolupament de la terciarització de l'economia, la idea que la riquesa és fruit del mèrit i l'esforç no tan sols s'ha mantingut, sinó que s'ha intensificat. A la pràctica, però, aquesta relació ha sigut cada cop més problemàtica. D'una banda, perquè aquesta idea erigeix la remuneració laboral en un indicador reflex de l'esforç o el talent de l'individu, i obvia que el seu valor social està molt condicionat pel context històric i social. De l'altra, si assumim que la remuneració és un reflex fidel del mereixement, podem tenir societats més obertes des d'un punt de vista de la mobilitat social, però no necessàriament més igualitàries. De fet, l'aprofundiment de la globalització i el procés de desenvolupament tecnològic han augmentat significativament la capacitat d'acumulació d'una minoria, i fan més evident l'expansió d'una esfera d'acumulació no necessàriament orientada a la producció que acaba per generar, més encara, les desigualtats de partida.

En l'àmbit de la infància i l'adolescència, cal posar en relleu de manera particular que allò que popularment s'anomena pobresa infantil no és un fenomen atribuïble al mereixement dels infants, ja que ells no són els responsables dels contextos en què creixen; això és una loteria i depèn del lloc on els ha tocat néixer. L'atzar determina el lloc de naixement, però la família com a institució primària és un factor d'acumulació de capital social, econòmic i cultural, que es posa en joc (de manera raonada o inconscient) a l'hora de definir estratègies per a l'adquisició d'habilitats i el desenvolupament integral dels fills.

Per tant, si els infants no són responsables del context en què neixen i les famílies són un factor determinant en el procés de creixement, el nivell d'actuació pública i l'orientació dels serveis de criança adreçats a la infància poden tenir una incidència rellevant a l'hora de compensar les desigualtats de partida, sobretot en els primers anys de vida. Per contra, créixer en una situació d'escassetat i pobresa incideix negativament en múltiples àmbits de la vida; suposa un llast per al desenvolupament social, econòmic i cultural dels infants en el present, però també en el futur, atès que s'hereta de generació en generació.

En la primera part d'aquest informe, es fa una aproximació a les situacions de pobresa i escassetat material que pateix la infància, l'adolescència i les seves famílies a Catalunya del 2012 al 2019. Per fer-ho, primer es contextualitza la situació econòmica i social del període analitzat i, posteriorment, es presenten els principals indicadors de referència en l'anàlisi de la pobresa: la taxa de pobresa en la infància, la

importància de la composició de les llars, l'estructura de la despesa d'aquestes i la incidència que hi tenen els infants, o les situacions de privació en l'accés a determinats béns, entre d'altres.

En la segona part, l'anàlisi se centra en la contribució que fan les polítiques públiques que impulsen els poders públics i, a partir d'aquí, es proposen actuacions que sobrepassen les limitacions que aquestes tenen. Per a aquesta anàlisi, s'hi inclouen les polítiques de transferència de rendes, tenint en compte l'aspecte fiscal i les prestacions monetàries; però també el disseny i el funcionament ordinari dels serveis adreçats a la infància i a les seves famílies, i alguns dels aspectes més rellevants de la governança de les polítiques, com a elements que incideixen de manera directa i determinant en la millora de les condicions de vida dels infants i les seves famílies.

2 ANÀLISI I EVOLUCIÓ DE LES SITUACIONS DE POBRESA I ESCASSETAT EN LA INFÀNCIA

Les polítiques adreçades a la infància, l'adolescència¹ i les seves famílies experimenten un procés d'evolució a causa de la mateixa transformació que hi ha en l'estructura familiar i la composició de les llars, que afecta el conjunt de països de l'Organització de Cooperació i Desenvolupament Econòmic (OCDE), a la qual les llars de l'Estat espanyol i de Catalunya no són alienes. La taxa de fecunditat, és a dir, el nombre de fills per llar, ha passat de ser de les més elevades d'Europa el 1978 (2,8) a ser de les més baixes, ja que decau fins a situar-se al voltant de l'1,21 (només està per sobre de la del conjunt de l'Estat, que és de l'1,19, i de la de Corea, l'1), i consolida una dinàmica per sota de la mitjana de l'OCDE des de l'any 1983 (OCDE, 2022). Les explicacions a aquesta situació són múltiples i diverses, i abracen fins i tot la transició accelerada postfranquista, que inclou una secularització creixent de la societat i una variació en els patrons del matrimoni, però també una gran transformació de la matriu productiva (la desindustrialització), que comportarien: la incorporació massiva de les dones al mercat laboral remunerat, l'aparició d'un atur estructural i crònic, i les dificultats amb què es troben els joves a accedir al mercat laboral i, per tant, la prolongació dels anys dedicats als estudis, entre d'altres.

En aquest context, la configuració d'un mercat de treball dual ha estat un factor determinant a l'hora d'explicar el retard de la primera maternitat (Gutiérrez-Domènech, 2007), que en el cas català s'ha anat postergant fins a situar-se als 32,43 anys, perquè és prioritari consolidar l'experiència laboral i obtenir una posició amb més estabilitat abans d'iniciar qualsevol procés de criança (Delgado, Meil, López, 2008). La conseqüència indirecta d'aquest retard ha estat la progressiva disminució del nombre d'infants en la composició de les famílies (a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, les llars sense fills ja representen el 62% del total de les llars el 2021 (Sánchez, Martínez, Rué, 2022), malgrat que el desig d'aquestes és un altre (Adsera, 2006).

Més enllà de les conseqüències individuals o familiars, aquesta situació representa un gran repte en la sostenibilitat financera de l'actual disseny de l'estat del benestar. La proporció de la població en actiu s'ha anat reduint respecte de la que abandona el mercat laboral (jubilats) i aquesta circumstància comporta i comportarà més tensió, no només en el finançament del sistema de pensions, sinó també en el sistema sanitari, entre d'altres.

En aquest sentit, les polítiques d'infància i famílies tenen la funció de redistribuir entre les generacions. Es tracta de polítiques compensatòries en què la societat

¹ Per una qüestió d'economia del llenguatge, ens referirem de manera genèrica a les situacions que viuen els infants i adolescents amb el mot *infància*, que inclou també els menors de 18 anys.

aposta per alleugerir les càrregues econòmiques derivades de la criança i, alhora, contribuir al benestar en el present i a la continuïtat d'aquest estat en el futur.

Aquesta aposta s'ha popularitzat sovint com una inversió en la infància. Amb aquesta inversió es pretén garantir les precondicions necessàries per desenvolupar el talent dels infants —independentment de les llars i el context on aquests visquin—, a fi de reduir la hipotètica despesa de serveis i actuacions restauratives, i, a la vegada, ingressar més volum impositiu derivat de la seva millora social.

Aquest enfocament ha anat desplaçant una visió més clàssica, en què es posava l'èmfasi en la detecció de les necessitats en la infància i les seves famílies i l'abordatge se circumscribia en el desenvolupament d'actuacions per cobrir-les. Els dubtes sobre si la prosperitat material i l'individualisme del mercat conduïen a augmentar el benestar (Jordan, 2006) van donar pas a la idea que la salvaguarda dels drets dels infants (Nacions Unides, 1989) i el seu benestar subjectiu (Axford, 2009) tenien més pes, i que calia obtenir resultats en l'àmbit individual i familiar però, alhora, canviar el context (l'entorn). L'assumpció del paradigma de la *inversió social* o el de la *inversió en capital humà* (Comissió Europea, 2013), que es materialitzen en el Pilar Social Europeu (Comissió Europea, 2017), ha acabat complementant el paradigma que es basa en els drets i que s'aproxima a les capacitats (Nussbaum, Sen, 1993; Sen, 2005), atès que és necessari promoure les potencialitats de la ciutadania —especialment en les edats primerenques (Consell Europeu, 2002; Comissió Europea, 2013)— com una estratègia per trencar el cicle de reproducció de les desigualtats (Comissió Europea, 2013).

Tot i que l'objecte d'aquest informe no és analitzar l'impacte de la pobresa en el conjunt dels drets de la infància —una tasca que el Síndic de Greuges porta a terme anualment (Síndic de Greuges, 2021)— ni problematitzar les implicacions que comporta assumir el paradigma d'inversió social (Mayordomo, 2019), és impossible isolar les conseqüències que té créixer en contextos de pobresa i escassetat en l'àmbit econòmic. Cada cop hi ha més literatura científica que documenta els efectes perjudicials de la pobresa en sectors com la salut, l'educació o el desenvolupament socioemocional dels infants (Case, Lee, Paxson, 2008; Duncan, Magnuson, Kathleen, 2012; Duncan, Magnuson, Votruba-Drzal, 2014; Fletcher, Wolfe, 2014). Per aquest motiu, en la mesura del possible, aquest informe vol difondre una mirada que vagi més enllà d'una anàlisi estrictament monetarista, i incorporar actuacions que es desenvolupin per mitjà de la provisió dels serveis i la governança de les polítiques multinivell adreçades a la infància i a les seves famílies.

Per conèixer les situacions en què creixen la infància i l'adolescència, ens basarem sobretot en l'explotació de les microdades de l'Enquesta de condicions de vida (ECV) elaborada per European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC), prenent com a període de referència els anys compresos entre el 2012 i el 2019-2020. Malgrat les darreres dades oficials que es van publicar el 2020, les microdades d'aquesta enquesta recullen els ingressos declarats l'any anterior, el 2019, per tant, no s'aprecien els efectes de la pandèmia. Tot i això, la resposta respecte a l'accés a determinats béns fa referència al moment en què es fa l'entrevista i aquesta informació és del 2020, any en què es produeix l'esclat de la pandèmia de la COVID-19 i el confinament. S'ha intentat, tant com s'ha pogut, complementar aquesta informació amb dades d'altres informes i documents a fi d'actualitzar-la, tot i que no

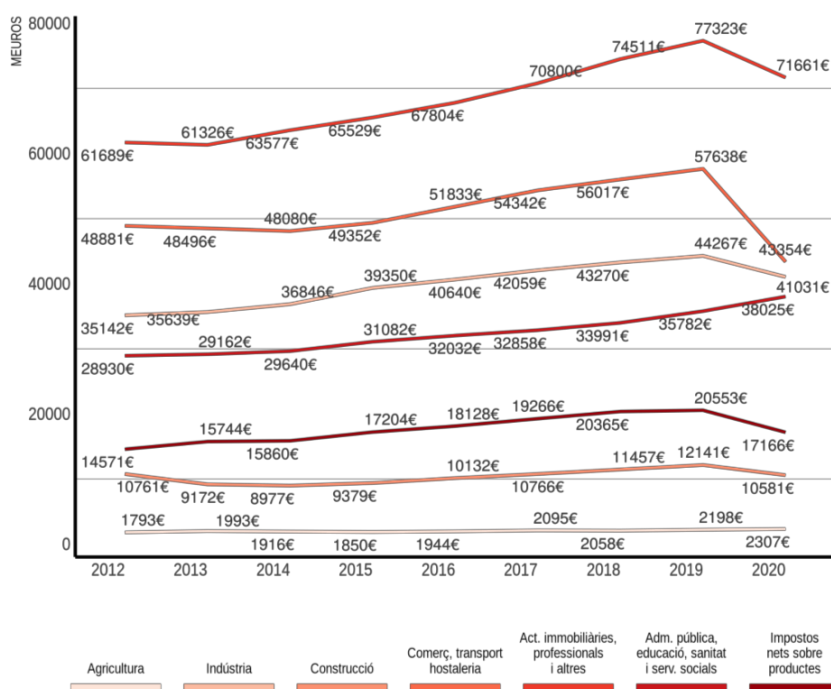
sempre ha estat possible. És important tenir en compte aquest aspecte, perquè l'abast dels canvis que la pandèmia pot haver generat en termes de pobresa i desigualtat encara és incert a nivell agregat.

Finalment, els càlculs d'alguns indicadors difereixen lleugerament de l'estadística publicada per l'Idescat. Aquesta variació es dona perquè les dades que conté aquest informe s'obtenen a partir del càlcul amb la ponderació dels pesos individuals que indica l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i, per tant, no es fan ajustos posteriors com ho fa l'Idescat.

2.1 Context general

Més enllà del període de frenada econòmica obligada que van patir alguns sectors durant el confinament, el període de temps comprès entre l'any 2012 fins a l'actualitat es caracteritza per ser un cicle de creixement econòmic. A partir de l'any 2014, l'economia catalana es troba en una fase expansiva, en què hi ha un increment del PIB de l'1,6%, i s'accelera fins a assolir el 3,8% el 2015. A partir de llavors, la taxa de creixement s'alenteix, tot i que es manté fins al 2017 en un creixement del 3,6%, i a partir del 2018 es modera encara més fins a situar-se en el 2,5%. A partir d'aquest moment, i sobretot a conseqüència del context econòmic global, comença a alentir-se fins a l'1,9% el 2019 i decreix el 2020.

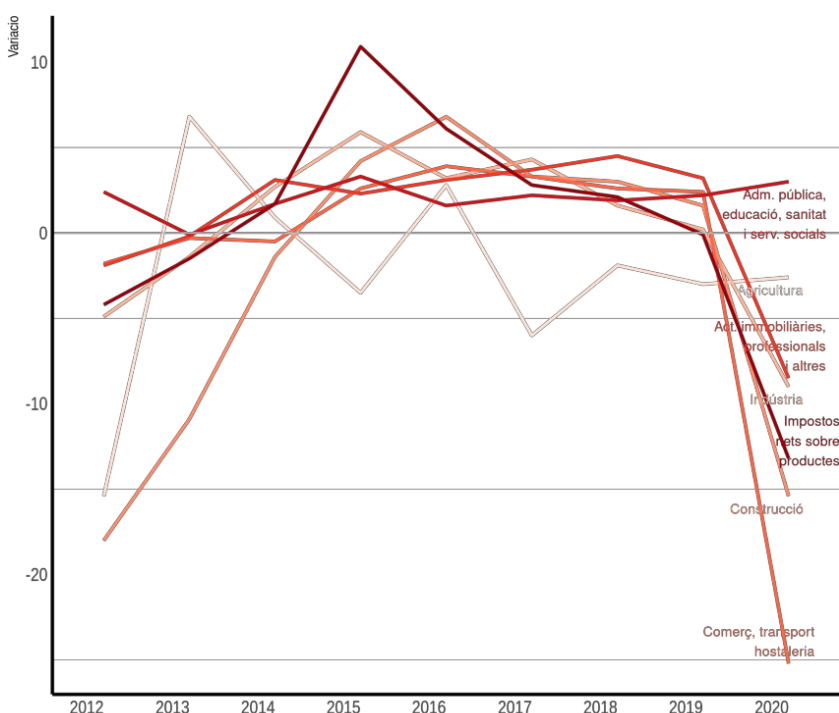
Gràfic 1 Evolució del PIB de Catalunya

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA AMB DADES IDESCAT. COMPTES ECONÒMICS ANUALS DE CATALUNYA

Les mesures de contenció per la pandèmia suposen una caiguda per al conjunt de sectors econòmics, amb l'única excepció de l'Administració pública, l'educació, la sanitat i els serveis socials. Aquesta caiguda s'accentua especialment en els sectors que tenen més pes en el producte interior brut (PIB): les activitats immobiliàries, però molt especialment en el comerç, el transport i l'hostaleria, en què la variació del 2019 al 2020 representa una reducció del 25,2%, en part per la gran exposició al turisme estranger.

Gràfic 2 Variació del PIB de Catalunya

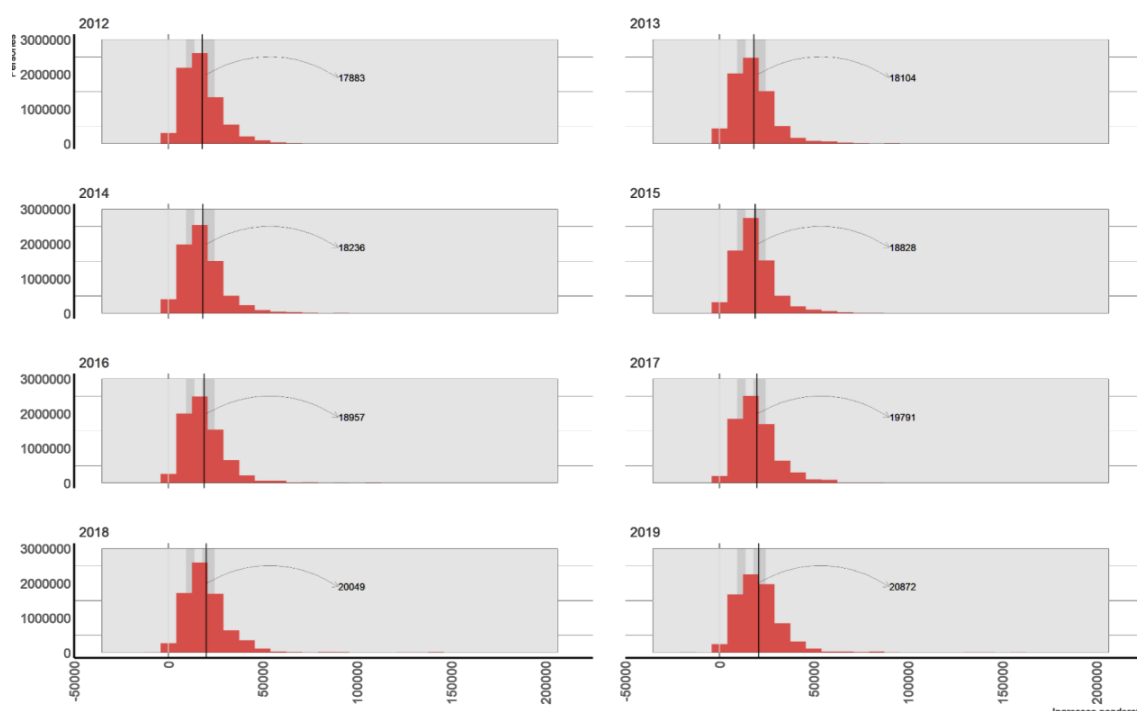
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA AMB DADES IDESCAT. COMPTES ECONÒMICS ANUALS DE CATALUNYA

Com a conseqüència, el PIB de l'any 2020 cau un 11,5%, un descens que és superior al de la zona euro (-6,6%), i es posa fre al cicle expansiu del 2,8% de mitjana anterior (gairebé un punt percentual per sobre del de la zona euro). Malgrat aquesta situació, durant el primer semestre del 2021 el PIB es recupera i avança a un ritme mitjà del 6,6% interanual, i reprèn el ritme anterior a la interrupció de la pandèmia, i durant el segon trimestre registra un creixement del 3,9% intertrimestral, gràcies a l'impuls del sector de serveis i la indústria (Generalitat de Catalunya, 2021).

A grans trets, doncs, podem afirmar que la dinàmica econòmica del període 2012-2021 es caracteritza pel creixement econòmic, que només és interromput per la frenada econòmica que va suposar la COVID-19, i que les dades actuals sembla que la superen.

En aquest context econòmic, la distribució de la renda mitjana per unitat de consum s'ha incrementat: ha passat dels 17.883 euros el 2012 als 20.872 euros el 2020.

Gràfic 3 Evolució de la distribució de renda equivalent a Catalunya

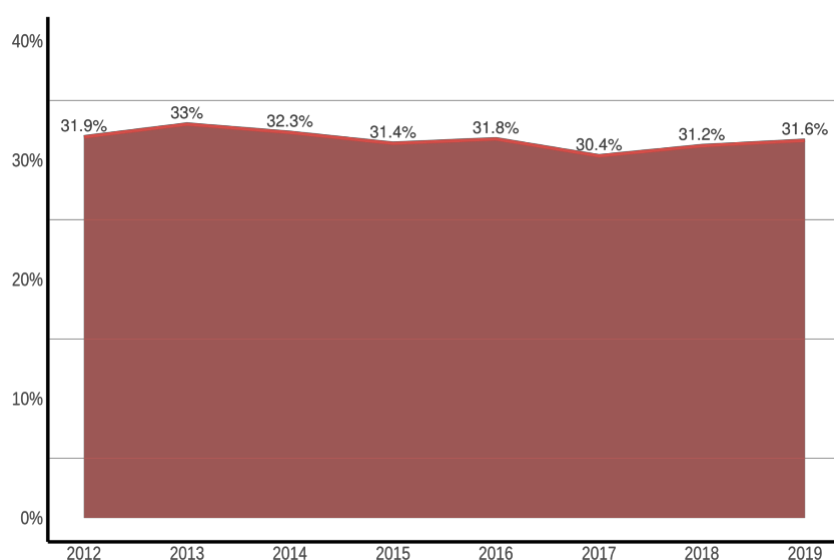

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Malgrat que només disposem de dades prèvies a l'esclat de la pandèmia, el coeficient de Gini (l'indicador que mesura la desigualtat d'ingressos d'una societat) mostra una tendència decreixent des de l'any 2013 en endavant.

Gràfic 4 Evolució del coeficient de Gin

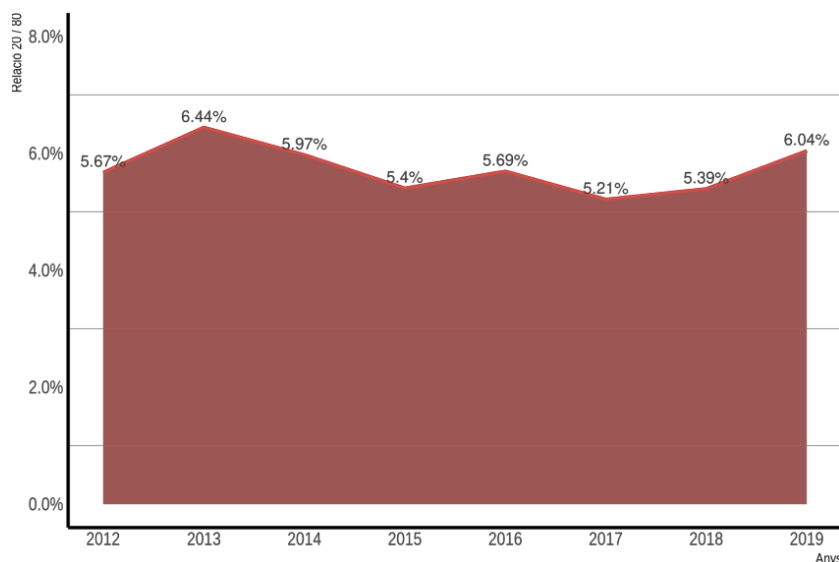

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Però aquesta percepció d'estancament de la desigualtat es matisa quan posem en relació el grup de la població d'ambdós extrems dels ingressos; és a dir, quan vinculem la renda mitjana que obté el 20% de la població més rica (quintil més alt) amb la renda que assoleix el 20% de la població amb la renda més baixa (quintil més baix). Tal com es mostra en el gràfic 5, l'any 2013 s'arriba al valor més elevat, en els 6,44 punts percentuals, moment en què comença a decreïxer fins al 2015, i el 2017 presenta el valor més baix del període (5,21%). Des d'aleshores en endavant, torna a incrementar-se fins a assolir els 6 punts percentuals, una situació que en el context de l'Estat només la superen les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, el Principat d'Astúries, les Canàries i el País Valencià.

Gràfic 5 Evolució de l'índex de ràtio S80/S20

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

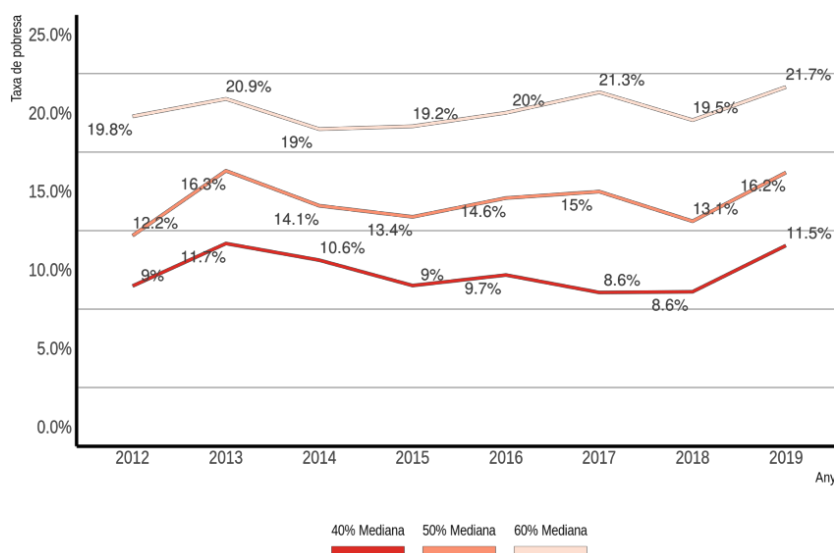
NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

L'augment de la distància entre els estrats socials més extrems es troba en consonància amb el que s'observa en termes comparats a Europa, on disminueix més la proporció de renda equivalent neta a favor dels decils vuitè i novè. En el cas del conjunt de l'Estat, i d'acord amb les dades del World Inequality Database, des de la dècada dels vuitanta fins al 2016, aquesta dinàmica s'ha anat intensificant i s'estima que la meitat de la població més pobre disposa de la quarta part de la renda (entre el 24,9% i el 26,8%), mentre que la meitat més rica en concentra tres quartes parts (entre el 73,2% i el 75,1%); i el percentatge acumulat per l'1% ha passat de ser del 7,7% el 2001 a significar el 9,8 el 2016 (Badenes, Gambau-Suelves, Navas, 2019).

2.2 L'evolució de les situacions de pobresa a Catalunya

D'acord amb les dades de l'ECV d'EU-SILC, la taxa de pobresa moderada per al 2019, que correspon al 60% de la mediana dels ingressos equivalents² del conjunt de la ciutadania de Catalunya, se situa en el 21,7%. Aquest percentatge representa la taxa màxima per al període analitzat (2012-2019) i només és comparable amb les taxes de pobresa que s'experimenten els anys 2013 i 2017. Alhora, aquesta dinàmica és força paral·lela a la que presenta la taxa de pobresa greu, que situa el llindar en el 40% de la mediana dels ingressos equivalents. Per a l'any 2019, aquesta afecta l'11,5% de la població i és també una de les xifres més elevades del període analitzat.

Gràfic 6 Evolució de les taxes de pobresa a Catalunya

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

En ambdues taxes, tant en la moderada com en la greu, les dones presenten unes taxes superiors a les dels homes: el 23,30% per a la pobresa moderada i l'11,83% per a la greu, enfront del 20,72% i el 9,26% en el cas dels homes, respectivament. Aquest fet, posa en relleu l'existència de patrons característics de l'estat del benestar familiarista, en què, com és sabut, la centralitat de la institució familiar perpetua el rol de les dones com a prestadores dels serveis de cures (en connivència amb un mercat de treball segregat), que en reforça la sobrecàrrega de treball i dificulta la incorporació completa al mercat de treball, així com la manca d'autonomia econòmica (Belzunegui, de la Fuente, Valls, 2020). Malgrat que els indicadors i les estadístiques oficials no tenen present el gènere, perquè no capten la distribució d'ingressos que es produeix en l'àmbit intrafamiliar (Valls, Belzunegui, 2017), resulta evident la prevalença de les dones en les taxes de pobresa, un diferencial que, en el cas català, arrenca el 2015 i es manté sostingudament tres punts per sobre fins al 2019.

² Els ingressos equivalents fan referència a la ponderació dels ingressos que obté la llar de referència segons l'edat i el nombre dels seus membres.

No obstant això, els factors que incideixen més a l'hora d'explicar la desigualtat a Catalunya són l'ocupació, l'educació i el país de naixement (Ayllón, Ramos, 2022). Respecte del país d'origen, hi ha un impacte diferencial en les situacions de pobresa, produït perquè hi ha més *sensibilitat* als ajustos del mercat laboral, un factor al qual cal sumar la manca d'una xarxa de suport familiar o social i menys accés a les prestacions socials, sobretot a causa de les característiques de la seva participació en el mercat laboral i de la poca capacitat de negociació derivada del seu estatus administratiu (Mahía, de Arce, 2014). L'anàlisi de l'ECV elaborada per l'EU-SIL posa en relleu aquesta taxa de pobresa diferenciada segons l'origen, i ho fa de manera especialment punyent en el cas de les persones que provenen de fora de la Unió Europea, que presenten unes taxes de pobresa molt superiors (52,25%) a les que provenen de la resta de la Unió Europea (15,37%) i a les autòctones (13,13%). Cal destacar que, tant la salvaguarda dels drets de l'infant com l'interès superior d'aquest prevalen per sobre el seu estat administratiu; és més, tal com manifestaven les observacions del Comitè dels Drets de l'Infant, els infants que han fet un procés migratori sense referents adults i es troben en un centre residencial han de rebre una atenció especial (Comitè dels Drets de l'Infant, 2018; Mayordomo, 2018).

Respecte de les graduacions educatives, gairebé la meitat (47,2%) de les persones que tenen estudis inferiors als primaris es troben en una situació de pobresa, un fet que ha variat substancialment respecte de l'any 2018 (33,1%). A mesura que es van assolint graduacions superiors, el percentatge de persones en situació de pobresa va decreixent: 28,4%, quan es finalitza la primària; 22%, en la secundària, i 7-8% durant tot el període en què assoleixen estudis universitaris. El nivell educatiu dels progenitors és, alhora, un dels predictors més fiables de la posició social que ocuparan els infants en el futur i explica la reproducció intergeneracional de la pobresa, ja que els infants que viuen amb pares amb un nivell d'educació inferior tenen més probabilitats de ser pobres que els dels pares amb un nivell d'educació més alt (Chen, Corak, 2008; Chzhen, Bradshaw, 2012; Gornick, Jäntti, 2012).

Finalment, la participació en el mercat laboral i la intensitat en què aquesta es produeix és la variable que incideix més a l'hora d'explicar la desigualtat total, i ho fa entre el 14% i el 23% (Ayllón, Ramos, 2022). Pel que fa a l'ocupació, les persones que es dediquen al sector agrícola mostren unes taxes de pobresa més elevades (33,35%) que la resta de sectors (construcció, 14,8%; indústria, 12,68%, i serveis, 9,21%), si bé és cert que hi ha determinades activitats productives, com ara el treball domèstic, en què les taxes de pobresa han augmentat especialment (per sobre del 35% en el període 2015-2017 i per sobre del 40% en els anys 2018 i 2019). Així mateix, les persones amb baixa intensitat laboral, és a dir, les que integren llars en què les persones en edat de treballar ho fan per sota del 20% de les hores, mostren una taxa de pobresa del 60%; per contra, quan s'augmenten les hores en la participació laboral, aquesta taxa decau gairebé fins al 19%. Més enllà de la intensitat, l'estabilitat és un dels altres factors en què es presenten taxes diferenciades. Les persones treballadores amb un contracte de durada determinada mostren unes taxes de pobresa més altes (27,06% el 2019) que les que disposen d'un contracte indefinit (10,65%).

El grau de desenvolupament educatiu i la situació econòmica i laboral de les llars tenen un efecte directe en el rendiment escolar dels infants (Stevens, Schaller, 2011), atès

que són factors que, conscientment o inconscientment, es posen en joc a l'hora de traçar les estratègies educatives i el desenvolupament dels infants. No és estrany, doncs, que els canvis involuntaris de feina dels progenitors es relacionin amb les expulsions i repeticions de curs dels infants (Kalil, Ziol-Guest, 2008); i que els adolescents que experimenten la pèrdua de feina dels seus progenitors presentin uns guanys salarials inferiors a la dels seus coetanis (Oreopoulos, Page, Stevens, 2008).

Les intervencions que aspirin a combatre la pobresa en la infància, per tant, han d'incorporar-hi, com dèiem, els contextos.

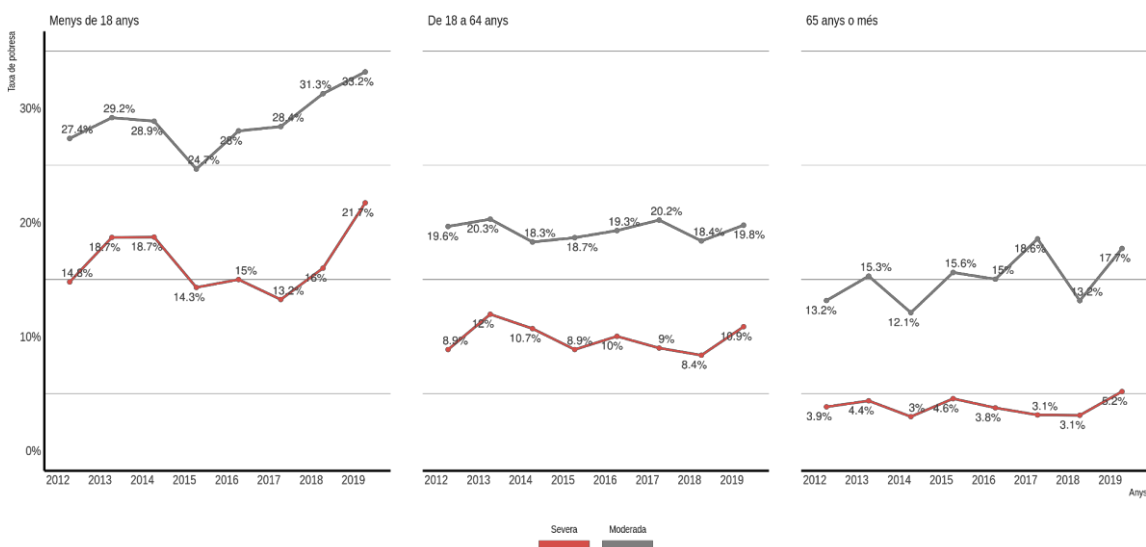
Malgrat que encara no es disposin de dades més actualitzades que ens permetin conèixer quin ha estat l'efecte de la pandèmia en la distribució de la renda, Cruz, Navarro i Porcel (2021) fan una simulació dels ingressos de les llars des del punt de vista micro i conclouen que el 9% de la població ha descendit d'estrat econòmic, i que aquest descens és més acusat en els estrats intermedis, ja que arriba al 13% en el tercer quintil de la distribució. I tot i que apunten que hi ha una inamobilitat més elevada en els extrems de la distribució de la renda (particularment en el quintil superior (91,4%)), manifesten més pèrdua en l'inferior, en què hi ha un 8% d'individus que han perdut més del 40% de la seva renda inicial enfront del 4,1% en la resta de la població (Sarasa *et al.* 2022). Les estimacions indiquen, doncs, una dinàmica que accentua les situacions de pobresa, sobretot en les persones que ja es trobaven en aquesta situació prèviament.

2.3 Les situacions de pobresa en la infància a Catalunya

És preocupant el nombre d'infants i adolescents que es troben en situació de pobresa a Catalunya, atès que és superior a la majoria dels països de l'OCDE (2020). Si durant el període 2013-2015 la taxa de pobresa tendeix a minvar, a partir del 2015 en endavant el percentatge d'infants que creixen i es desenvolupen en contextos de precarietat econòmica augmenta sostingudament fins a afectar un de cada tres el 2019. Aquesta taxa és molt superior a la que presenten en aquest mateix any els adults, en què la pobresa moderada repercuteix en un de cada cinc, i els més grans de 65 anys, en què l'afectació és una mica més d'un de cada set; una taxa diferencial entre grans grups d'edat es manté al llarg de tot el període analitzat (2012-2019).

A més, l'evolució de la taxa de la pobresa greu en la infància és també molt superior a la de la resta de grans grups d'edat: dobla la dels adults i és quatre vegades superior a la de la població més gran de 65 anys, i, fins i tot, supera la taxa de pobresa moderada dels adults del 2019.

Gràfic 7 Evolució de la pobresa moderada i greu segons els grans grups d'edat

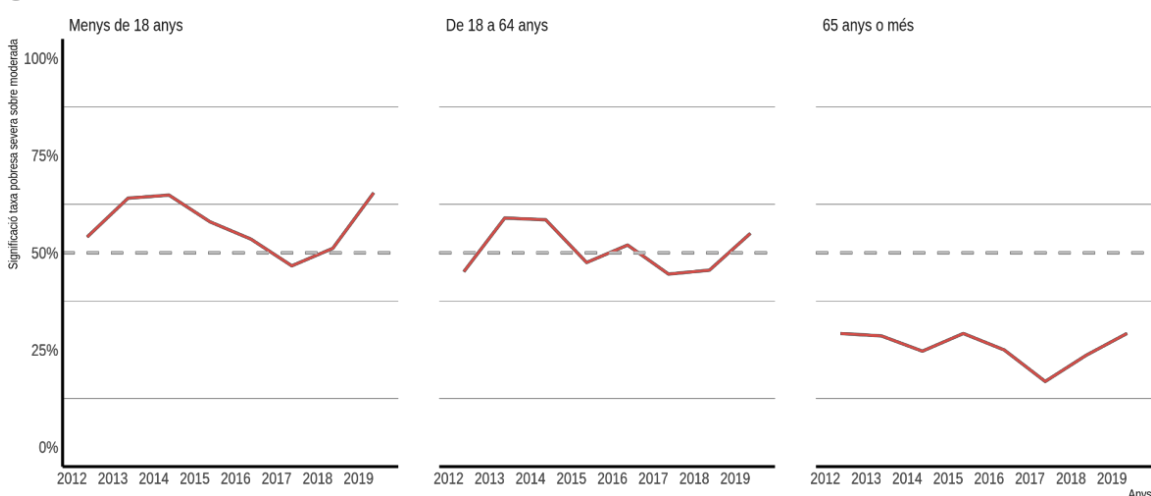

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

De fet, i aquest és un dels elements que genera més preocupació, l'increment de la taxa de pobresa moderada en la infància s'explica, en gran part, perquè augmenta la significació que hi tenen, cada vegada més, les situacions de pobresa més greus, ja que s'ha anat incrementant de manera destacable des del 2017, tot i que havien retrocedit durant el període 2014-2017.

Gràfic 8 Evolució de la significació de la pobresa greu en la moderada segons els grans grups d'edat

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

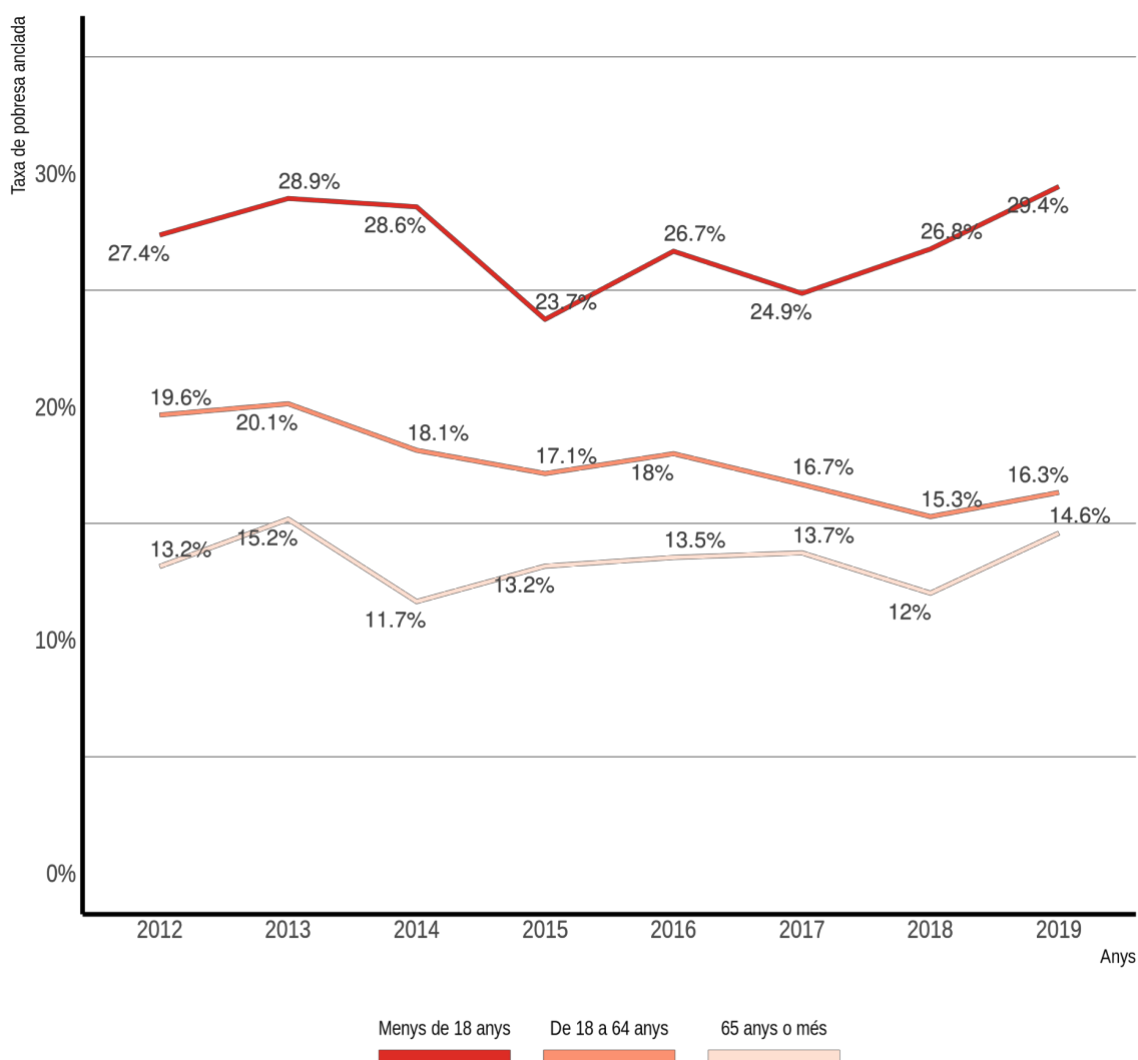
NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

2.3.1 La taxa de pobresa ancorada

No obstant això, atès que el llindar de pobresa es fixa a partir d'un percentatge de la mediana dels ingressos, aquest indicador se sotmet a la distribució de la renda que

deriva dels cicles econòmics. A fi de minimitzar aquest efecte, i visualitzar més nítidament les variacions en la taxa de pobresa, es pren el llindar monetari d'un any de referència determinat i s'actualitza cada any amb l'índex de preus de consum (IPC) anual. En ancorar el llindar al 2012 i fer aquesta operació, s'observa que, malgrat que es moderin els increments que detectàvem anteriorment (la taxa de pobresa infantil es redueix un 3% quan l'ancorem al 2012), la taxa de pobresa infantil continua creixent gairebé ininterrompudament des del 2015 en endavant, fins a afectar una tercera part dels infants, i és gairebé el doble de la que pateixen les persones adultes i la gent gran.

Gràfic 9 Evolució de la taxa pobresa ancorada al 2012 segons els grans grups d'edat

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

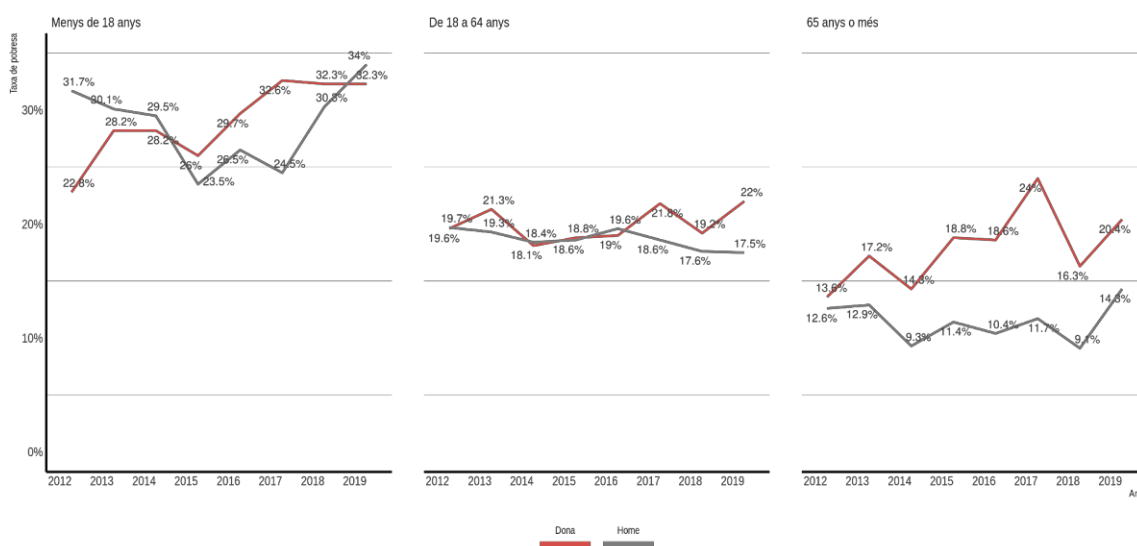
En ancorar la pobresa al 2012 observem que, al llarg de tot aquest període d'expansió econòmica, aquest creixement no ha reduït les taxes de pobresa en la infància. Tot el contrari, s'incrementen. Ayllón i Ramos (2022) reproduïxen aquesta anàlisi ancorant la pobresa al 2008, un moment en què els efectes de la bombolla immobiliària comencen a preveure's, i, en el darrer any analitzat (2019) destaquen que la taxa de pobresa en el cas dels infants se situa en el 34,3%. Ambdós exemples evidencien

l'existència d'una taxa de pobresa infantil estructural o crònica que ni els cicles econòmics ni les actuacions públiques aconseguixen reduir de manera significativa.

2.3.2 La taxa de pobresa infantil per sexe

Els percentatges de pobresa infantil presenten un patró diferent per raó de gènere. Si fins al 2014 hi ha un tant per cent elevat de nens que es troben en aquesta situació, a partir d'aleshores la taxa en el cas dels nens continua disminuint, mentre que la de les nenes s'incrementa de manera sostinguda. La convergència actual s'aconsegueix malauradament per l'augment accentuat de la taxa dels nens, que passa a ser superior a la de les nenes a partir del 2018.

Gràfic 10 Evolució de la taxa de pobresa moderada per sexe i gran grup d'edat

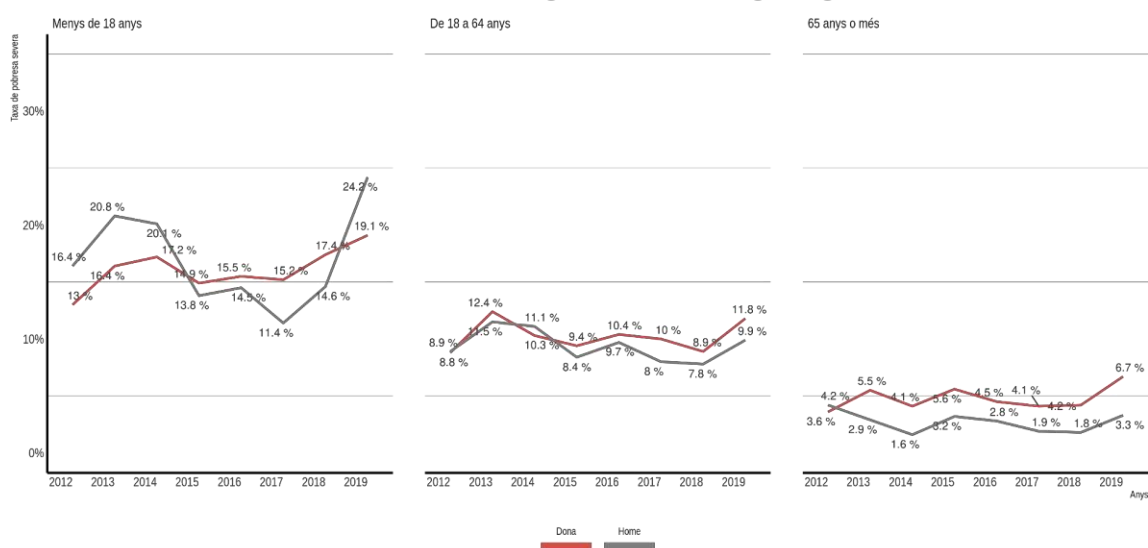

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

Tal com apuntàvem, en l'increment d'aquesta taxa de pobresa moderada hi trobem l'augment accelerat de les taxes de pobresa greu, i més concretament en l'increment de la taxa dels nens a partir del 2017, que s'intensifica fins a assolir el 24,2% davant del 19,1% de les nenes.

Gràfic 11 Evolució de la taxa de pobresa greu per sexe i gran grup d'edat

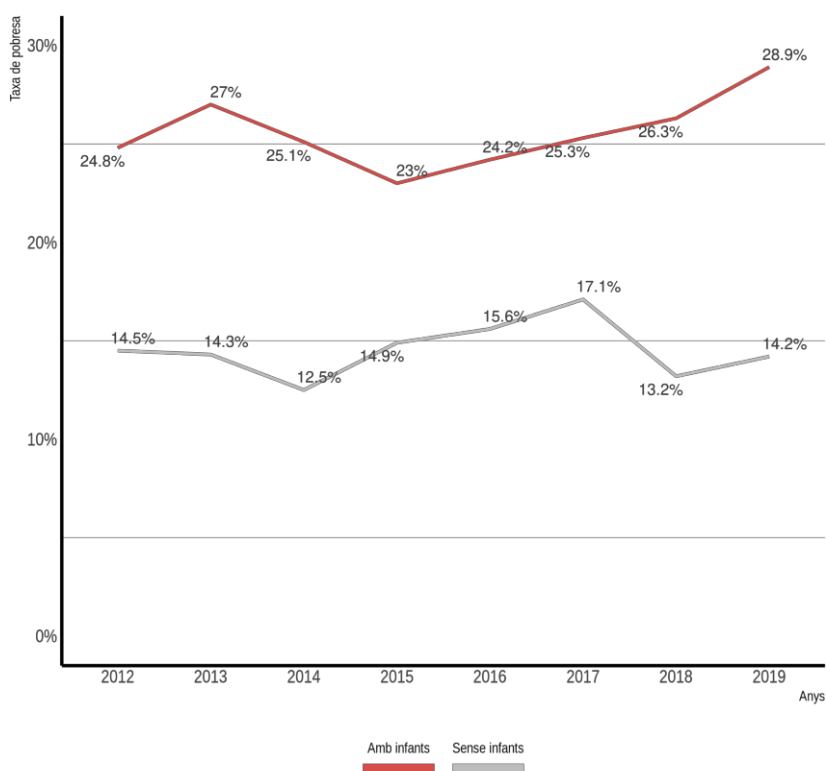
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

2.3.3 L'estructura de les llars

La presència d'infants té una incidència en l'estructura de les llars i l'esforç de la despesa que fan. Així, les llars amb fills dependents tenen més probabilitat de trobar-se en situacions de pobresa (el 28,9%) que no pas les llars que no en tenen, en les quals la taxa de pobresa se situa en el 14,2%. En termes globals, aquest diferencial s'ha mantingut força estable al llarg del temps, però a partir de la davallada de la taxa de pobresa de les llars sense fills el 2017 i del manteniment paral·lel d'una dinàmica creixent de la taxa de pobresa en les llars amb fills del 2015 fins a l'actualitat, aquesta bretxa ha anat augmentant fins que les llars amb fills dependents han doblat la taxa de les llars que no en tenen.

Gràfic 12 Evolució de la pobresa moderada segons la presència d'infants

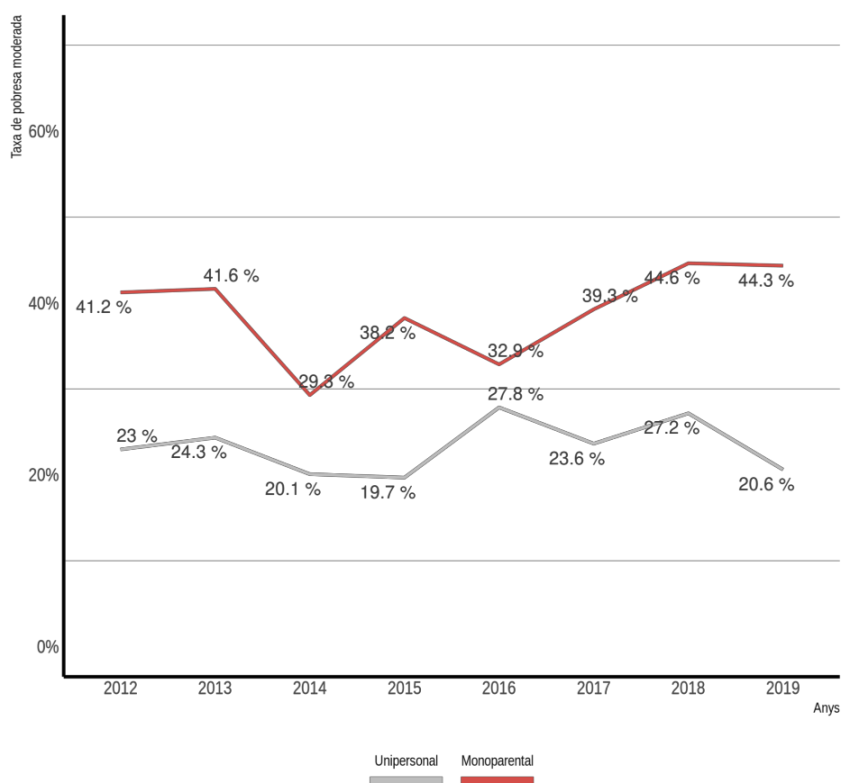

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

Aquesta dinàmica diferenciada es repeteix per a totes i cadascuna de les composicions de les llars. En el cas de les llars amb un únic referent adult, la taxa de pobresa passa d'una significació del 20% quan és una llar unipersonal a una taxa del 44% en el cas de les llars monoparentals amb un fill o més.

Gràfic 13 Evolució de les llars en situació de pobresa moderada amb un adult de referència

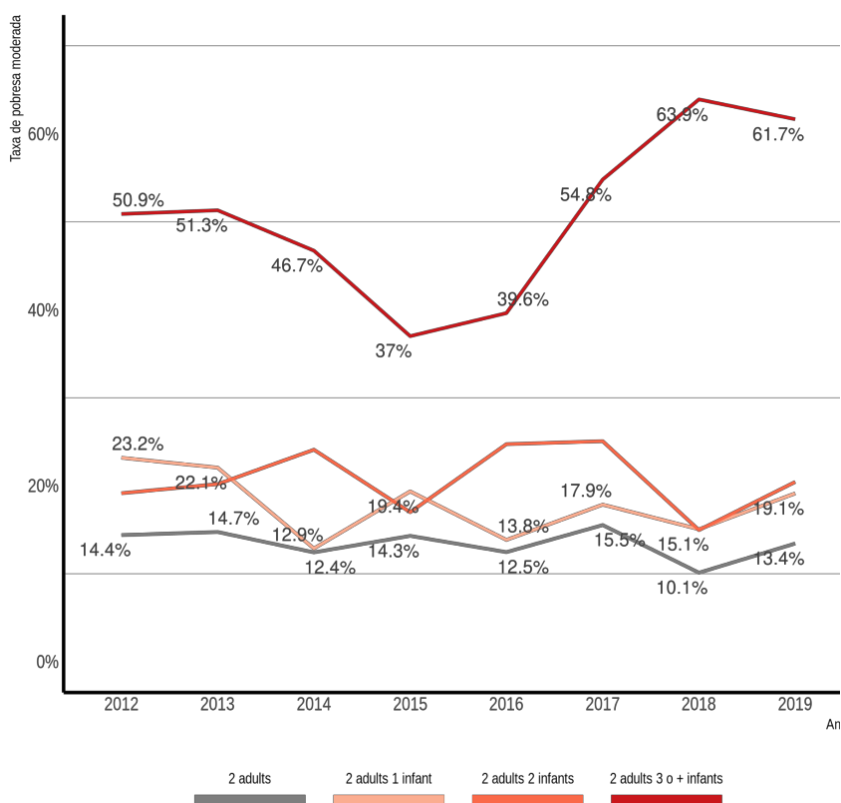

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

En el cas de dos adults de referència, cal destacar especialment que les taxes que es registren en les llars nombroses amb dos infants o més són elevades, ja que s'enfilen més enllà del 60% el darrer any, en què hi ha disponibilitat de dades.

Gràfic 14 Evolució de les llars en situació de pobresa moderada amb dos adults de referència

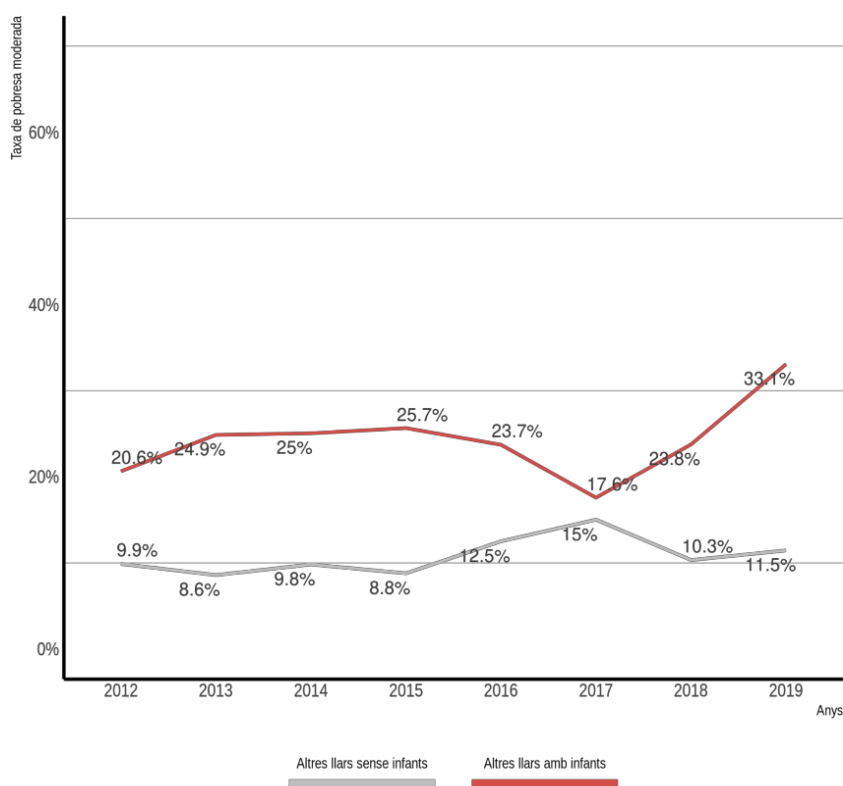

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

La resta de tipologies de llars també tendeixen a estar en situació de pobresa quan la llar es compon d'infants i adolescents, i és particularment preocupant la dinàmica dels darrers dos anys, en què la taxa de pobresa del 18% passa al 33% el 2019.

Gràfic 15 Evolució de les altres llars en situació de pobresa

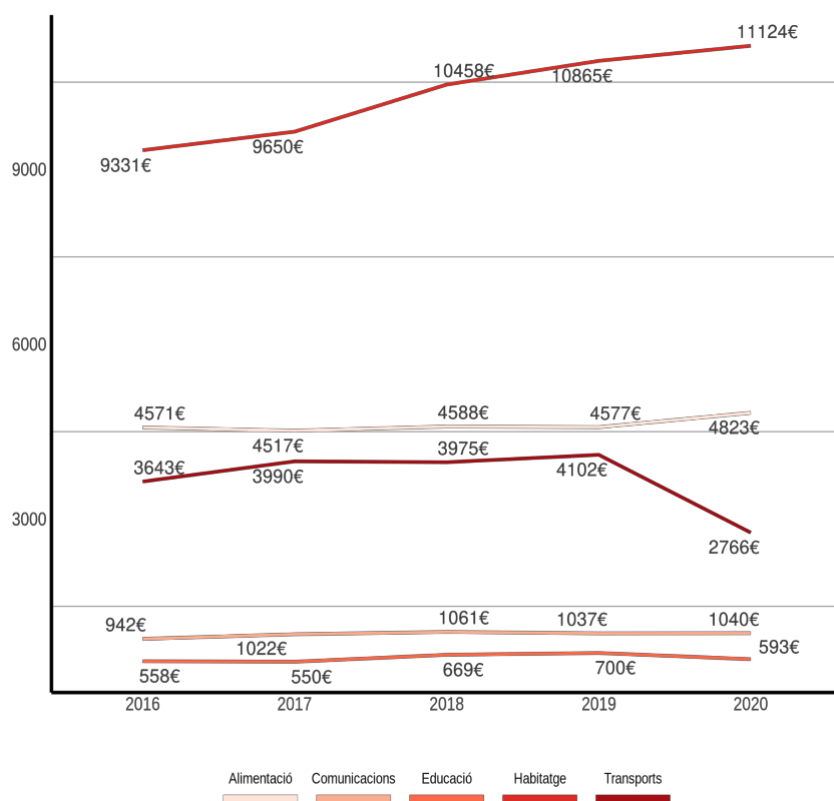
FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

2.3.4 Estructura de la despesa

En el rerefons d'aquesta diferència en les taxes de pobresa, hi ha l'estructura de la despesa i l'esforç que les llars amb infants han de dur a terme. En aquest cas, l'habitatge és el bé que té més significació, ja que el 2013 passa de significar una tercera part de la despesa a representar-ne gairebé el 40%, un esforç que es tradueix en una despesa monetària anual d'11.124 euros. El segueixen l'alimentació, que actualment representa el 16,5% de la despesa, que equival a 4.823 euros, i el transport, que, malgrat que davalla lleugerament per l'efecte del confinament i la pandèmia, el 2020 significa el 9,5% de la despesa de les llars, és a dir, 2.766 euros.

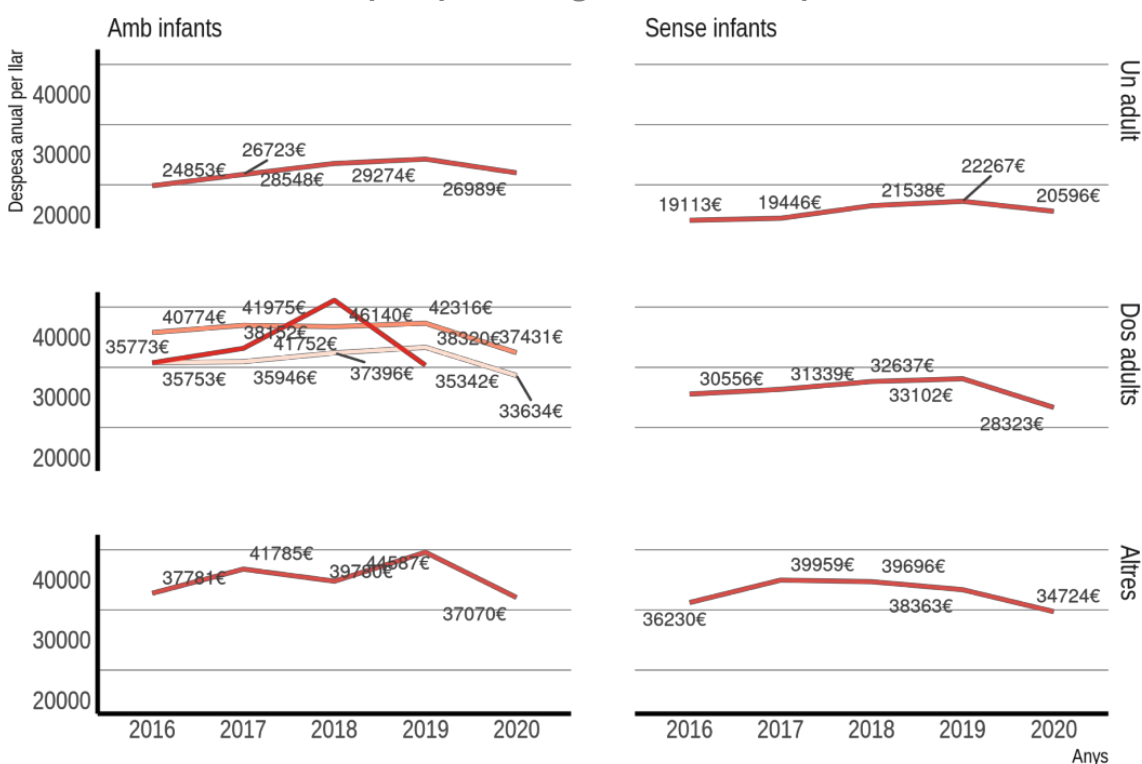
Gràfic 16 Evolució de les quanties de determinats béns en l'estructura de la despesa de les llars

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE DADES IDESCAT (ENQUESTA DE PRESSUPOSTOS FAMILIARS, BASE 2016, DE L'INE) NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Tot i això, si la mitjana de la despesa de les llars se situa en els 29.235 euros anuals, les llars amb dos adults i amb infants o amb altres composicions amb fills o sense estan per sobre d'aquesta. Les llars que es componen de dos adults i un infant comporten una despesa de 33.634 euros, mentre que la llar que té més infants (dos adults i dos infants), s'incrementa fins a assolir els 37.431 euros.

Gràfic 17 Evolució de la despesa per llar segons la seva composició

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE DADES IDESCAT (ENQUESTA DE PRESSUPOSTOS FAMILIARS, BASE 2016, DEL L'INEUNTAT'S EUROS CORRENTS

2.3.5 Pobresa per carència

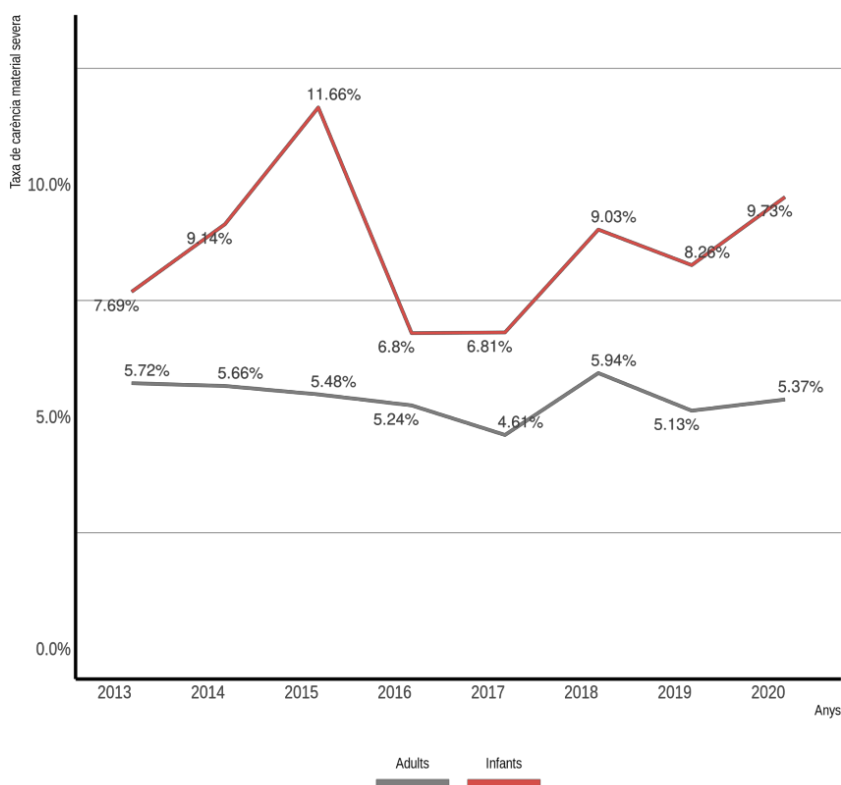
A aquesta primera anàlisi de les situacions de pobresa, s'hi sobreposa una altra que està íntimament relacionada amb l'exclusió social i que té un lligam amb l'estructura de la despesa de les llars i la prioritització del consum d'un bé o un altre. Així l'ECV pregunta sobre l'accés a una llista de béns determinats que no són de primera necessitat, però que són considerats rellevants per la societat. L'ECV identifica aquests béns de la manera següent:

- No pot permetre's vacances almenys una setmana l'any.
- No pot permetre's un àpat de carn, pollastre o peix (o l'equivalent de dieta vegetariana o vegana) almenys cada dos dies.
- No pot permetre's mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada.
- No té capacitat per afrontar despeses imprevistes.
- Ha tingut retard en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat, etc.) o amb compres a terminis en els darrers 12 mesos.
- No pot permetre's disposar d'un automòbil.
- No pot permetre's disposar de telèfon.
- No pot permetre's disposar d'un televisor en color.

- No pot permetre's disposar d'una rentadora.

En el supòsit que les persones pateixin una privació de quatre dels béns anteriors, es parla d'una situació de privació material greu. Les persones adultes que es troben en aquest cas s'han mantingut al llarg del període 2013-2020 amb una taxa força estable, al voltant del 5,5%. Per contra, els infants que també pateixen aquesta situació inicien el període amb un creixement intens fins a assolir el punt àlgid el 2015, que se situa en l'11,7%. En els dos anys següents, la taxa presenta unes xifres que apunten una certa convergència amb la dels adults i se situa al voltant del 7%. A partir d'aleshores i fins ara, la taxa ha manifestat percentatges superiors fins a assolir el 9,7% el 2020, una xifra que representa el doble de la dels adults.

Gràfic 18 Evolució de la taxa de persones en situació de carència material greu

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Si analitzem les situacions d'escassetat dels béns continguts en la llista anterior que tenen un percentatge elevat de persones que no poden accedir-hi, observem que la capacitat per “afrontar despeses imprevistes” i “el gaudi d'una setmana de vacances l'any” es registren de manera molt significativa respecte de la resta de béns. Segons l'anàlisi, més d'una tercera part dels adults “no té capacitat per afrontar despeses imprevistes”, és a dir el 32,2%. Aquesta xifra s'eleva fins al 38,6% en el cas dels infants, malgrat que la taxa s'hagi reduït en 6 punts des del 2012. Respecte a les persones que “no poden permetre's vacances almenys una setmana l'any”, les taxes mostren una dinàmica i uns percentatges molt similars: un adult de cada tres ho pateix, davant del 33,7% dels infants.

D'aquestes dades es pot deduir que hi ha un gruix significatiu de població (aproximadament un terç de les llars) que no disposen d'una quantitat mínima d'estalvis que els permetin accedir a un conjunt de béns duradors, que es caracteritzen per tenir un preu elevat de compra però que s'amortitza amb el temps (inversió) i, alhora, per ser necessaris per al funcionament normal de les llars. Sanzo (1987) es refereix a aquesta situació com a pobresa d'acumulació i la vincula fonamentalment amb les despeses que estan relacionades amb les característiques de l'habitatge (reparacions i millores) i el seu equipament (rentadora o nevera).

Aquestes necessitats d'acumulació també serien equiparables al fet de disposar d'una quantia elevada de diners per accedir a un habitatge de lloguer o saldar un deute per poder percebre una prestació, entre d'altres. Són situacions que històricament han quedat desateses en l'abordatge de la pobresa i que caldria incorporar en el sistema de protecció (Aguilar et al., 2022).

Com dèiem, la resta de béns que conté la llista anterior presenta percentatges més baixos. El tercer bé és el “no pot permetre's mantenir l'habitatge amb una temperatura adequada”, que mostra molta fluctuació al llarg dels anys, però la seva taxa se situa en el 7,75% dels adults i en el 9,65% en el cas dels infants. El segueix lleugerament per sota “no pot permetre's disposar d'un automòbil”, que afecta el 6% de les persones adultes i el 9,3% dels infants.

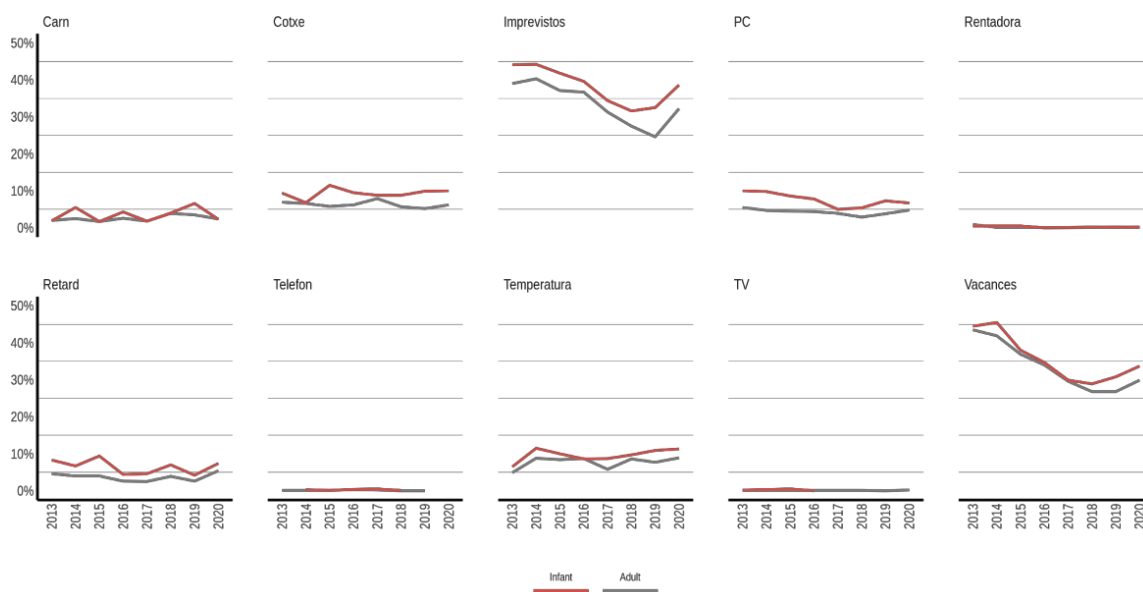
Arran de la pandèmia i del confinament, i tot el posterior aprenentatge híbrid i ensenyament en remot, hem inclòs també en l'anàlisi l'accés a ordinadors, ja que aquests són també un bé de primera necessitat per continuar el procés educatiu i d'aprenentatge dels infants. Aquest és el següent bé al qual costa d'accedir més. El 7,5% de la població infantil no disposen d'ordinador el 2019, davant del 4,8% dels adults. Val a dir, però, que al llarg del període analitzat la carència d'ordinadors en els infants s'ha reduït progressivament en un 2,5% i les actuacions que feien possible continuar les classes en el context de confinament —com ara l'entrega de dispositius— han reduït encara més aquest percentatge. No obstant això, cal recordar que més enllà de la disponibilitat d'un ordinador, s'estima que el 15% de les llars³ encara no tenen connexió a Internet i que, en molts casos, la necessitat no és tan material —és a dir, tenir un dispositiu o no—, sinó que es vincula amb la dificultat que tenen els progenitors d'acompanyar els processos d'aprenentatge mitjançant aquests suports.

Respecte a la taxa de persones que “ha tingut retard en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat, etc.) o amb compres a terminis en els darrers 12 mesos”, ha anat fluctuant. Malgrat que en termes globals s'ha reduït, en el darrer any s'experimenta un increment notable: en el cas dels adults la taxa de persones que tenen un retard en el seu pagament se situa en el màxim de tot el període i en el cas dels infants s'incrementa fins a afectar el 7,4% del total.

³ Vegeu: <https://xarxanet.org/social/noticies/entre-el-10-i-el-15-de-lalumnat-catalunya-no-disposa-de-recursos-tecnologics-ni>

En el cas del consum de carn o equivalent, com ara la proteïna d'origen vegetal, s'observa que la taxa de persones que no en poden consumir també ha anat oscil·lant: d'un 2% de les persones adultes i infants que no s'ho poden permetre a un màxim de 3,9% en els adults el 2017 i d'un 6,6% en el cas dels infants el 2018, i es torna a moderar fins al 2,3%-2,4% el 2019.

Gràfic 19 Evolució dels béns a què s'accedeixen en la pobresa per carència segons els infants o adults

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Cal tenir en compte que, actualment, s'han encarat els preus de l'energia i s'ha desencadenat un procés inflacionista, un fet que comportarà l'increment dels preus de productes de primera necessitat. Per tant, si les polítiques de lluita contra la pobresa no actualitzen les quanties en relació amb l'increment de l'IPC, les llars més vulnerables estaran més limitades a consumir aquests béns.

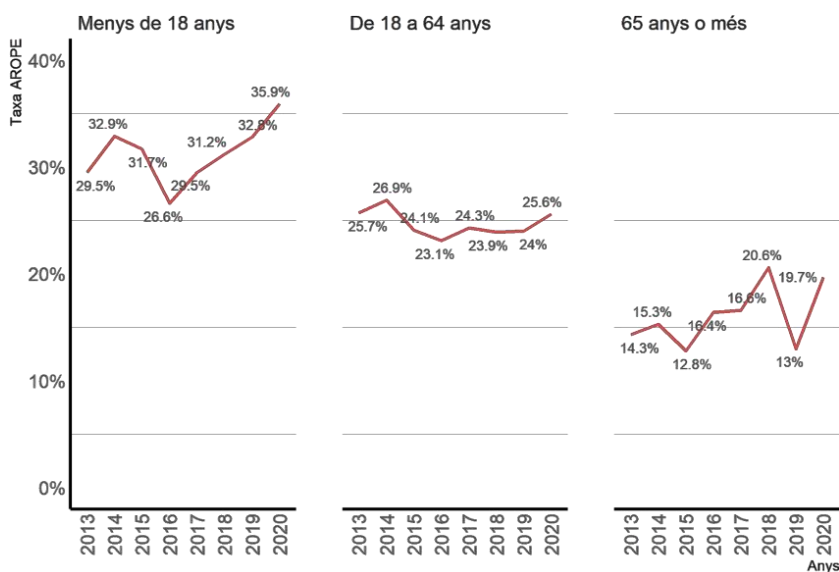
2.3.6 AROPE

L'indicador risc de pobresa i/o exclusió social (ARPE, de la denominació anglesa At Risk of Poverty and/or Exclusion) incorpora a les dimensions de pobresa i exclusió social, les de risc de pobresa després de transferències socials, l'escassetat de béns i la baixa intensitat laboral. Per tant, és un indicador sintètic que ens dona una visió més íntegra de l'estat en què viuen les persones en situació de vulnerabilitat.

L'any 2020, la taxa AROPE se situa en el 26,3% i representa el màxim en el període analitzat; només es pot comparar amb l'índex que es presenta el 2014. És una xifra que s'allunya del 22,6% que hi ha el 2016, però que es troba en consonància amb la taxa que es registra en el conjunt de l'Estat (26,4%) i que situa ambdós territoris en la taxa més elevada del conjunt de països europeus (European Anti-Poverty Network, 2021).

Tal com succeeix en la resta d'indicadors analitzats, conté diferències importants quan en fem una anàlisi per edats. Així, l'any 2019 en el cas dels infants es registra el seu màxim històric amb un valor del 35,9% i culmina l'increment sostingut que s'experimenta des del 2016; en els adults, al llarg del període es manté relativament estable sobre els 25 punts i en el cas de les persones més grans de 65 anys se situa en el 19,7%, després de la reducció notable que havia experimentat el 2019.

Gràfic 20 Evolució de la taxa AROPE segons els grans grups d'edat

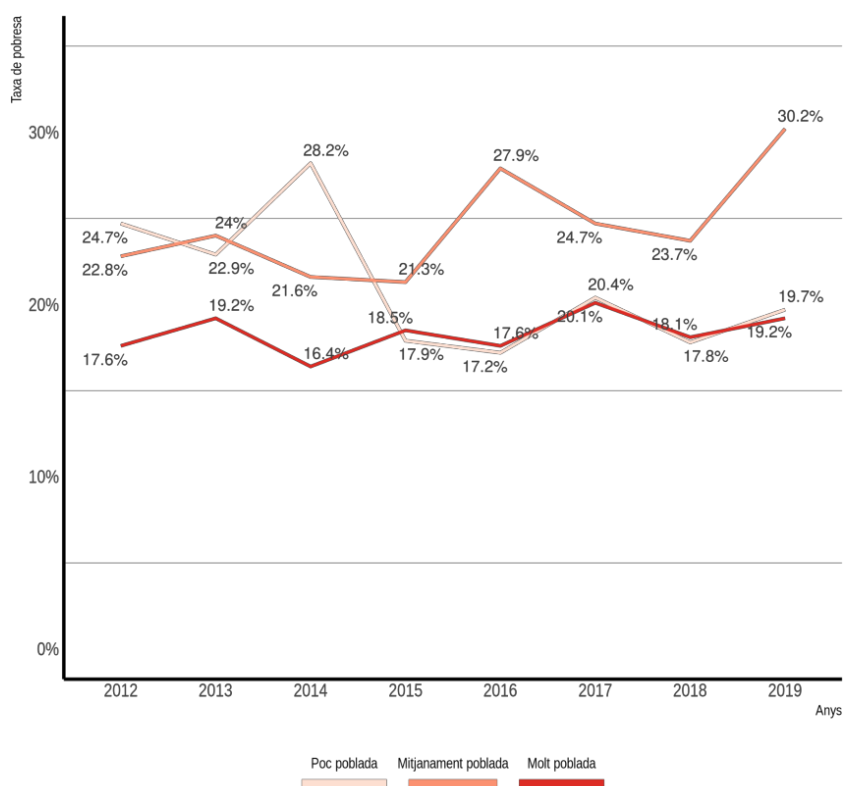

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE DADES IDESCAT

2.3.7 Territorialització de la pobresa

L'anàlisi de la pobresa no es pot desvincular del seu component territorial. Si examinem les taxes de pobresa per mida municipal, observem que els municipis petits i grans registren taxes de pobresa al voltant del 19%, mentre que els municipis mitjanament poblats mostren taxes que se situen en el 30%.

Gràfic 21 Evolució de la taxa de pobresa segons la mida poblacional

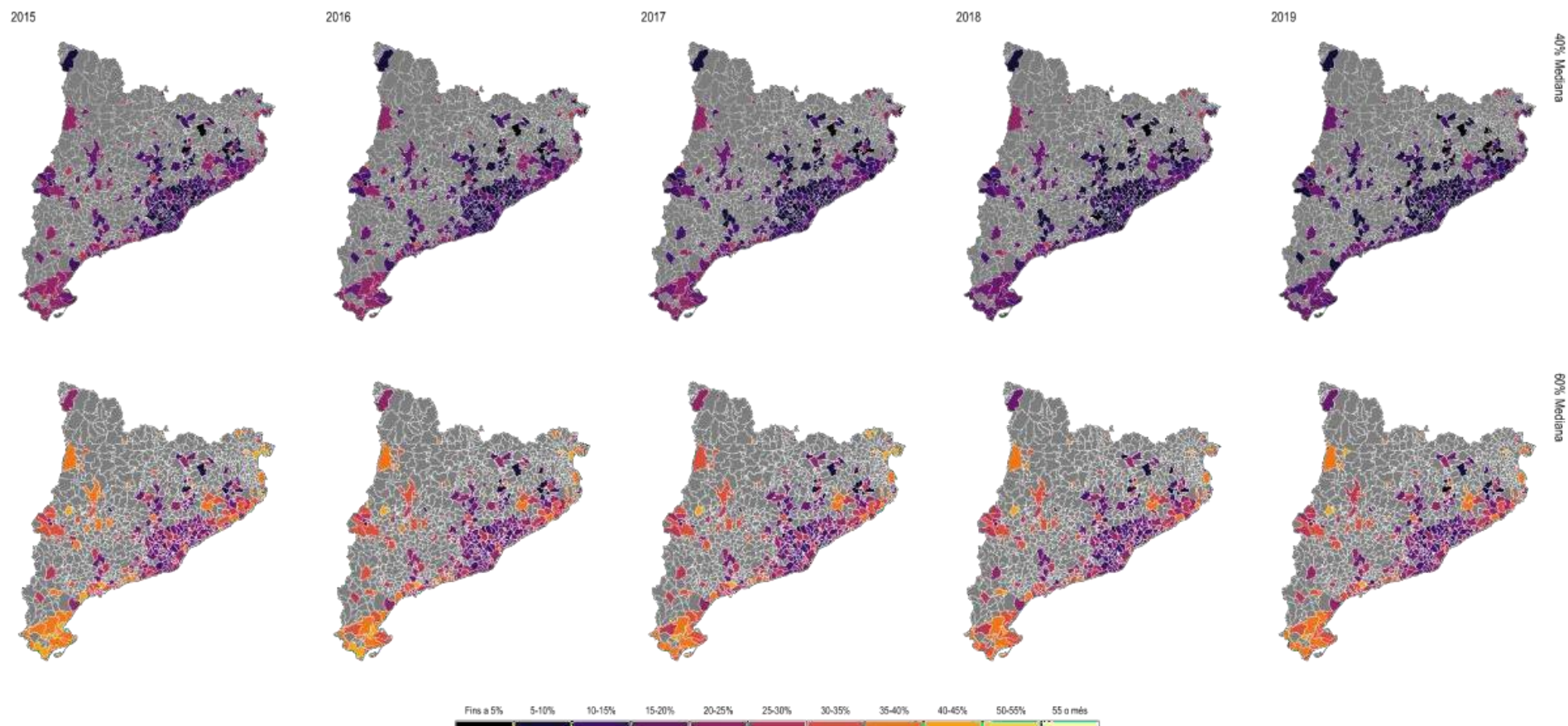

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC)

NOTA: ELS INGRESSOS NETS ANUALS DE LES LLARS CORRESPONEN A L'ANY NATURAL EN QUÈ ES VAN FER LES ENQUESTES

Aquest indicador convida prendre les taxes globals de pobresa que s'exposen en la part inicial del document i a ubicar-les en el territori, per projectar el grau de desenvolupament econòmic i la capacitat en la provisió pública de benestar en l'àmbit local. L'estadística experimental de l'INE ens permet localitzar algunes dades des del punt de vista municipal i dibuixar el percentatge d'infants amb ingressos per unitat de consum per sota del llindar de pobresa greu i moderada en alguns municipis de Catalunya, i reproduir aquesta anàlisi per al període 2015-2019.

Gràfic 22 Evolució del percentatge d'infants amb ingressos per unitat de consum per sota del llindar de pobresa greu i moderada segons el municipi

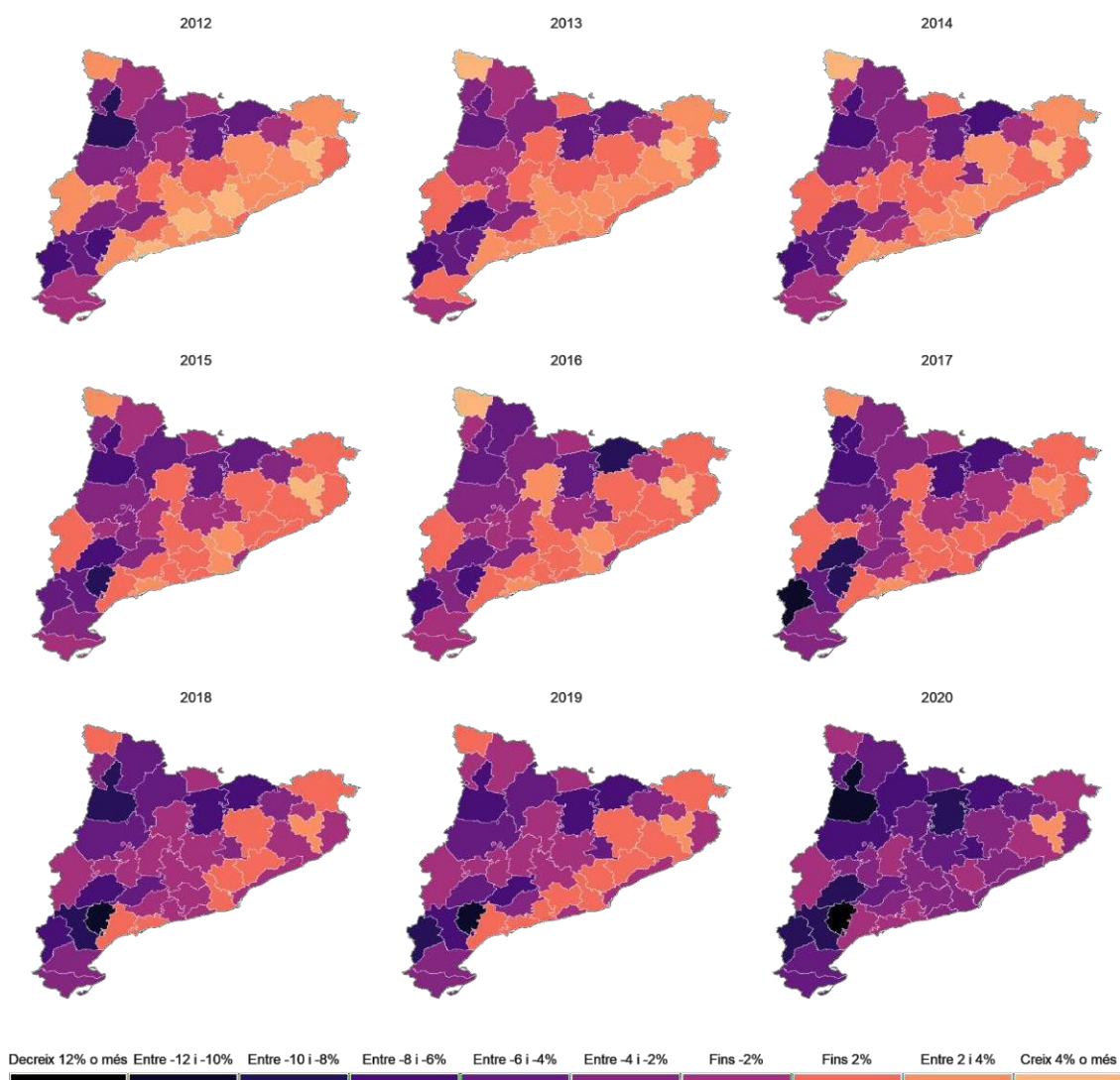

FONT: ATLAS DE DISTRIBUCIÓN DE RENTA DE LOS HOGARES

Tal com es mostra en els gràfics, disposar d'aquestes dades per al conjunt de municipis de Catalunya seria una eina molt útil per planificar l'abordatge de les situacions de precarietat i pobresa econòmica allà on aquesta es produís.

Una de les conseqüències de les estructures de desenvolupament i dinamisme econòmic febles i de la dificultat dels poders públics per capgirar aquesta situació es pot visualitzar localitzant en el mapa les taxes brutes de creixement de la població des del punt de vista territorial. A partir d'aquestes, observem que, si bé és cert que tendeixen, en general, a ser negatives en el conjunt dels països desenvolupats, l'evolució que es produeix a Catalunya apunta a una concentració de les taxes netes en les comarques properes a la costa nord-est i les taxes decreixents en la resta de territoris. L'exercici suggereix que determinats territoris concentren la població més jove i en aquests territoris és, precisament, on els costos diferencials de vida (sobretot l'habitatge) són més elevats. Abordar aquesta situació requereix incorporar la governança territorial en l'estratègia de promoció de les polítiques d'infància i de la lluita contra la pobresa.

Gràfic 23 Evolució de la taxa bruta de creixement per comarques

FONT: IDESCAT

2.4 El cost de la criança

Aquests costos diferencials segons el territori s'inclouen en el Càlcul de les necessitats vitals bàsiques (Basic Living Costs Approach), en què es calculen les despeses que les diferents tipologies de llars requereixen per accedir a una cistella de necessitats bàsiques, el que es coneix com a salari de referència, salari de vida (Sánchez, Baratech, Rué, 2019) o pressupostos de referència (Parcerisas, 2017).

El primer element que cal posar en relleu sobre aquest aspecte té relació amb l'alt increment que ha tingut aquest salari de referència al llarg de quatre anys, compresos en el període 2016-2021: el 31,8% a la ciutat de Barcelona i el 28,3% en el conjunt de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB).

Taula 1 Evolució dels salaris de referència, 2016-2021

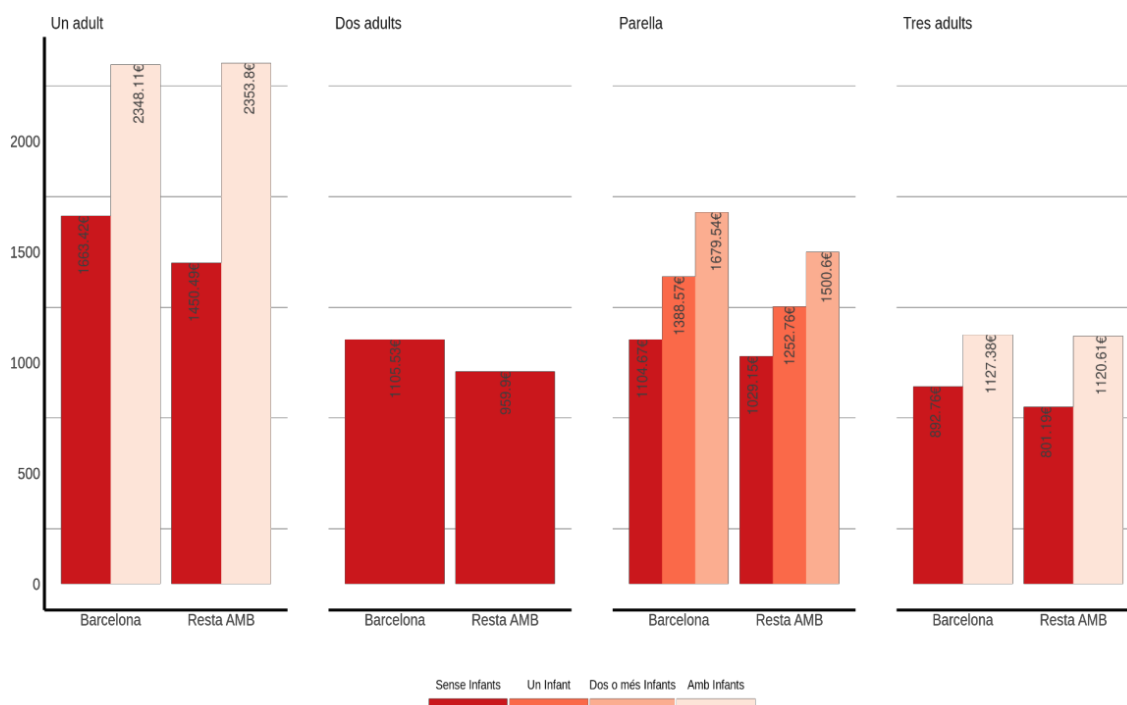
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Evolució 2016-2020
Barcelona ciutat	1.088,56 €	1.206,91 €	1.347,09 €	1.417,78 €	1.420,63 €	1.435,26 €	31,8%
AMB sense BCN	1.032,53 €	1.102,62 €	1.219,14 €	1.271,72 €	1.268,42 €	1.302,50 €	26,1%
AMB	1.048,87 €	1.139,17 €	1.263,03 €	1.321,53 €	1.322,52 €	1.345,48 €	28,3%

FONT: SALARI DE REFERÈNCIA METROPOLITÀ 2021. ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA (2022)

Tal com s'ha observat, les despeses d'habitatge suposen el 36% del total del pressupost de necessitats bàsiques per al conjunt de l'àrea metropolitana —l'any 2020 era el 34%— i aquesta despesa puja fins al 46% si s'hi afegeixen els subministraments (aigua, llum, gas i telèfon) (Sánchez, Martínez, Rué, 2022, 6). No obstant això, i com a conseqüència de la situació de la pandèmia sanitària, la significació en la despesa de l'habitatge a Barcelona capital s'ha reduït un 1,4% entre el 2020 i el 2021, mentre que a la resta de trams de població ha incrementat en tots els casos, i ho ha fet especialment en els municipis d'entre 10 mil i 20 mil habitants (4,6% d'increment), en els que tenen entre 20 mil i 50 mil habitants i els que en registren menys de 10 mil (increments del 2,5% i el 2,3%, respectivament) (Sánchez, Martínez, Rué, 2022, 8); aquest element pot tenir significat en l'evolució de la desigualtat i la pobresa i cal tenir-lo present per a l'abordatge territorial de les polítiques.

D'acord amb la composició de les llars, el salari de referència metropolità varia notablement i oscil·la entre els 834 euros per persona, en el cas d'una unitat familiar composta per tres adults sense fills o filles dependents, i els 2.220 euros, si la família està formada per una persona adulta sola amb fills o filles a càrrec.

Gràfic 24 Salaris de referència segons la composició de la llar. Barcelona i AMB (sense BCN)

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE SÁNCHEZ VIDAL, MARTÍNEZ TINAUT, RUÉ CABRÉ (2022). EL SALARI DE REFERÈNCIA METROPOLITÀ DE BARCELONA 2021. ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Segons aquest estudi, la diferència dels salaris de referència entre les llars sense infants i les que en tenen, allò que anomenem el cost de la criança, és de 538,04 euros. Aquesta quantia és molt similar a la que apuntava Save the Children (2018), que estimava que el pressupost que es requeria per a un infant de fins a 3 anys era de 479 euros; entre els 3 i els 6 anys, de 518 euros; dels 7 als 12 anys, de 577 euros, i a partir d'aquesta edat fins als 18 anys, de 588 euros.

Per la seva banda, Cussó-Parcerisas, Carrillo, Riera-Romaní (2018) identifiquen els costos de les llars segons la seva composició, exclouent els costos que es deriven de l'habitatge. En l'anàlisi desagreguen cadascuna de les composicions de les llars, però també la seva estructura de despesa (alimentació, roba, oci i temps lliure, cura personal, salut, relacions socials, despesa destinada a garantir el benestar a la infància i la mobilitat). La part que es destina a garantir el benestar a la infància representa la segona despesa més elevada del pressupost total (sense costos d'habitatge i cotxe) quan la família està conformada per més d'un fill (parella i dos fills), seguida molt a prop de la part que s'assigna per a la roba, que està a la tercera posició (en què la presència d'infants també l'incrementa significativament, ja que la despesa és més elevada). D'altra banda, Cussó-Parcerisas, Carrillo i Riera-Romaní apunten també que el fet que les administracions no cobreixin tots els costos escolars (per exemple, el material de l'escola i els llibres) representa una despesa per a les llars amb fills.

A continuació, mostrem una taula resum:

Taula 2 Pressupostos de referència (2014)

	Un adult			Una parella			
	Sense infants	+ de 10 anys	+ noia de 14 anys	Sense infants	+ de 10 anys	+ noia de 14 anys	10 anys + noia de 14 anys
Sense cotxe	442,29 €	792,74 €	910,63 €	765,21 €	1.131,05 €	1.251,61 €	1.568,53 €
Sense habitatge	657,27 €	1.007,73 €	1.125,62 €	980,2 €	1.346,03 €	1.466,6 €	1.783,52 €

FONT: CUSSÓ-PARCERISAS, CARRILLO, RIERA-ROMANÍ (2018)

Com es pot observar, una llar monoparental requereix un 79% més de pressupost (793 euros de mitjana) que un adult solter que viu sol (442 euros de mitjana) sense tenir en compte les despeses de cotxe. Els costos addicionals són més elevats quan l'adolescent és una noia de 14 anys (911 euros de mitjana), que representa més del doble de la quantitat d'un sol adult (442 euros). Les parelles amb un infant de 10 anys o més necessiten un 48% més de pressupost (1.131 euros) que una parella sola sense fills (765 euros). Tenir una noia de 14 anys representa un 64% més del pressupost (1.252 euros). Per a una parella amb dos fills, el cost afegit és superior al doble de l'import necessari per a la parella sola (1.569 euros) (Cussó-Parcerisas, Carrillo, Riera-Romaní, 2018, 18).

Els resultats apunten, per tant, que si exclouem la quarta part de la despesa que representa l'habitatge, l'economia d'escala de les llars no és tan accentuada, sobretot quan hi ha una noia de 14 anys o més. Així, en una llar monoparental, un infant representa el 0,53% d'un adult (+350 euros) i una noia més gran de 14 anys, el 0,71% (+468 euros); una proporció que es manté si assumim una escala d'equivalència en què el segon adult representa el 0,5 en el cas de les llars amb infants encapçalades per dos adults (+366 euros per un menor de 14 anys i +486 euros per un major de 14 anys). Així mateix, l'increment en el cas d'un segon infant en una llar encapçalada per dos adults és de 316 euros si aquest té menys de 14 anys i de 437,5 euros si en té més de 14.

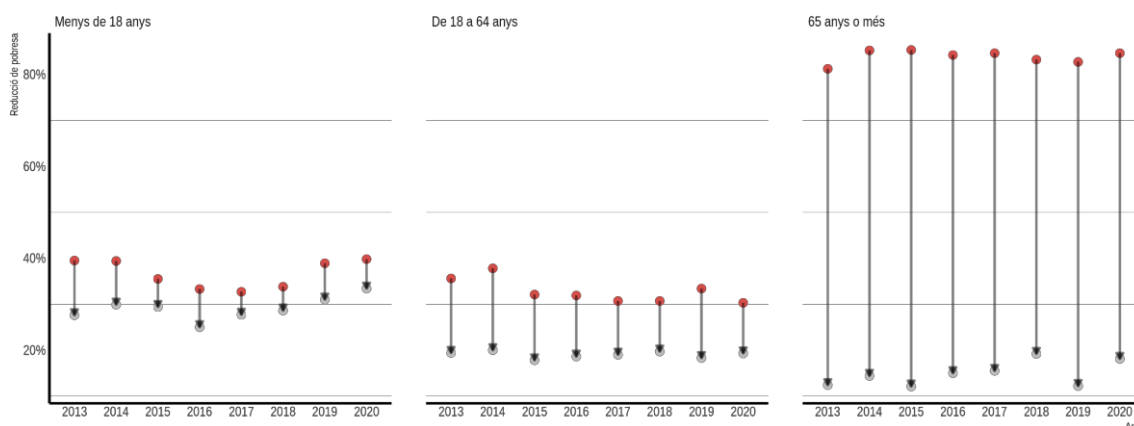
El salari de referència o el cost de criança (el salari destinat a acompanyar el procés de criança) té la virtut que, a diferència dels llindars de pobresa, no depèn de la distribució ni de la variació dels ingressos del conjunt de la població. Si es localitza en l'àmbit municipal, aquest, a més, mostra les diferències dels costos de vida dels territoris, un element que contribueix a identificar nítidament l'esforç que han de fer les llars per cobrir les necessitats de criança en els diferents contextos en què aquesta es desenvolupa. Aquesta anàlisi qüestiona, a partir de la base empírica, les economies d'escala que assumeixen les escales d'equivalència utilitzades per mesurar les situacions de pobresa en les llars. És, per tant, l'instrument més adequat per estudiar les necessitats de les llars i analitzar les situacions de pobresa.

3 LA CONTRIBUCIÓ DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES PER REDUIR LA POBRESA INFANTIL

L'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) 1 de l'Agenda 2030 es proposa minorar la taxa de pobresa a la meitat, un objectiu que l'UNICEF Comitè Catalunya va emprendre per disminuir-la, com a mínim, al 10% en el cas dels infants en el 2030 (Equip d'Incidència Política d'UNICEF Comitè Catalunya i l'UNICEF Comitè Espanyol, 2018). De moment, i tal com apuntaven el Fons Monetari Internacional (Vtyurina, 2020), el Relator Especial de les Nacions Unides sobre l'Extrema Pobresa i els Drets Humans (Alston, 2020) i la Comissió Europea (2020), les dificultats del mercat laboral espanyol a l'hora de garantir unes condicions de vida dignes, la baixa capacitat redistributiva de les polítiques socials i, particularment, l'escassetat i la mala orientació de les ajudes a les famílies (Comissió Europea, 2020, 80) no permeten avançar en la direcció del repte plantejat.

Tal com s'observa en el gràfic 25, pel que fa a les taxes de pobresa abans i després de les transferències socials, hi ha una disminució notable en les persones més grans de 65 anys per dos factors: una bona part de la població d'aquest segment disposa, d'una banda, d'un habitatge en propietat (i, per tant, no ha de dedicar una part important dels ingressos a mantenir aquest bé) i, de l'altra, es beneficia de la transferència estable i permanent de les prestacions per la jubilació. Aquests factors no es donen en els infants. I és que les prestacions públiques monetàries són les responsables de gairebé el 70% de la reducció en la desigualtat; prop del 60% del seu efecte redistributiu agregat es deu a les pensions de jubilació i el 20%, a les de supervivència (López, Onrubia, 2021).

Gràfic 25 Taxa de pobresa abans i després de les transferències socials

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DE DADES IDESCAT

3.1 Mesures fiscals i monetàries en l'àmbit de la infància

En el disseny de les polítiques d'infància i les seves famílies és rellevant el paper que té el suport públic. En termes generals, cal estar atents als efectes que genera en el marc de les polítiques de família, atès que pot fer que hi hagi més discontinuïtat en les trajectòries laborals de les mares i que aquestes es dediquin més a les tasques de cura que no pas els homes, que estan més orientats a l'àmbit laboral que elles (Morgan, 2003). Per contra, la concepció que hi ha és que les polítiques socials, i molt especialment el suport financer, poden evitar aquest efecte i contribuir a reduir el risc de pobresa infantil (Misra, Budig, Moller, 2007; Bäckman, Ferrarini, 2010; Chzhen, Bradshaw, 2012). Així, per exemple, assignar la titularitat de la prestació a la mare proporciona una font d'ingressos independents de la del sustentador de la família (*breadwinner*), de manera que, en moments de crisi familiar com ara la separació, el divorci, entre d'altres, la prestació continuï sent una font d'ingressos segura per a la mare i contribueixi a fer que tingui més independència econòmica (Bradshaw, 2012). Perquè això sigui així, cal que les prestacions orientades a la infància siguin compatibles amb les que pot percebre l'adult de referència, ja que la titularitat d'ambdues sol recaure en aquest.

En aquest debat sobre l'orientació de les ajudes a infant i família, se'n sobreposa un altre en relació amb l'orientació que han de tenir les polítiques de lluita contra la pobresa infantil: és més pertinent dur a terme polítiques proinfància o, per contra, és més adequada una orientació propobresa? A diferència de les polítiques focalitzades en la propobresa, que requereixen comprovar mitjans a l'hora d'assignar recursos a les persones beneficiàries, les polítiques proinfància seleccionen persones que pertanyen a un grup o a una categoria fàcilment identificable (Van Oorschot, 2002), amb la qual cosa s'evita la identificació de les persones beneficiàries i es redueix la despesa administrativa perquè no cal comprovar-ne els requisits, i obtenen índexs més elevats d'acceptació de les persones beneficiàries (no hi ha estigmatització), cosa que n'augmenta l'eficàcia. L'orientació proinfància (*pro-child targeting*) té, doncs, un objectiu d'equitat horitzontal: “tracte igual entre els iguals”, que s'allunya de la propobresa, més relacionada amb l'equitat vertical: “tracte desigual als desiguals” (Bárcena-Martín, Blanco-Arana, Pérez-Moreno, 2018). A banda dels beneficis que es deriven de la universalitat —com ara la reducció significativa del *non-take-up* i de la simplificació administrativa—, hi ha, per tant, tal com apuntàvem abans, una valorització social de l'esforç que fan els progenitors en relació amb el conjunt de la societat, ja que s'entén que aquesta se'n veu beneficiada, ara i en un futur, i que aquesta intervenció pública no és sinó que una redistribució dels recursos del cicle de vida d'una generació a una altra (Bradshaw, 2012).

No obstant això, alguns estudis empírics han conclòs que les polítiques focalitzades no comporten nivells més baixos de redistribució (Marx, Salanauskaite, Verbist, 2013), i l'OCDE (OCDE, 2011) i la Unió Europea (Comissió Europea, 2013) han anat assumint i promovent assignacions familiars que contraresten la caiguda d'ingressos que implica el naixement d'un infant, des d'una perspectiva d'universalisme focalitzat. Això vol dir que cal orientar-se al conjunt de les llars,

però obtenint un resultat diferenciat segons l'estrat social, que ha de tenir més relleu en les llars que es troben en una situació més desfavorida.

3.1.1 Mesures fiscals

En el context del conjunt de l'Estat, la mesura fiscal amb més impacte per a la infància i les seves famílies són els tipus reduïts i superreduïts de l'impost del valor afegit (IVA) (Garcimartín, 2019). Aquesta situació es produeix perquè, tot i que no sigui una política dissenyada específicament per millorar la situació econòmica de les llars amb infants, la presència d'aquests condiona notablement l'estructura de la despesa. Des d'un punt de vista distributiu, però, en ser un impost directe sobre el consum, la reducció és més elevada en les llars que tenen més despesa i, per tant, afavoreix amb més proporció les llars amb més poder adquisitiu. El Comitè d'Experts del *Libro blanco sobre la reforma tributaria* recomana una transició gradual a un IVA simplificat, però destaca l'efecte negatiu que aquest tindria en les llars amb menys capacitat econòmica, ja que s'incrementaria el preu dels béns i serveis essencials que consumeixen. Per compensar aquest efecte proposa una mesura compensatòria *sine qua non* a aquestes llars, bé sigui a través d'un sistema de prestacions directes, bé sigui mitjançant la introducció d'una deducció reemborsable en l'IRPF (Ruiz-Huerta et al., 2022).

El segon dels beneficis identificats en el sistema fiscal fa referència, precisament, a l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), que representa la principal despesa tributària (Cantó, Ayala, 2014). En aquest impost, trobem: la deducció no reemborsable del mínim per descendents⁴ per als menors de 25 anys que conviuen amb els seus progenitors i no han obtingut unes rendes superiors als 8.000 euros anuals; les deduccions per maternitat i per família nombrosa, i les prestacions per naixement, adopció i discapacitat. Aquesta és la política més important quant a beneficiaris potencials i despesa, ja que en el conjunt de l'Estat més de vuit milions de contribuents hi tenien dret el 2019. Aquest fet el converteix en l'eix fonamental del sistema estatal d'ajudes monetàries a les famílies. No obstant això, amb les liquidacions de l'exercici del 2019 es detecta, d'una banda, que més de 2,5 milions de declarants en el conjunt de l'Estat no poden beneficiar-se de la mesura per insuficiència de la seva base liquidable, i, de l'altra, s'identifiquen prop de mig milió de persones que no han fet les declaracions perquè no n'estaven obligades però les seves rendes han estat subjectes a retenció. A fi d'introduir progressivitat i millorar l'efecte redistributiu del sistema impositiu, el Comitè d'Experts recomana que s'estudii la proposta d'atribuir la condició de reemborsable al mínim per descendents (Ruiz-Huerta et al. 2022, 136).

Respecte de les deduccions per maternitat, aquesta és una política dissenyada per contribuir, d'una banda, a alleugerir la despesa que es deriva del procés de criança, que es tradueix en 1.200 euros l'any els tres primers anys de l'infant, i, de l'altra, per

⁴ Articles 58 i 61 de la Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'impost sobre la renda de les persones físiques i de modificació parcial de les lleis dels impostos sobre societats, sobre la renda de no residents i sobre el patrimoni (IRPF), i article 53 del Reglament que la desenvolupa.

donar continuïtat a les trajectòries laborals de les mares, condicionant la seva percepció perquè romanguin en el mercat laboral —s’ha de complir uns requisits: estar donada d’alta en el Sistema de la Seguretat Social o mutualitat, no cobrar la prestació o el subsidi d’atur i no trobar-se en una situació d’excedència. Aquests objectius es reforcen amb la deducció per maternitat per despeses de llar d’infants o centres d’educació infantil (que popularment es coneix com a xec bressol). Amb aquesta deducció, les mares treballadores que participin dels serveis d’escola bressol o centres d’educació infantil autoritzats es beneficiaran de 100 euros mensuals per cada infant menor de 3 anys.

D’altra banda, hi ha la deducció de les famílies nombroses. Aquesta política alleugereix el cost diferencial de les llars amb tres o més fills a càrrec, que es tradueix a unes quanties que augmenten progressivament fins als 1.200 euros a partir dels tres fills i fins als 2.400 euros en el supòsit de cinc fills, però que es complementen amb 600 euros per cadascun dels infants que hi ha de més en cadascun d’aquests trams.

Finalment, hi ha també la prestació per naixement o adopció d’un nen, en el supòsit de famílies nombroses, monoparentals i en els casos en què la mare té una discapacitat. Aquesta prestació es percep en un pagament únic i la quantia és de 1.000 euros, sempre que no se sobrepassin els llindars màxims d’ingressos que s’estableixen.⁵

Per la seva banda, la Generalitat incorpora també deduccions en la quota de l’IRPF per naixement o adopció de fills, i ho fa amb una deducció total de 300 euros,⁶ i, en el cas de famílies nombroses, dedueix el 10%, fins a un màxim de 600 euros anuals, de les quantitats satisfetes en el període impositiu.

⁵ Per consultar els supòsits i els llindars màxims que donen accés a la prestació, vegeu: <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/Trabajadores/PrestacionesPensionesTrabajadores/10967/85/097735#097735>

⁶ Article 1.3 de la Llei 21/2001, de 28 de desembre, de mesures fiscals i administratives, de la Comunitat Autònoma de Catalunya.

Taula 3 Quanties per infants (IRPF)

Nombre de fills	Mínim per descendent	Maternitat Xec bressol	Família monoparental	Família nombrosa
1	2.400 €			
2	2.700 €			
3	4.000 €			1.200 € + 10%
4	4.500 €			1.800 € + 10%
5 i següents	2.400 € + 10%			
Descendent menor de 3 anys		1.200 € +		
	300 €	1.000 €	1.000 €* 	1.000 €*

*ES PERCEP AQUESTA QUANTIA SEMPRE QUE NO SE SUPERI EL LLINDAR MÀXIM D'INGRESSOS. ES FARÀ NOMÉS UN PAGAMENT PER NAIXEMENT.

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

L'Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal (AIReF) (2020), en el seu estudi sobre revisió de la despesa (*spending review*), qualifica d'impostos negatius les deduccions per maternitat, discapacitat i família nombrosa perquè són reemborsables, i apunta que tenen un impacte positiu, lleu, però significatiu, tant en la natalitat com en la participació de les dones al mercat laboral i, alhora, una naturalesa progressiva en la reducció de la desigualtat. No obstant això, i tal com hem observat, aquestes mesures estan condicionades per la participació de la mare en el mercat laboral en el moment de ser-ne beneficiària. Les desgravacions i deduccions fiscals vigents, per tant, solen tenir efectes nuls o molt limitats en els ingressos de les llars amb rendes molt baixes i molt poca incidència en la pobresa infantil, atès que les famílies amb ingressos més baixos no estan obligades a presentar l'import de la renda, per la qual cosa es considera rellevant que les deduccions fiscals es reemborsin com a subsidis en el cas de les llars que no tributen (Ayala, Cantó, 2009).

Finalment, i amb l'objectiu d'acompanyar i compensar econòmicament l'esforç de les famílies monoparentals i les famílies nombroses, hi ha les ajudes destinades a pagar determinats béns. Es tracta de bonificacions de l'impost sobre béns immobles (IBI), la matriculació de vehicles o les matrícules universitàries, entre d'altres. La seva orientació s'allunya força dels patrons de consum de les llars més precàries, per tant, contribueix molt poc a disminuir la pobresa.

3.1.2 Mesures monetàries

En el disseny institucional actual, no hi ha una prestació econòmica que concebi la infància com a dret subjectiu.⁷ Fins al 2017, el sistema de renda mínima d'inserció (RMI) establí un mínim de 423,7 euros mensuals per a les llars unipersonals, amb un complement de 55,29 euros per infant, fins a un màxim de 645,3 euros mensuals per llar, que equivalia al salari mínim interprofessional. La RMI cobria gran part de la despesa de les llars monoparentals i una gran part del salari de referència a Barcelona per a famílies amb fills, entre el 41% i el 61% de la despesa quan no s'inclouen les despeses d'habitatge. Tanmateix, la RMI es mostrava clarament insuficient quan s'imputaven els llogaters privats, especialment, en el cas de les famílies amb fills, ja que subestimava la despesa addicional que representen els nens en una llar (Cussó-Parcerisas, Carrillo, Riera-Romaní, 2018). L'aprovació de la renda garantida de ciutadania (RGC) augmenta les quanties, però continua establint, més enllà de determinats supòsits,⁸ els 23 anys com a edat mínima d'accés a la prestació. A més, el disseny de la RGC la fa incompatible amb la percepció d'altres prestacions. Aquest aspecte té una incidència especial en els infants que es troben en una situació de risc social i que tenen dret a obtenir una prestació econòmica. Els progenitors d'aquests infants, els adolescents més grans de 12 anys i l'ens local responsable de l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) signen un compromís socioeducatiu, és a dir, un conveni de naturalesa pública, a partir del qual les parts tenen drets i obligacions (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya, 2016) i en què s'inclou, si escau, una prestació econòmica. No obstant això, la titularitat recau en un dels progenitors i, en el supòsit que aquest sigui perceptor de la RGC, la llar haurà de prioritzar quina de les dues percep.

Tal com es pot observar a la taula 4, les quanties de la RGC ponderen el nombre de membres de la llar i han anat incrementant-se gradualment fins a assolir les quanties definitives.

⁷ Actualment, la prestació per fill a càrrec es reserva a les persones que són menors d'edat i han estat acollides o adoptades i a les que conviuen en una llar amb una discapacitat igual o superior al 65%. Les quanties van dels 341 euros anuals per a les llars amb ingressos inferiors als 12.313 euros als 7.056 euros per infant acollit o adoptat major d'edat i amb una discapacitat igual o superior al 75%.

⁸ Menors de 23 anys que visquin sols, hagin estat víctimes de violència de gènere, de tràfic d'éssers humans o d'explotació sexual, o que estiguin emancipats i tinguin fills menors a càrrec.

Taula 4 Quanties de la renda garantida de ciutadania segons els membres de la unitat familiar

Membres de la unitat familiar	Del 15.9.2017 al 14.9.2018	Del 15.9.2018 al 14.9.2019	Del 15.9.2019 al 31.3.2020	A partir de l'1.4.2020
1 adult	564 €	604 €	644 €	664 €
2 membres	836 €	896 €	956 €	996 €
3 membres	909 €	969 €	1.029 €	1.096 €
4 membres	982 €	1.042 €	1.102 €	1.196 €
5 membres o més	1.062 €	1.122 €	1.181 €	1.208 €

FONT: DEPARTAMENT DE DRETS SOCIALS

A finals del 2019, 123.507 persones eren destinatàries de la RGC. D'aquestes, 75.835 rebien una prestació complementària d'activació i inserció i el Servei d'Ocupació de Catalunya en feia un seguiment; les 47.672 restants eren persones que no rebien la prestació complementària perquè es consideraven col·lectius no activables laboralment (Generalitat de Catalunya, 2020b, 7).

Posteriorment, en l'àmbit estatal, es va establir l'ingrés mínim vital (IMV), que fixa un llindar d'ingressos mínim per al conjunt de l'Estat. Els 23 anys és l'edat mínima per accedir a aquesta prestació, per tant, la infància torna a estar-ne exclosa. Malgrat el seu disseny, l'IMV permet la complementarietat entre prestacions. La seva promulgació va subsumir les prestacions per fill a càrrec, que tradicionalment estaven reservades a les llars que es trobaven en una situació de pobresa moderada (28 euros mensuals) o greu (47 euros mensuals).

La promulgació de la Llei 19/2021, de 20 de desembre, per la qual s'estableix l'ingrés mínim vital, i la posterior aprovació dels pressupostos generals de l'Estat per al 2022 assumeixen *de facto* la dificultat de la política per arribar a les llars formades per infants i incrementen les quanties per augmentar la cobertura. Amb la introducció del complement d'ajuda per a la infància de l'IMV (art.11.6 i disposició addicional dècima), s'incrementen les quanties per a les llars amb infants segons l'edat que tenen: 100 euros per a la primera infància (de 0 a 3 anys), 70 euros per als infants d'entre 3 i 6 anys, i 50 euros per als infants i adolescents d'entre 6 i 18 anys (article 13.2.e). En el cas de les llars monoparentals, les quanties assoleixen una forquilla que va dels 747,28 euros per a una unitat de convivència formada per un adult i un infant als 1.189,75 euros per a la llar en què hi ha un adult i quatre infants o més (Seguretat Social, 2022).

Taula 5 Quanties de l'ingrés mínim vital segons els membres de la unitat familiar (llars no monoparentals)

Membres de la unitat de convivència		Adults			
		1	2	3	4
Menors	0	491,63 €	639,12 €	786,61 €	934,10 €
	1	-	786,61 €	934,10 €	1.081,59 €
	2	-	934,04 €	1.081,59 €	1.081,59 €
	3	-	1.081,59 €	1.081,59 €	1.081,59 €
	4 o més	-	1.081,59 €	1.081,59 €	1.081,59 €

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Taula 6 Quanties de l'ingrés mínim vital segons la composició de les llars monoparentals

Membres de la unitat de convivència		Adults
		1
Menors	1	747,28 €
	2	894,77 €
	3	1.042,26 €
	4 o més	1.189,75 €

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Una altra novetat important que introdueix aquesta mesura és que la modificació normativa es gestionarà d'ofici. Aquest aspecte és rellevant, tenint en compte les dificultats en l'accés als tràmits de les persones en situació de pobresa, i també en el desplegament de la RGC i l'IMV. Amb aquesta actuació proactiva, es preveu que aquest complement arribi, fins i tot, a les llars que fins ara no eren beneficiàries de l'IMV.⁹

⁹ El Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions ha habilitat un [simulador](#) per informar dels requisits per ser beneficiari de la prestació i ha publicat una [guia](#) per saber com sol·licitar-la.

A aquest disseny multinivell del sistema de garantia de rendes, cal incloure-hi l'aportació que fa l'àmbit local. D'acord amb l'article 25 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local (LRBRL), cada ens local pot promoure activitats i prestar serveis públics d'acord amb el seu àmbit de competència que contribueixin a satisfer les necessitats i prioritats del seu territori. D'aquesta manera, i a conseqüència de l'article 84.2.m) de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (EAC), l'ens municipal és competent per atorgar prestacions en l'àmbit de l'acció social, enteses com a ajudes per a emergència social i concebudes com una prestació social i no com una subvenció (Associació Catalana de Municipis, 2020), ja que no es pretén promoure un bé col·lectiu, sinó salvaguardar un dret fonamental. En termes generals, la cartera que s'adreça a la infància en l'àmbit dels serveis socials és àmplia i molt diversa en el territori. Inclou accions per garantir l'alimentació (beques menjador), donar suport a l'escolarització (beques de material escolar), promoure la participació social dels infants (beques per als casals d'estiu o les activitats extraescolars) i assegurar el dret a la salut (es complementen les prestacions d'altres sistemes, a fi de poder comprar medicaments o accedir a serveis d'ortodòncia o oftalmologia, entre d'altres). En aquest àmbit, la frontera entre l'objecte de la intervenció dels serveis socials i la manera de proveir-los és difosa, ja que a priori sembla que es conjuguin la garantia de drets (prestacions) i la promoció de l'interès públic (subvencions).

Una altra de les conseqüències de l'ampliació progressiva de la cartera municipal és l'increment potencial dels processos administratius que acompanyen la gestió d'aquestes prestacions i subvencions; un element que llastra l'esforç públic, que pretén compensar les situacions de pobresa. La proliferació d'aquests processos requereix dur a terme un procés de reenginyeria amb l'objectiu de compactar les ajudes municipals existents i concentrar-ne els processos de gestió. Aquesta acció alliberaria recursos a favor d'un augment de les quanties o de la cobertura social. Cal advertir, però, que l'escull principal al desenvolupament d'una prestació única de suport a la criança que unifiqui el catàleg municipal existent, és la vinculació de la tramitació d'aquestes ajudes al calendari escolar (per exemple, beques de casal en període de vacances) i la intervenció d'altres administracions en alguns casos (com ara, beques menjador amb l'actuació del consell comarcal a principi de curs). A priori, sembla que aquesta dificultat es pugui resoldre amb un disseny tècnic i (segurament també) tecnològic. En aquest sentit, l'àmbit municipal és el terreny més idoni per experimentar, també, respecte de la garantia d'ingressos en la infància. De fet, l'Ajuntament de Barcelona, mitjançant el Fons d'Ajuts d'Emergència Social per a Infants Menors de 16 anys, assaja el que podria ser una prestació per a la criança des de l'àmbit local (Blasco, Cano, Todeschini, 2016; Navarro, Truñó, 2019), i apunta alguns primers aprenentatges per tenir en compte.

Per acabar de dibuixar el panorama de les prestacions, un element que ajuda a configurar les polítiques de garantia d'ingressos en el context de l'Estat espanyol és la Garantia Infantil Europea (GIE). La presidenta de la Comissió Europea, Von der Leyen (2019), assumeix en la presentació d'*A Union that strives for more. My agenda for Europe. Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024*, la proposta del Parlament Europeu, que consisteix a crear la GIE a fi de reduir les taxes de pobresa infantil a Europa. Aquest objectiu l'adopta posteriorment el Consell

Europeu (2021). L'Oficina Regional d'UNICEF per a Europa i Àsia Central analitza, per encàrrec de la Comissió Europea, la situació de l'Estat espanyol i fa les pertinents recomanacions per dissenyar la GIE i implementar-la. Aquestes recomanacions han estat assumides més endavant pel Govern espanyol en les *Bases para el Plan de acción de la Garantía Infantil Europea en España* (UNICEF, 2021). En aquest document s'estableix com a fita arribar a una aportació de 403,93 euros per infant/any (33,6 euros mensuals). La proposta del disseny de la prestació és encara poc concreta i, per tant, caldrà estar amatents al seu disseny final.

3.1.3 Prestacions per a la infància

A fi de cobrir la bretxa entre l'aportació de les polítiques monetàries actuals i els costos efectius de la criança, s'han anat succeint propostes de prestacions adreçades a la infància amb l'objectiu de compensar la despesa feta per les famílies.

D'una banda, l'any 2014 el Comitè català d'UNICEF promovia la publicació de l'informe *Mesures contra la pobresa infantil: Prestació per a famílies amb infants en situació de pobresa* (Julià, 2014). En aquest document s'analitzava el desplegament d'una política de transferència condicionada de 100 euros mensuals per infant, entre els 0 i els 17 anys, per a totes les famílies que es trobessin per sota del llindar de pobresa moderada. D'acord amb les estimacions contingudes en el document, aquesta prestació donaria cobertura a 383.620 infants i implicaria reduir la taxa de pobresa infantil moderada en un 19,9% i tindria un cost de 460 milions d'euros.

De l'altra, l'any 2015 la Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA) proposava la prestació econòmica universal per a la criança (PEUC) amb una quantia de 2.500 euros per infant/any (208,33 euros mensuals), una quantia deslligada de les polítiques de lluita contra la pobresa infantil, tot i que es plantejava una possible implantació progressiva: un primer període de dos anys, en què només es prioritzaven les famílies amb ingressos per sota de l'indicador de renda de suficiència de Catalunya (IRSC); un segon període de dos anys més, en què s'ampliava la prestació a les llars amb ingressos inferiors al doble de l'IRSC, i un tercer període, és a dir, al cinquè any, en què la prestació adquiria caràcter universal (Montserrat, Vilà, 2015). La despesa de la mesura s'estimava en 3.552,86 milions d'euros (als quals l'entitat sumava un 4% extra en concepte de gestió econòmica) i el seu abast impactava sobre 1.366.488 infants.

3.1.4 Cobrir la bretxa

A partir de l'ECV del 2020, fem una simulació dels possibles efectes que comportaria aplicar diverses polítiques de transferències de rendes en la reducció de la pobresa infantil i la desigualtat. Com a punt de partida, es pren la situació prèvia a les transferències socials, a excepció de les prestacions per jubilació i supervivència.

Aquest plantejament serveix com a punt de referència per anar presentant diversos escenaris de manera incremental.

El primer escenari s'acompanya de la situació resultant després de la intervenció pública del 2019, moment en què, a banda d'imputar les prestacions monetàries d'aleshores, també s'inclou la resta de transferències socials, analitzat

detalladament en la primera part del document. Aquest escenari posttransferències es correspon, per tant, al moment en què la RGC ja es trobava en funcionament, però no l'IMV, que es va promulgar l'any següent. Per aquest motiu, aquest escenari ens pot servir com a segona referència.

A partir de l'escenari pretransferències, simulem el desplegament de la RGC i de l'IMV actuals en exclusiva per visualitzar l'efecte potencial de cadascuna de les prestacions en la reducció de la pobresa infantil i la desigualtat. Quant al desplegament de la RGC, es parteix de l'escenari pretransferències i s'identifiquen les llars monoparentals i nombroses en què hi ha rendes que deriven del treball a temps parcial, però s'hi exclouen els ingressos que deriven de les rendes del treball en la resta de llars que no són compatibles amb la percepció de la prestació, d'acord amb l'article 5.6 del Decret 55/2020, de 28 d'abril. No s'hi inclouen tampoc les persones que estan estudiant ni les que declaren que fan tasques de cures, atès que s'entén que, tot i que es troben en edat laboral i, per tant, presenten un perfil activable, no modificarien les seves preferències i, per tant, no la percebrien. S'hi exclouen també els menors de 23 anys que, tal com hem apuntat, tampoc hi tenen dret. Així, si les dades reals en el 2019 impliquen una despesa de 352,4 milions d'euros i arriben a un total de 122.490 persones beneficiàries, la incorporació de la complementarietat amb el treball parcial en les llars monoparentals i les famílies nombroses, d'una banda, i l'augment de les quanties de la prestació que estan en vigor en l'actualitat, de l'altra, incrementarien la despesa fins als 807,9 milions d'euros i impactarien en 138.043 persones.

Cal tenir present, però, que en aquesta simulació s'exclou l'efecte *non take up*, que es produeix quan les persones no sol·liciten la prestació tot i tenir-hi dret i, per tant, les cobertures simulades són sempre superiors a les reals. Un cop assumit aquest fet, aplicar únicament la RGC juntament amb les quanties i les compatibilitats actuals hauria reduït 0,89 punts la pobresa greu en els infants (la meitat que la de la població general) i 0,13 la moderada (i 0,44 en la població general). Tot i que podria semblar que el desplegament de la RGC té una repercussió molt limitada, l'indicador que millor visualitza l'efecte de reducció de la pobresa és el de la bretxa de pobresa, ja que mesura la distància de les situacions de pobresa amb els llindars d'aquesta. Si prenem aquest indicador, s'observa una reducció de 2,63 punts de la bretxa de pobresa en la infància i un 4,93 en el conjunt de la població.

L'escenari següent simula únicament el desplegament de l'IMV, que inclou el complement de 100 euros mensuals per als infants de 0 a 3 anys; el de 70 euros mensuals per als que tenen entre 3 i 6 anys, i el de 50 euros mensuals per als que en tenen entre 6 i 18. Aquí, a diferència del que succeeix en aplicar la RGC, l'IMV complementa les rendes que deriven del treball per compte propi i d'altri de les persones més grans de 23 anys que no superen els llindars mínims establerts per a cadascuna de les tipologies de llars. Aquest escenari d'aplicació en exclusiva hauria comportat una despesa per part de l'Estat de 1.095,8 milions d'euros i 225.937 persones n'haurien estat beneficiàries a Catalunya. Per tant, el nombre potencial de persones que poden percebre la prestació és superior al de la RGC (sobretot perquè és menys restrictiva que la RGC quant a les complementarietats), però les quanties més reduïdes tenen menys efecte en el descens de la pobresa greu, que en la

infància hauria sigut només del 0,27 (i en la població en general, del 0,24), i, en el cas de la pobresa moderada, la taxa de reducció hauria sigut igual a la que presenta la implementació únicament de la RGC (0,13 en infants i 0,44 en el cas de la població en general). Com a conseqüència, la reducció de la bretxa de pobresa hauria estat lleugerament similar a la de la RGC pel que fa als infants (2,48), però molt inferior quant a la població en general (1,03).

Taula 7 Escenaris pretransferències si posttransferències socials i desplegament de la RGC i l'IMV en solitari

Pobresa										
	Greu		Moderada						Bretxa	
	General	Infants	General	Infants	Despesa (MEUR)	Beneficiaris	Gini	20/80	General	Infants
Pretransferències	15,43	25,96	24,4	36,07	-	-	34,64	8,25	47,21	50,84
Posttransferències	11,55	21,72	21,65	33,19	-	-	31,65	6,04	37,92	47,05
RGC	13,8	25,07	23,96	35,94	807,9	138.043	33,64	7,16	42,28	48,21
IMV + complement	15,19	25,69	23,96	35,94	1.095,8	225.937	33,22	6,78	46,18	48,36

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Un cop analitzats els resultats de la implementació d'ambdues prestacions per separat, és pertinent examinar un model d'integració en què l'IMV complementi els ingressos de les llars, a fi d'assolir el mínim d'ingressos estatals, i apliqui, sobre aquest, la RGC per elevar els llindars a Catalunya. En l'escenari següent, desenvolupem aquesta hipòtesi, tenint en compte que la RGC podria complementar les situacions en què no hi ha rendes derivades del treball d'acord amb el marc normatiu actual (excepte en el cas de les llars monoparentals i les famílies nombroses, en què es pot complementar amb el treball a temps parcial). Aquest és l'escenari més ajustat a la realitat actual, amb la diferència que la percepció de les prestacions no es fa d'ofici i, per tant, sempre hi haurà persones que no les sol·licitaran, malgrat que tinguin dret a percebre-les. En aquesta simulació, la despesa i les persones beneficiàries de l'Estat es mantenen respecte de l'escenari en què es desplega únicament l'IMV. Però la despesa de la Generalitat de Catalunya redueix, dels 807,9 milions d'euros de l'escenari RGC en exclusiva passa als 436,5 milions d'euros, i es beneficien del complement 139.615 persones. L'efecte agregat d'ambdues prestacions, que, d'una banda, incrementa els ingressos mínims derivats de les rendes del treball (IMV) i, de l'altra, els llindars, redueix gairebé 1 punt la pobresa greu en els infants (i 1,65 en la població general), i alhora manté una taxa de reducció similar en la pobresa moderada, però fa minvar amb més intensitat la bretxa de pobresa en els infants, el 5,82 (el 4,93 en el cas de la població en general).

Taula 8 Escenari en què es desplega la RGC després de l'IMV

	Pobresa								Bretxa	
	Greu		Moderada		Despesa (MEUR)					
	General	Infants	General	Infants		Beneficiaris	Gini	20/80	General	Infants
RGC que complementa l'IMV	13,78	25,02	23,96	35,94	1.532,3 (436,5 RGC)	225.937 (136.972 RGC)	32,91	6,47	42,28	45,02

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Aquesta darrera simulació suggereix desplegar un escenari en què la RGC cobreix les llars que perceben l'IMV, però, alhora, incrementa els ingressos de les que obtenen una remuneració del treball baixa. Aquest primer escenari de reforma de la RGC manté fixa la despesa estatal, però augmenta la despesa de la Generalitat fins als 532,9 milions d'euros i assoleix 150.028 beneficiaris potencials. D'acord amb aquesta simulació, aquesta política reduiria 1,86 punts —1 punt més del que feia fins ara (i 2,46 la taxa de la població en general) la pobresa greu en el cas dels infants, i s'experimentaria una reducció significativa de la bretxa de pobresa infantil en 8,56 punts, i 8,64 en el cas de la població en general.

Un segon escenari de reforma de la RGC consistiria a incorporar, tal com ho fa l'IMV, un complement de 100 euros mensuals per infant a les llars beneficiàries de la RGC. Aquesta mesura incrementaria la despesa de la Generalitat respecte de la despesa de la RGC de 137 milions d'euros i impactaria en 49.558 infants. Els efectes en la reducció de la taxa de pobresa greu en els infants seria del 4,74 (i del 2,96 punts per al conjunt de la població) i representaria una reducció de la bretxa del 8,36% en els infants (i el 9,58% en la població general).

Si comparem ambdues propostes de reforma, la reducció de les taxes de pobresa greu en la infància són pràcticament idèntiques. Tot i això, l'efecte que experimenten en la reducció de la bretxa de pobresa dels infants és que la incorporació de la compatibilització del treball és 1,21 superior i requereix un pressupost inferior.

Taula 9 Escenaris de reforma de la RGC

	Pobresa				Despesa (MEUR)					
	Greu		Moderada			Beneficiaris	Gini	20/80	Bretxa	
Rendes treball + IMV + RGC complement del treball	General	Infants	General	Infants					General	Infants
	12,97	24,1	23,96	35,94	532,9 (1.628,7)	Treball 13.056	32,59	6,18	38,53	42,28
RGC complement a infància	12,74	21,22	23,96	35,94	573 (1.669,3)	Infants 114.146	12,74	21,22	23,96	35,94

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Més enllà d'aquests escenaris reformistes, cal tenir present que la GIE significarà incorporar una nova prestació específica per a la infància en el sistema actual. Atès que encara no es coneix amb detall la proposta de disseny de la prestació, assumim que incorporar-la evitarà que actuï *de facto* com un descompte en la despesa de les administracions de l'Estat i en la de les comunitats autònomes i, per tant, el seu còmput no es tindrà en compte a l'hora d'avaluar els llindars d'ingressos i serà complementària i compatible amb les prestacions preexistents. Així mateix, les informacions respecte de la quantia de la prestació són també encara poc precises. En el document *Bases para el Plan de acción de la Garantía Infantil Europea en España*, s'apunta que la fita és assolir els 403,93 euros anuals per infant, una situació que pot evocar una visió optimista en què la prestació té un caràcter universal. Aquesta política representaria una despesa per a la Unió Europea de 493,3 milions d'euros i, juntament amb l'esforç de l'IMV i de la RGC, reduiria la taxa de pobresa infantil greu en 1,72 punts, i la situaria en el 24,79% (i 1,72 la taxa general). La bretxa de pobresa per a la infància se situaria del 50,8 al 42,3 en l'escenari de pretransferències.

En un segon escenari, simulem un disseny de la GIE en què s'aposta per focalitzar-la en els infants en situació de pobresa greu

o moderada. Si la quantia de la prestació fos la mateixa, la despesa de la Unió Europea decreixeria fins als 173,9 milions d'euros, i presentaria una taxa de pobresa infantil greu i moderada una dècima inferior a la proposta universalista, una intensitat que també es produiria en la reducció de la bretxa de pobresa en la infància.

Per acabar de dibuixar els supòsits hipotètics de la GIE, dibuixem un escenari en què s'assumeix un model de prestació complet per als infants que es troben en una situació de pobresa greu i la quantia de la prestació es redueix a la meitat per als infants que es troben en una situació de pobresa moderada. D'acord amb aquest model, la despesa de la Unió Europea seria de 144,3 milions d'euros i els efectes en la reducció de la taxa de pobresa moderada serien lleugerament inferiors, tot i que l'impacte en la reducció de la bretxa en la infància augmentaria una mica més d'un punt.

Taula 10 Escenaris d'incorporació de la GIE

Pobresa										Bretxa	
		Greu		Moderada							
		General	Infants	General	Infants	Despesa (MEUR)	Beneficiaris	Gini	20/80	General	Infants
	Universal	13,71	24,79	23,52	34,84	493,3 (2.025,6)	Infants 1.221.197	32,59	6,27	39,13	42,3
Garantia Infantil Europea											
	Focalitzada	13,64	24,69	23,6	34,83	173,9 (1.706)	Infants 430.450	32,65	6,22	39,03	42,2
	Focalitzada variable	13,64	24,69	23,83	35,56	144,3 (1.676,6)	Infants 430.450	32,69	6,24	39,03	41,1

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

Per acabar de dibuixar aquest escenari incremental, complementem l'hipotètic, però raonable, escenari d'implementació de

l'IMV i la RGC actual i l'aplicació moderada de la GIE (focalitzada en les situacions de pobresa en la infància i l'adolescència) i els diversos escenaris d'implementació d'una prestació adreçada a la infància. Tal com ho hem fet anteriorment, esbossem per a cadascuna de les quanties un escenari optimista d'implementació universal, un altre de focalitzat i un darrer en què s'assigna la prestació completa als infants en situació de pobresa greu i la meitat de la prestació als que es troben en una situació de pobresa moderada. Complementem aquest darrer escenari amb la incorporació d'una prestació variable segons l'edat, en què s'assignen 350 euros mensuals als infants amb menys de 14 anys i 460 euros mensuals per als que tenen més de 14.

L'escalatge de les quanties de les prestacions, que va dels 100 euros mensuals fins a la cobertura del cost de la criança (550 euros mensuals), permet visualitzar l'efecte que tindria una prestació adreçada a la infància en termes de despesa pública i reducció de les desigualtats.

Taula 11 Escenaris de prestacions per a la infància després de l'IMV-RGC i la GIE focalitzada

Pobresa										Breixa	
		Greu		Moderada							
		General	Infants	General	Infants	Despesa (MEUR)	Beneficiaris	Gini	20/80	General	Infants
	Universal	11,22	16,41	22,49	32,04	1.465,4 (2.997,70)	1.221.197	31,75	5,72	33,27	34,08
100 €	Focalitzada	10,97	16,04	22,69	32,67	516,5 (2.048,80)	430.450	31,91	5,72	32,58	33,24
	Focalitzada variable	11,22	16,57	23,22	33,84	428 (1.960,8)	430.450	32,02	5,77	32,26	33,24
	Universal	8,93	9,16	21,45	27,43	3.663,6 (5.195,9)	1.221.197	30,6	5,19	29,5	21,88
250 €	Focalitzada	7,06	5,1	21,14	27,33	1.291 (2.823,6)	430.450	30,89	5,12	26,29	18,37
	Focalitzada variable	7,14	5,31	22,17	30,48	1.071,4 (2.603,7)	430.450	31,13	5,16	26,29	19,41

Pobresa										Bretxa	
		Greu		Moderada							
	Universal	6,02	1,43	18,91	4,23	8.059,9 (9.592,2)	1.221.197	28,95	4,57	21,89	12,97
550 €	Focalitzada	5,88	2,04	15,82	11,94	2.841 (4.373,3)	430.450	29,19	4,51	24,74	10,22
	Focalitzada variable	5,86	2,03	17,38	15,39	2.357,0 (3.889,30)	430.450	29,62	4,56	21,57	9,72
Menys de 14 anys: 350 €, més grans de 14 anys: 460 €	Universal	7,77	6,55	20,35	24,05	4.836,5 (6.368,80)	1.221.197	30,21	5,06	28,25	23,64
	Focalitzada	7,91	7,23	20,24	24,76	2.433,5 (3.965,80)	430.450	30,57	5,03	26,12	20,12
	Focalitzada variable	7,43	6,17	20,01	24,33	1.585,8 (3.118,10)	430.450	30,54	4,99	25,33	19,26

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA

3.2 Accés als serveis i usos

A banda de les polítiques monetàries, la lluita contra la pobresa infantil considera també el disseny i la provisió de serveis, d'una banda, perquè la participació dels infants en situació de precarietat econòmica a uns serveis de qualitat fa més plausible la hipòtesi de la igualtat d'oportunitats i reforça la tesi de la redistribució, i, de l'altra, perquè en el disseny dels serveis i en el seu funcionament ordinari s'hi poden incloure elements que alleugereixen la despesa de les llars amb infants a càrrec i en facilitin la participació.

3.2.1 Serveis de cura, educació i oci

Serveis de cura

El desenvolupament públic dels serveis adreçats a la infància contribueix a la natalitat, així com a la incorporació laboral de les mares i a la conciliació familiar i laboral. Però, pel que fa a la infància més vulnerable, aquests serveis també poden ajudar —sempre que siguin de qualitat— a compensar el capital social i cultural, entès dins les situacions d'estrès o d'absència de l'adult referent en què viu l'infant (Phillips, 2011). En aquest sentit, la intervenció en la primera infància és cabdal. A través del joc, la interacció amb l'adult i la descoberta del seu entorn, l'infant connecta les diferents àrees del cervell, mitjançant les quals adquireix competències i habilitats emocionals i cognitives (Center on the Developing Child at Harvard University, 2012), que li serviran per al desenvolupament posterior. Per contra, la convivència amb situacions d'estrès derivades del context de precarietat i pobresa econòmica, o l'absència de la figura d'un adult que l'acompanyi en el procés aprenentatge, sotmeten l'infant a una situació continuada d'alts nivells d'adrenalina, a arrítmies cardíaques i a la presència d'hormones de l'estrès. Això perjudica les àrees del cervell, importants per al seu aprenentatge i el desenvolupament cognitiu, atès que redueix les connexions neuronals en un moment en què s'haurien de reproduir. Per tant, els serveis de cura tenen un paper rellevant en aquest sentit.

L'objectiu 4.2 de l'Agenda 2030 estableix que, per al 2030, cal garantir que totes les nenes i nens tinguin accés a serveis d'atenció i desenvolupament de la primera infància i educació preescolar de qualitat, a fi que estiguin preparats per a l'ensenyament primari. Actualment, en aquesta etapa l'escolarització no és obligatòria. En canvi, sí que ho és a Dinamarca, Alemanya, Estònia, Malta, Eslovènia, Finlàndia, Suècia i Noruega, on hi ha una oferta d'educació infantil universal que comprèn la franja d'edat de 0 fins als 3 anys, i que garanteix un servei de cura i conciliació des del moment en què finalitza el permís de paternitat o maternitat (Poveda, 2020). Malgrat això, la participació dels infants de fins a 3 anys a les escoles bressol ha anat augmentant a causa de l'increment de l'oferta del nombre de places i del descens de la natalitat; i, en la franja dels 3 als 6 anys, la participació dels infants ha assolit pràcticament la universalitat.

Segons les dades de l'OCDE (2017b), la taxa de cobertura dels serveis adreçats als menors de 2 anys a l'Estat espanyol se situa en el 36,4%, una xifra que el Cercle de

Comparació Intermunicipal d'Escoles Bressol de la Diputació de Barcelona (2020) redueix fins al 18,3% quan s'analitzen les llars bressols de titularitat municipal.

Ambdues taxes són molt reduïdes, però, a més, la cobertura varia arreu del territori, ja que es detecta una demanda potencial no coberta principalment en les ciutats amb més de 20.000 habitants (Blasco, 2016).

Més enllà de la cobertura, diversos estudis apunten que les llars que usen els serveis de cura per a aquestes franges d'edat disposen de dues fonts d'ingressos, millors graduacions educatives i remuneracions salarials més elevades (Ghysels, Van Lancker, 2011). En l'àmbit català, la participació en les llars bressol també varia molt segons l'estrat social de les famílies. Navarro-Varas i Porcel (2021) identifiquen que sis de cada deu nens de renda alta assisteixen a aquests serveis, mentre que aquest percentatge es redueix a la meitat en el cas dels infants d'estrats de renda inferiors. Aquesta característica es consolida encara més quan hi ha menys nombre de fills (Sarasa, 2011). Per tant, cal una estratègia per eliminar les barreres d'accés amb què es troben les llars en situació de vulnerabilitat econòmica. I això es refereix, especialment, a la reducció dels costos que les famílies han de pagar per l'ús del servei. Una primera estratègia demana donar una resposta de tipus universalista.

Això implica estendre la gratuïtat que ja hi ha en altres nivells educatius en aquesta franja d'edat. Per aprofundir en aquesta via, d'una banda, caldria fer front a l'expansió de la despesa que comporta la universalització del servei (uns 6.000 euros per infant segons la Diputació de Barcelona (2020, 57-58)), però, de l'altra, també seria necessari anar ampliant l'oferta de places públiques i evitar el greuge que es podria generar entre les famílies que accedissin al servei gratuïtament i les que, a més de quedar-se'n fora, haurien de pagar una plaça privada més costosa. El volum de la despesa és prou significatiu perquè es plantegi un escenari que doni resultats a mitjà i llarg termini, amb la implicació del conjunt d'administracions que avui dia financen el servei (Generalitat, diputacions i ajuntaments) i, segurament, amb algunes variacions en la prestació del servei.

Mentrestant, i a fi de respondre a la situació actual, la tarifació social és una de les estratègies a què s'està recorrent per facilitar que s'hi incorporin les llars en situació de vulnerabilitat. Es tracta que les famílies facin front a un cost diferencial segons el seu nivell de renda i la diferència que no aportin sigui assumida per l'Administració (en la majoria de casos ho fan els ajuntaments, tot i que es podria plantejar que ho assumís la Generalitat —l'altra administració que participa del finançament del servei— o també les diputacions)¹⁰. Aquesta tarifació progressiva té l'objectiu de promoure l'accés de les famílies d'estrats socials més populars (que veuen com se'ls abarateix el cost del servei), alhora que les llars més benestants es desplacen al sector privat (perquè en pagar les tarifes més elevades veuen com el diferencial entre el servei públic i el privat es redueix). L'avaluació de la tarifació a les escoles bressol feta per l'Ajuntament de Barcelona conclou que el nombre d'infants de famílies amb rendes per sota del llindar de pobresa de la renda de suficiència ha

¹⁰ Les diputacions ja han sufragat part d'aquest servei. Recordem que l'any 2012, la Conselleria d'Ensenyament va retirar-ne l'aportació al finançament de les escoles bressol i la despesa la van assumir les diputacions.

augmentat un 19% (Navarro-Varas, Porcel, 2021) i, per tant, la mesura ha contribuït a fer que estrats dels trams de renda inferiors accedissin a l'escola bressol. Amb aquesta mesura les famílies poden, a més, anticipar, des del moment de la matrícula, el cost que hauran d'assumir (i no depenen d'un informe de serveis socials que els pot ser desfavorable). Al mateix temps, emergeix la demanda de les famílies que pateixen problemes econòmics, però no requereixen la intervenció dels serveis socials o no hi accedeixen a fi d'evitar l'estigma o la vergonya que suposa demanar un informe de vulnerabilitat.

Una tercera via, que també han aplicat alguns ajuntaments (i que pot complementar la tarifació), demana que l'Administració cobreixi la totalitat del cost de la plaça en determinats supòsits. Algunes de les polítiques de tarifació preveuen que la llar assumeixi un cost mínim per fer ús del servei (50 euros en el cas de Barcelona, per exemple), però, en el cas de les llars en situacions més greus, aquest mínim pot continuar actuant com un desincentiu. També cal apuntar que l'avaluació dels ingressos es fa amb la declaració de l'exercici anterior al del curs vigent; això suposa que, en els cicles de recessió econòmica, hi ha famílies que experimenten una caiguda dels ingressos i no puguin fer front al cost de la plaça que estan ocupant.

No obstant això, i a conseqüència de l'ampliació d'aquesta estratègia a diversos serveis municipals (com ara escoles de música o els casals d'estius, entre d'altres), hi ha molts ajuntaments que es plantegen com fer que la tramitació i la gestió d'aquesta política siguin més eficients. Aquest seria un element que mostraria quin grau de consolidació ha assolit la mesura.

La reducció dels preus públics és una estratègia perquè les llars en situació de vulnerabilitat mantinguin els ingressos. Tot i això, quan aquesta rebaixa de la despesa o gratuïtat es produeix en el darrer any, com és el cas de les escoles bressols, aquest increment en la despesa pública no fomentarà que hi hagi més famílies en situació de vulnerabilitat econòmica que accedeixin al servei, sinó que actuarà en les famílies que ja han costejat un curs del servei o dos. Aquest factor anticipa un impacte redistributiu més aviat limitat (Mayordomo, 2021b).

D'altra banda, si ens fixem en les estratègies conciliadores i de cura que defineixen les famílies, observem que aquestes estan afectades pel cost d'oportunitat i per la seva capacitat econòmica. Així, per als estrats econòmicament més forts, l'escola bressol no és un factor rellevant en la seva estratègia de criança (no fan un ús del servei), mentre que per a altres llars aquest servei és fonamental en la seva estratègia de conciliació i, fins i tot, estan disposades a pagar més per fer ús de serveis d'allargament o per accedir a la provisió privada, que té una cobertura horària més àmplia.

Les estratègies de conciliació caracteritzen l'ús que es fa del servei. En aquest punt, ens interessa particularment l'estratègia de les llars que fan un ús de l'escola bressol a temps parcial. Es tracta de les que fan ús d'aquest servei i ho combinen amb la incorporació al mercat laboral o estant més present en el procés de criança, o de les que en fan un ús parcial a conseqüència del pagament de la quota del menjador, una despesa afegida al cost de la llar bressol que poden defugir. Segons les dades del Cercle de Comparació Intermunicipal d'Escoles Bressol, cal tenir en compte que l'ús del servei del menjador se situa a l'entorn del 50% durant tot el període analitzat, i la quota mitjana del servei és de 131,6 euros (Diputació de Barcelona, 2020, 46).

La primera de les estratègies posa en relleu que cal avançar cap a una modalitat de suport que doni una resposta horària més flexible i que cobreixi algunes de les necessitats que presenten les llars, i que els horaris actuals sembla que no s'acabin d'ajustar. En aquest sentit, la promoció de programes de canguratge, que, a banda de donar suport puntual, cobreixen més enllà de l'horari lectiu, són una alternativa molt útil, especialment per a les famílies que no disposen d'una xarxa solidària a qui confiar la cura. En el cas de l'Ajuntament de Barcelona (2020), per exemple, el servei funciona fora de l'horari escolar (caps de setmana inclosos) i s'hi pot accedir fent una reserva prèvia de 48 hores.

La segona situació destaca que els serveis de cura —sobretot els que s'adrecen a la petita infància— tenen un alt component de copagament, de pagament de serveis complementaris o es troben totalment mercantilitzats. Per aquest motiu, cal avançar en el sistema de tarifació o de beques que concebi el servei com un tot, especialment en els moments econòmics de recessió.

Activitats extraescolars i de suport escolar

La participació dels infants i adolescents en les activitats extraescolars i de suport escolar és una pràctica molt estesa. Malgrat que no hi ha un registre de dades que ens permeti analitzar quina és la taxa de cobertura de les activitats extraescolars o de suport escolar, Samper i Moreno (2021) identifiquen que el percentatge d'alumnes de primària i d'ESO que fa activitats extraescolars se situa entre el 77% i el 81% de la població infantil i adolescent. La participació en aquestes activitats, juntament amb les del lleure educatiu i d'oci, contribueix significativament en el desenvolupament social i cognitiu dels infants i els adolescents que en fan ús, atès que milloren el rendiment educatiu, assoleixen competències lectores i de l'àmbit matemàtic, avancen en les percepcions i actituds de respecte pels processos educatius, i, òbviament, desenvolupen competències i habilitats socials i socioemocionals, que redueixen les conductes de risc (González, 2016). No obstant això, en caracteritzar els infants que no gaudeixen d'oportunitats educatives fora de l'escola (dos de cada deu), s'identifica un perfil social associat a famílies amb dificultats econòmiques, baix nivell d'estudis i d'origen estranger (Samper, Moreno, 2021). I quan les llars amb menys recursos econòmics participen d'aquestes activitats, prevalen les activitats de reforç escolar.

A més, cal assenyalar un cert biaix de gènere: les activitats dels nois es concentren en els esports, mentre que les noies tenen un ventall d'extraescolars més ampli, que es decanten més aviat al ball, la música i els idiomes (Samper, Moreno, 2021).

La situació que es viu després del confinament i el fet d'incloure activitats extraescolars gratuïtes durant la jornada intensiva a les escoles al setembre fan que s'apunti a l'Agenda 2030 la necessitat de vetllar per la qualitat de les propostes educatives, i garantir-ne una oferta equilibrada en els àmbits públic i privat i del conjunt del territori.

3.2.2 Salut

Tal com s'apuntava anteriorment, créixer en situacions de pobresa també té un impacte sobre l'estat de la salut dels infants. Les persones que estan en aquesta situació presenten més nivells de cortisol i altres marcadors d'estrès que afecten, especialment, les regions frontal i parietal del cervell, associades a les habilitats de la funció executiva i de la regulació de les emocions (Lupien *et al.*, 2001; Turner, Avison, 2003; Blair *et al.*, 2011; Chen, Cohen, Miller, 2010). I és que l'estrès tòxic que es deriva de les situacions de vulnerabilitat material té un efecte corrosiu en la qualitat de la cura que ofereixen els adults, de manera que pot agreujar, en lloc de mitigar, els efectes de l'estrès en els infants (Repetti, Taylor, Seeman, 2002), i dificultar la capacitat d'oferir la seguretat emocional, la integració social i una vivència d'experiències que contribueixen a desenvolupar una autoregulació efectiva (Behavioral Science Task Force, National Advisory Mental Health Council, Rockville, 1995). Créixer en aquests contextos té un impacte negatiu en el benestar psicològic i el desenvolupament dels infants. Cal afegir-hi la vivència en moments de confinament quan la situació laboral i habitacional és precària (Mayordomo, 2020).

En el context català, l'Observatori del Sistema de Salut de Catalunya, en l'informe Desigualtats socioeconòmiques en la salut i la utilització de serveis sanitaris públics en la població de Catalunya (Agència de Qualitat i Avaluació Sanitàries de Catalunya, Agència de Salut Pública de Catalunya, 2017), identificava la presència d'un gradient socioeconòmic en tots els indicadors d'ús i accés analitzats en la població infantil: doble nombre de visites en l'atenció primària en el cas dels infants amb poc nivell socioeconòmic; doble consum en fàrmacs; més del triple en psicofàrmacs, i més del quàdruple en ansiolítics en nenes i en antipsicòtics en nens (García, Carrilero, 2020). I entre les patologies en què es manifesten moltes desigualtats per raó socioeconòmica, destaquen: la tuberculosi, l'obesitat, la hipertensió essencial, la hipòxia intrauterina, el traumatisme i l'asfíxia en néixer, els trastorns d'ansietat i adaptació, els trastorns d'estat d'ànim, la gestació curta, el baix pes en néixer i el retard en el creixement fetal i emmetzinament. Quant a aquest conjunt de patologies, aquests infants tenen almenys fins a 1,8 vegades més de probabilitats de patir-les (García, Carrilero, 2020).

Alguns estudis que analitzen les situacions postpandèmiques identifiquen un impacte més perjudicial en les persones de menys de 24 anys, les que tenen nivells educatius més baixos, les dones i les persones que tenen un o dos infants a càrrec. En el cas dels infants, aquesta situació diferencial s'explica perquè perden factors essencials per a la seva resiliència i alhora es prioritza la cobertura de les necessitats materials i psíquiques dels adults. Això disminueix el suport dels progenitors i la infraestructura social que els garanteix seguretat i els proporciona suport (Taylor *et al.*, 2008, 8). A més, els infants poden témer que la situació traumàtica torni a passar i mostrar-se atemorits, aclaparats, irritants o molt irritables, patir insomni o, per

contra, adormir-se, desvincular-se o sentir angouxa, i tenir mal de cap o d'estómac relacionats amb l'anguixa (Danese et al., 2020; Brooks et al., 2020).

D'aquestes dades sorgeix la necessitat de dur a terme programes específics que contribueixin a millorar el benestar (socioemocional i físic) dels infants i el de les seves famílies en situació de vulnerabilitat econòmica. També és notòria la relació que s'estableix entre les situacions de pobresa i l'obesitat (Alice, Sacker, Kelly, 2015), que es va agreujar amb la crisi financera (OCDE, 2017a) i que es perllonga, en molts casos, en l'adulthood (Freedman et al., 2007). La situació derivada del confinament i d'aturada de les activitats extraescolars pot haver comportat un descens de l'activitat física, més accés a pantalles, patrons més irregulars de son i dieta més calòrica i més consum de snacks entre àpats. D'acord amb l'article 104 sobre mesures d'atenció social i educativa davant les situacions de risc de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA), s'estableix la possibilitat de desenvolupar actuacions socioeducatives tant per als infants com per a les seves famílies. D'una banda, cal garantir que tots els infants i els progenitors que requereixin una atenció terapèutica puguin accedir-hi, més encara després de tota la situació viscuda arran de la pandèmia. De l'altra, caldria aprofundir en el desenvolupament de l'ajut a domicili (article 104.d) i continuar promovent el servei d'intervenció socioeducativa amb la incorporació de les famílies (Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència de la Generalitat de Catalunya, 2016).

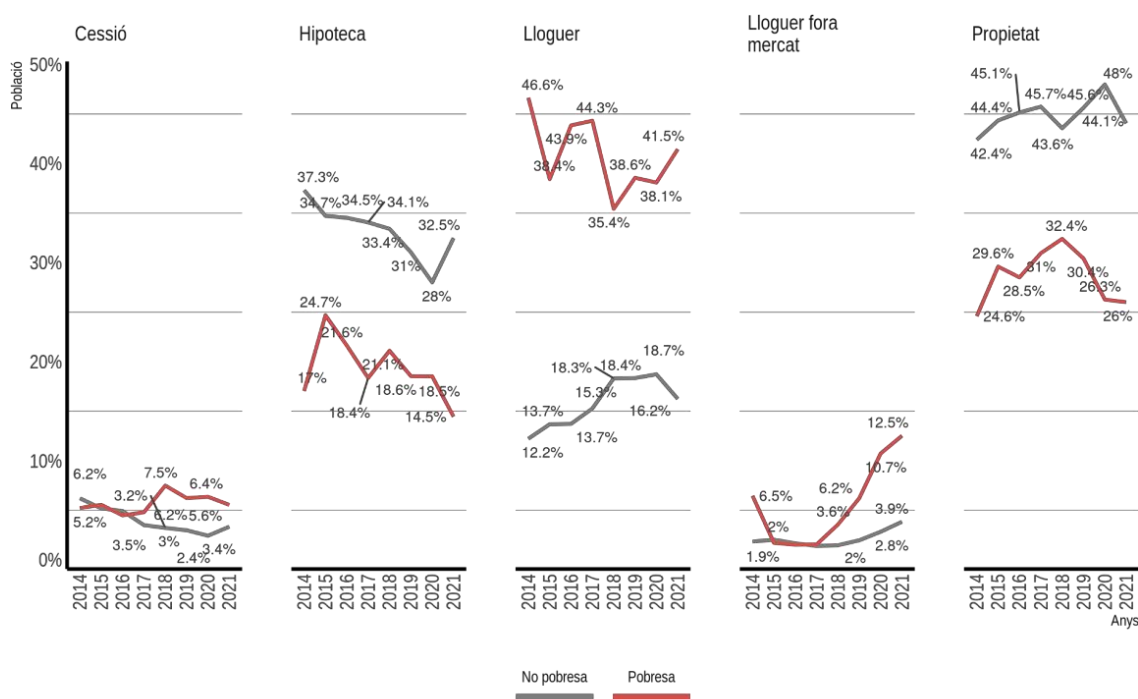
Finalment, cal integrar en el mateix sistema de salut, la salut bucodental i oftalmològica en els infants, tal com ho recull la Llei 12/2020, del 13 d'octubre, de l'atenció pública de la salut bucodental, però encara no s'ha iniciat la tramitació del decret pel qual s'aprova el reglament que la desplegui.

3.2.3 Accés i manteniment de l'habitatge

L'accés a l'habitatge i el seu manteniment comprenen gairebé la quarta part de la despesa de les llars. Si hi sumem les despeses dels subministraments, aquest percentatge s'incrementa fins a gairebé representar la meitat de la despesa.

Malgrat la crisi hipotecària, les solucions habitacionals fora del mercat han augmentat, i ho han fet amb més proporció en el cas de les persones en situació de pobresa. El 2020 només el 12% de les persones que estan en una situació de vulnerabilitat es troba en aquest règim, i la majoria de població en situació de pobresa (el 40%) viu en un habitatge en règim de lloguer, mentre que la resta de les llars (el 32,5%) estan pagant una hipoteca i el 44% són propietaris de l'habitatge.

Taula 12 Tinença de l'habitatge segons la situació econòmica

FONT: ELABORACIÓ PRÒPIA A PARTIR DEL L'ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA (EU-SILC) NOTA: EL RÈGIM DE TINEÇA ES CORRESPON A L'ANY NATURAL DE LES ENQUESTES

En aquest context, no és estrany que els habitatges d'aquestes famílies tinguin pitjors condicions d'habitabilitat i mostrin, per exemple, un percentatge d'humitats superior al que tenen les persones que no es troben en una situació de pobresa (el 2020 es registra el 34,5% en el cas de les persones en situació de pobresa enfront del 19,9% de les que es troben per sobre del llindar de pobresa), una situació que segurament és extensible a altres estàndards d'habitabilitat, com ara les situacions d'amuntegament, soroll, defectes dels elements constructius o sistemes d'escalfament inadequats. I, a la vegada, aquestes deficiències habitacionals comporten més prevalença de problemes de salut, com ara malalties i al·lèrgies respiratòries (bronquitis, asma, problemes respiratoris, constipats i virus, pneumònia, èczemes i rinitis aguda) (Alto Comisionado para la Lucha contra la Pobreza Infantil, 2020), especialment en els menors de 5 anys.

Les condicions de l'habitatge no només impacten sobre les condicions de la salut física dels infants, sinó que també n'afecten la salut mental i el benestar. Així, les males condicions com ara la falta de llum natural, el soroll, la manca d'espais propis o l'exposició a la humitat i al florit s'associen a la depressió, l'aïllament o l'ansietat, entre d'altres (Organització Mundial de la Salut, 2007). Així mateix, les condicions d'amuntegament incideixen en uns resultats educatius (Goux, Maurin, 2005) i nivells de graduació inferiors (Conley, 2001).

A aquests dèficits cal afegir-hi l'entorn. Els barris on aquests habitatges es localitzen solen tenir uns serveis municipals inadequats (Evans, 2004), com ara escoles amb problemes estructurals, de soroll, il·luminació o de ventilació (Evans, Saltzman, Cooperman, 2001) que no contribueixen a garantir la igualtat d'oportunitats. En

aquest sentit, cal recordar que l'article 77.2 de la Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, estableix que "la identificació d'indicadors o factors de risc en un entorn territorial concret o amb relació a un conjunt concret d'infants o adolescents ha de generar plans d'intervenció social preventius i comunitaris". I més endavant continua establint que "l'Administració competent en infància i adolescència, en coordinació amb els ens locals i els departaments de la Generalitat corresponents, ha de desenvolupar programes integrals d'atenció als adolescents en risc i desavantatge social en entorns territorials en què es concentren desigualtats i situacions de conflicte social. Aquests programes han de comptar amb mesures extraordinàries de suport a l'escolarització i a la continuïtat formativa, treball de carrer, lleure, acompanyament a la formació i a la inserció sociolaboral, i mesures socioeducatives intensives com centres oberts i centres diürns". Per tant, el desenvolupament dels plans d'intervenció social preventius i comunitaris s'han de dur a terme per fer front a les situacions de pobresa i abordar-ne les conseqüències econòmiques, però també socials, sanitàries i de participació social i comunitària.

La vulnerabilitat habitacional ratifica les situacions de pobresa de les llars més vulnerables. D'una banda, perquè la despesa mensual que les famílies que es troben en un règim de lloguer han d'abonar sol ser superior a la de les que es troben pagant un crèdit hipotecari, i, de l'altra, perquè a la incertesa que es deriva de la renovació del contracte, cal afegir-hi la urgència d'haver de fer front a una despesa proporcionalment molt elevada (necessitat d'acumulació), una part de la qual sufragarà els costos immobiliaris i no serà reemborsable. L'habitatge és un factor que determina el grau d'intensitat de la pobresa (Fusté, 2020), per tant, cal promoure mesures que atenuïn i continguin la despesa dedicada als lloguers, una acció que tindrà més efecte en les llars econòmicament més vulnerables.

3.3 Governança de la pobresa en la infància

La gravetat de les dades presentades i la situació de confinament i pandèmia actual que ha viscut la infància posen en relleu la necessitat d'impulsar de manera decidida una estratègia de millora de les condicions de vida dels infants i del seu benestar (Mayordomo, 2020). En aquest sentit, i atès el context social, econòmic i sanitari actual, semblaria raonable que s'impulsés un diagnòstic que identifiqués les necessitats de la infància. Aquesta actuació, que hauria de produir-se de manera estable i donar resposta al requeriment de l'article 19 de la LDOIA, sobre el coneixement rigorós i la divulgació de la realitat social de la Llei, hauria de desplegar el sistema d'indicadors (Generalitat de Catalunya, 2015a) del Pacte per a la Infància a Catalunya (Generalitat de Catalunya, 2013a) i hauria de ser la base per definir el nou Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència 2015-2018 (Generalitat de Catalunya, 2015b).

L'actualització d'aquest document estratègic hauria de preveure un model de governança en què es rellancin la Taula Nacional de la Infància de Catalunya i les taules territorials d'infància (Generalitat de Catalunya, 2013b), un espai en què conflueixin diverses administracions i múltiples àmbits per abordar de manera

integral els reptes i el futur que planteja la infància. Aquesta aposta ha d'estar ben dimensionada i és per això que aquest impuls s'ha d'acompanyar amb un mandat institucional quant a la dedicació de recursos tècnics, econòmics i tecnològics, així com al desenvolupament del talent dels professionals que hi participen (Mayordomo, 2021a). Aquesta aposta ha de ser ambiciosa, ha de preveure un procés de sistematització i processament de dades que, per mitjà de l'accés als registres administratius, entre d'altres, permeti disposar d'una aproximació agregada i actualitzada de la situació en què creixen els infants de Catalunya.

En l'àmbit específic dels serveis socials, cal actualitzar la Cartera de serveis socials per donar una resposta adequada a la situació en què es troben els infants en el context social, i cal avançar en la sistematització de les intervencions dels professionals per poder planificar de manera precisa les necessitats dels territoris i donar una resposta suficient a aquestes mancances mitjançant el contracte programa. Per a les situacions circumscrites en un espai territorial definit i tenint en compte la localització diferencial de la pobresa, cal recordar que l'article 77 de la LDOIA estableix que, amb l'objectiu de prevenir el risc social, en entorns territorials en què es concentren desigualtats i situacions de conflicte social, es poden desenvolupar programes que tinguin mesures extraordinàries de suport a l'escolarització i continuïtat formativa, treball de carrer, lleure, acompanyament en la formació i la inserció sociolaboral, i mesures socioeducatives intensives com ara centres oberts i centres diürns.

Finalment, i com a part intrínseca del mateix procés de planificació i tal com es recull a l'article 5.2 de la mateixa LDOIA, "les normes i les polítiques públiques han de ser avaluades des de la perspectiva dels infants i els adolescents, per garantir que inclouen els objectius i les accions pertinents adreçats a satisfer l'interès superior d'aquestes persones. Els infants i els adolescents han de participar activament en aquesta avaluació" i aquestes avaluacions han de tenir caràcter públic (article 20 de la LDOIA). D'acord amb la disposició transitòria primera de la LDOIA, s'estableix l'obligació d'anar incorporant a qualsevol programa d'intervenció o servei finançat amb pressupostos públics un disseny d'avaluació dels resultats o de l'impacte, segons escaigui.

4 CONCLUSIONS

L'abordatge de les situacions de pobresa en la infància i l'adolescència i les seves famílies se situa en un espai multinivell que implica una acció integral i integrada de diverses administracions. Aquest enfocament ha de transcendir les polítiques estrictament econòmiques i prendre en consideració els efectes que la pobresa té en diversos àmbits de la vida de les persones i la diversa expressió que adopta a escala territorial. Per fer-ho, cal conjugar una intervenció fiscal i monetària que garanteixi uns nivells de subsistència adequats per a les llars amb infants, tenint present que la composició d'aquestes llars incideix especialment en les condicions de vida de les persones que en formen part. Cal que hi hagi polítiques que garanteixin la incorporació i la permanència dels infants en situació de vulnerabilitat en els serveis del seu entorn i la seva participació cultural social i comunitària. Per mitjà d'aquesta participació, els infants aniran adquirint les habilitats i capacitats necessàries per desenvolupar-se d'acord amb els seus projectes de vida.

Els poders públics han de ser conscients que són responsables de la salvaguarda dels drets dels infants i de la promoció de la infància.

5 RESUM EXECUTIU

Actualment la infància creix en la situació següent:

- La dinàmica econòmica del període 2012-2021 és de creixement econòmic, que només es va aturar pel fre econòmic que va suposar la COVID-19.
- La renda mitjana per unitat de consum ha augmentat: ha passat dels 17.883 euros el 2012 fins a assolir els 20.872 euros l'any 2020.
- En la comparació entre la renda obtinguda pel quintil més alt i la renda obtinguda pel quintil més baix, s'assoleix el valor més elevat de 6,44 punts percentuals l'any 2013, moment a partir del qual comença a decreixer fins al 2015. L'any 2017 presenta el valor més baix del període (5,21%). A partir d'aleshores, torna a incrementar-se fins a assolir els 6 punts percentuals.

En termes generals,

- L'any 2019 la taxa de pobresa moderada del conjunt de la ciutadania de Catalunya se situa en el 21,7%, mentre que la pobresa greu afecta l'11,5% de la població, de manera que també és una de les xifres més altes del període analitzat.
- Les dones presenten unes taxes de pobresa superiors: el 23,30% per a la pobresa moderada i l'11,83% per a la greu, davant el 20,72% i 9,26% per als homes, respectivament.
- Les persones que provenen de fora de la Unió Europea presenten unes taxes de pobresa molt superiors (52,25%) a les que provenen de la resta de la Unió Europea (15,37%) i de les autòctones (13,13%).
- Quant al nivell d'estudis, també hi ha diferències significatives: 47,2% per a les persones que tenen estudis inferiors als primaris; 28,4% per a les persones que tenen estudis primaris; 22% per a les que tenen estudis secundaris i 7-8% per als que tenen estudis universitaris.

Les persones que es dediquen al sector primari mostren unes taxes de pobresa superiors (33,35%) a la resta de sectors: construcció 14,8%, indústria 12,68% i serveis 9,21%.

En el cas específic de la infància:

- La taxa de pobresa moderada en els infants experimenta un increment a partir del 2015, quan afecta un de cada tres infants (33,2%). Unadina mica molt similar a la taxa de pobresa greu en infants, que assoleix el 21,7% l'any 2019.

- Si ancorem el llindar al 2012, la taxa de pobresa infantil continua creixent gairebé ininterrompudament des del 2015 en endavant, fins a afectar una tercera part dels infants, i és gairebé el doble de la que pateixen les persones adultes i la gent gran.
- Malgrat la bretxa entre els gèneres, es redueix en la taxa de pobresa referent als infants. Augmenta lentament en el cas de les nenes i de manera abrupta en els nens fins a assolir el 33,3% i el 34% respectivament, sobretot en l'increment de les taxes de pobresa greu dels nens, que augmenta bruscament fins a arribar al 24,2% (davant del 19,1% de les nenes).

Les llars amb fills dependents mostren una taxa del 28,9%, un percentatge superior que en les llars sense fills dependents, que se situa en el 14,2%. Molt especialment en totes les estructures de llar següents: Llars monoparentals amb un o més fills, en què la taxa s'eleva fins a afectar el 43,2% de les llars.

- Llars amb dos adults de referència amb dos o més infants, que mostren unes taxes superiors al 60%.
- Pobresa per carència:
 - La taxa d'adults que es troben en una situació de privació material greu se situa a prop del 5,5% durant tot el període analitzat, mentre que la taxa per als infants ha fluctuat, atès que presenta percentatges superiors per a cada any fins a assolir el 9,7%, una xifra que gairebé representa el doble de la dels adults el 2020.
 - El 32,2% dels adults no té capacitat econòmica per afrontar les despeses imprevistes, xifra que s'eleva fins al 38,6% en el cas dels infants, tot i que la taxa s'ha reduït en 6 punts des del 2012.
 - Un de cada tres dels adults manifesta que no pot gaudir d'una setmana de vacances l'any, respecte del 33,7% en el cas dels infants.
- La composició de la despesa: l'habitatge gairebé representa el 40% de la despesa de les llars (una despesa monetària anual 11.124 euros). L'alimentació representa el 16,5% (4.823 euros), i el transport ha caigut lleugerament per l'efecte del confinament i de la pandèmia; l'any 2020 representa el 9,5% de la despesa de les llars (2.766 euros).
- La mitjana de la despesa de les llars se situa en els 29.235 euros anuals, però en les llars compostes per dos adults i un infant, la despesa assoleix els 33.634 euros; si la llar es compon d'un infant més (dos adults i dos infants), s'incrementa fins a arribar als 37.431 euros.
- L'any 2020, el percentatge d'infants que es troben en una situació de privació material greu és del 9,7% i representa el doble de la que pateixen els adults.
- Mentre els municipis petits i grans presenten taxes de pobresa al voltant

del 19%, els municipis mitjanament poblats mostren taxes que se situen en el 30%. Les situacions de pobresa, per tant, estan molt caracteritzades per l'entorn i les característiques del territori. Això té un impacte directe en les polítiques d'infància, com també es pot veure amb la taxa bruta de creixement de la població.

- El cost de la criança se situa al voltant dels 550 euros en funció del context territorial, l'edat de l'infant i el nombre d'infants que hi ha a la llar.

Pel que fa a la taxa AROPE per als infants, se situa en el màxim històric del 35,9%, mentre que per als adults es manté relativament estable al llarg del període (a prop dels 25 punts) i per a les persones més grans de 65 anys se situa en el 19,7%.

6 BIBLIOGRAFIA

6.1 Obres consultades

ADSERA, A. (2006). An Economic Analysis of the Gap Between Desired and Actual Fertility: The Case of Spain. *Review of Economics of the Household*, 4(1), 75-95.

<https://doi.org/10.1007/s11150-005-6698-y>

AGÈNCIA DE QUALITAT I AVALUACIÓ SANITÀRIES DE CATALUNYA, & AGÈNCIA DE SALUT PÚBLICA DE CATALUNYA, GENERALITAT DE CATALUNYA. (2017). *Desigualtats socioeconòmiques en la salut i la utilització de serveis sanitaris públics en la població de Catalunya*.

https://scientiasalut.gencat.cat/bitstream/handle/11351/2839/Desigualtats_socioeconòmiques_salut_serveis_sanitaris_Catalunya_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

AGUILAR, M., BATALLA, X., CHIVA, C., MANZANO, M. A., MAYORDOMO, E., NIETO, M., PAGÈS, E., PRAT, N., SANCHEZ, S., & BEGA, N. (2022). *Bases d'una política local de garantia d'ingressos i de la subsistència material* (Diputació de Barcelona). Diputació de Barcelona.

<https://llibreria.diba.cat/es/unclick/descargaebook.php?uid=D977F6B5EC5F50500430B75E262FB4955D484DF260AE2E60901AC9BB052DD735&c=66895&m=descarga>

AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2020, octubre 22). *Concilia: Nou servei de cangur municipal per facilitar la conciliació laboral, personal i familiar* [Text]. Ajuntament de Barcelona.

https://ajuntament.barcelona.cat/gracia/ca/noticia/concilia-nou-servei-de-cangur-municipal-per-facilitar-la-conciliacio-laboral-personal-i-familiar_998580

ALFONS, A., & TEMPL, M. (2012). Estimation of Social Exclusion Indicators from Complex Surveys: The R Package Laeken. *SSRN Electronic Journal*.

<https://doi.org/10.2139/ssrn.2244876>

ALSTON, P. (2020). *Informe del Relator Especial sobre la extrema pobreza y los derechos humanos*. UUNN.

<https://revistas.unlp.edu.ar/ReDeA/article/view/12123/10919>

ALTO COMISIONADO PARA LA LUCHA CONTRA LA POBREZA INFANTIL. (2020). *Impacto de las condiciones de la vivienda de alquiler en la infancia vulnerable* (Núm. 15; Documento Breve). Alto Comisionado para la lucha contra la pobreza infantil.

https://www.comisionadopobrezainfantil.gob.es/sites/default/files/DB%2015_o.pdf

ASSOCIACIÓ CATALANA DE MUNICIPIS. (2020, maig 14). *Nota jurídica respecte al règim jurídic de les prestacions socials d'urgència*. ACM. <https://www.acm.cat/juridic/notes-juridiques/nota-juridica-respecte-regim-juridic-prestacions-socials-urgencia>

AUTORITAT INDEPENDENT DE RESPONSABILITAT FISCAL. (2020). *Evolución del gasto público 2019*. Autoridad independiente de Responsabilidad Fiscal. <https://www.airef.es/wp-content/uploads/2020/PDF-WEB-BF-1.pdf>

AXFORD, N. (2009). Child well-being through different lenses: Why concept matters. *Child & Family Social Work*, 14(3), 372-383. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2009.00611.x>

AYALA, L., & CANTÓ, O. (2009). Políticas económicas y pobreza infantil. A: *Análisis y propuestas sobre pobreza infantil en España* (Unicef-Comité Español, p. 10-40). https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/2199_d_Pobreza Infantil Jornada_Madrid_2009.pdf

AYLLÓN, S., & RAMOS, X. (2022). *Informe sobre el bienestar i el progrés social a Catalunya* (Núm. 28; Monografies, p. 216). Generalitat de Catalunya.

BÄCKMAN, O., & FERRARINI, T. (2010). Combating Child Poverty? A Multilevel Assessment of Family Policy Institutions and Child Poverty in 21 Old and New Welfare States. *Journal of Social Policy*, 39(2), 275-296. <https://doi.org/10.1017/S0047279409990456>

BADENES, N., GAMBAU-SUELVE, B., & NAVAS, M. (2019). La renta básica universal a debate: Contexto, experiencias y simulaciones. *Papeles de economía española*, 161, 221-239.

BÁRCENA-MARTÍN, E., BLANCO-ARANA, M. C., & PÉREZ-MORENO, S. (2018). Social Transfers and Child Poverty in European Countries: Pro-poor Targeting or Pro-child Targeting? *Journal of Social Policy*, 47(4), 739-758. <https://doi.org/10.1017/S0047279418000090>

BEHAVIORAL SCIENCE TASK FORCE, NATIONAL ADVISORY MENTAL HEALTH COUNCIL, ROCKVILLE. (1995). Basic behavioral science research for mental health: A national investment. *American Psychologist*, 50(7), 485-495. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.50.7.485>

BELZUNEGUI, A., DE LA FUENTE, M., & VALLS, F. (2020). *Diagnosi de la feminització de la pobresa a Catalunya* (Núm. 4; Col·lecció Inclusió Social, p. 79). Generalitat de Catalunya.

BLAIR, C., GRANGER, D. A., WILLOUGHBY, M., MILLS-KOONCE, R., COX, M., GREENBERG, M. T., KIVLIGHAN, K. T., FORTUNATO, C. K., & THE FLP INVESTIGATORS. (2011). Salivary Cortisol Mediates Effects of Poverty and Parenting on Executive Functions in Early Childhood: Cortisol and Cognition. *Child Development*, 82(6), 1970-1984. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01643.x>

BLAIR, C., GRANGER, D. A., WILLOUGHBY, M., MILLS-KOONCE, R., COX, M., GREENBERG, M. T., KIVLIGHAN, K. T., FORTUNATO, C. K., & THE FLP INVESTIGATORS. (2011). Salivary Cortisol Mediates Effects of Poverty and Parenting on Executive Functions in Early Childhood: Cortisol and Cognition. *Child Development*, 82(6), 1970-1984. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01643.x>

BLASCO, J. (2016). *De l'escola bressol a les polítiques per a la petita infància*. Fundació Jaume Bofill. http://www.fbofill.cat/sites/default/files/Documenttreball_petitainfancia_290916.pdf

BLASCO, J., JULIÀ, A., & TODESCHINI, F. (2016). *Avaluació dels fons d'ajuts d'emergència social per a infants menors de 16 anys de l'Ajuntament de Barcelona* (D. Casado, Ed.). <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/arxius-documents/avaluacio-fons-ajuts-de-emergencia-social-o-16-1.pdf>

- BRADSHAW, J. (2012). The case for family benefits. *Children and Youth Services Review*, 34(3), 590-596. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.10.009>
- CANTÓ, O., & AYALA, L. (2014). Políticas Públicas para reducir la Pobreza Infantil en España: Análisis de Impacto. UNICEF. <https://www.unicef.es/publicacion/politicas-publicas-para-reducir-la-pobreza-infantil-en-espana-analisis-de-impacto>
- CASE, A., LEE, D., & PAXSON, C. (2008). The income gradient in children's health: A comment on Currie, Shields and Wheatley Price. *Journal of Health Economics*, 27(3), 801-807. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2007.10.005>
- CENTER ON THE DEVELOPING CHILD AT HARVARD UNIVERSITY (Director). (2012). *Serve & Return Interaction Shapes Brain Circuitry*. https://www.youtube.com/watch?v=m_5u8-QSh6A
- CHEN, E., COHEN, S., & MILLER, G. E. (2010). How Low Socioeconomic Status Affects 2-Year Hormonal Trajectories in Children. *Psychological Science*, 21(1), 31-37. <https://doi.org/10.1177/0956797609355566>
- CHEN, W.-H., & CORAK, M. (2008). Child poverty and changes in child poverty. *Demography*, 45(3), 537-553. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0024>
- CHZEN, Y., & BRADSHAW, J. (2012). Lone parents, poverty and policy in the European Union. *Journal of European Social Policy*, 22, 487-506. <https://doi.org/10.1177/0958928712456578>
- COMISSIÓ EUROPEA. (2013). *Barcelona objectives: The development of childcare facilities for young children in Europe with a view to sustainable and inclusive growth*. European Union. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fb103a95-f680-4f6e-bd44-035fbb867e6a/language-en>
- . (2017). *Pilar europeo de derechos sociales*. Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2792/506887>
- . (2020). *Semestre Europeo 2020: Evaluación de los avances en lo que respecta a las reformas estructurales y la prevención y la corrección de los desequilibrios macroeconómicos, y resultados de los exámenes exhaustivos conforme al Reglamento (UE) núm. 1176/2011*. European Commission. https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-country-reports_en
- COMITÈ DELS DRETS DE L'INFANT. (2018). *Observaciones finales sobre los informes periódicos quinto y sexto combinados de España*. <http://digitallibrary.un.org/record/1476613>
- CONLEY, D. (2001). A Room With a View or a Room of One's Own? Housing and Social Stratification. *Sociological Forum*, 16(2), 263-280. <https://doi.org/10.1023/A:1011052701810>
- CONSELL EUROPEU. (2002). *Presidency Conclusions*. Barcelona European Council, 15 and 16 march 2002. http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/barcelona_european_council.pdf
- . (2021). *Recomendación (UE) 2021/1004 del Consejo de 14 de junio de 2021 por la que se establece una Garantía Infantil Europea*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H1004&from=EN>

CRUZ, I., NAVARRO, L., & PORCEL, S. (2021). *Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona. IV trimestre de 2020*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

https://institutinfancia.cat/iermb/Simulacio_rendes_AMB_%202020_IERMB.pdf

CUSSÓ-PARCERISAS, I., CARRILLO, E., & RIERA-ROMANÍ, J. (2018). What is the Minimum Budget for an Adequate Social Participation in Spain? An Estimate Through the Reference Budgets Approach. *Child Indicators Research*, 11(1), 263-290.

<https://doi.org/10.1007/s12187-016-9429-4>

DELGADO, M., MEIL, G., & LÓPEZ, F. Z. (2008). Spain: Short on children and short on family policies. *Demographic Research*, 19, 1059-1104.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA, ÀREA D'EDUCACIÓ, ESPORTS I JOVENTUT. (2020). *Cercle de comparació intermunicipal d'escoles bressol* (15a edició). Diputació de Barcelona.

<https://www.diba.cat/documents/113226/217769218/CCI-Bressol-2020.pdf/2ecc40c6-d470-36fb-6831-0bf2dd639602?t=1611670600471>

DIRECCIÓ GENERAL D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA. (2016). *Serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies. Línies generals del nou model de serveis* (Núm. 32; Eines). Generalitat de Catalunya.

https://dixit.gencat.cat/web/.content/home/04recursos/02publicacions/02publicacions_de_bs/04_familia_infancia_adolescencia/serveis_intervencio_socioeducativa_no_residencial_infants_adolescents_situacio_risc_seves_families/serveis_intervencio_socioeducativa_no_residencial_infants_adolescents_situacio_risc_seves_families.pdf

DUNCAN, G. J., MAGNUSON, K., KALIL, A., & ZIOL-GUEST, K. (2012). The Importance of Early Childhood Poverty. *Social Indicators Research*, 108(1), 87-98.

<https://doi.org/10.1007/s11205-011-9867-9>

DUNCAN, G. J., MAGNUSON, K., & VOTRUBA-DRZAL, E. (2014). Boosting Family Income to Promote Child Development. *The Future of Children*, 24(1), 99-120.

<https://doi.org/10.1353/foc.2014.0008>

EQUIP D'INCIDÈNCIA POLÍTICA D'UNICEF COMITÈ CATALUNYA & UNICEF COMITÈ ESPANYOL. (2018). *No val a badar. L'Agenda 2030 en clau d'infància a Catalunya*. UNICEF Comitè Catalunya.

https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/comunicacion/informe_no_val_a_badar.pdf

EUROPEAN ANTI-POVERTY NETWORK. (2021). *El estado de la pobreza. Seguimiento del indicador de pobreza y exclusión social en España. 2008-2020* (XI; Informe anual sobre el riesgo de pobreza y exclusión).

<https://www.eapn.es/estadodepobreza/ARCHIVO/documentos/informe-ARPE-2021-contexto-nacional.pdf>

EVANS, G. W., SALTZMAN, H., & COOPERMAN, J. L. (2001). Housing Quality and Children's Socioemotional Health. *Environment and Behavior*, 33(3), 389-399.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00139160121973043>

FLETCHER, J., & WOLFE, B. (2014). Increasing our Understanding of the Health-Income Gradient in Children: Gradient and Health. *Health Economics*, 23(4), 473-486.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/hec.2969>

FREEDMAN, D. S., MEI, Z., SRINIVASAN, S. R., BERENSON, G. S., & DIETZ, W. H. (2007). Cardiovascular risk factors and excess adiposity among overweight children and adolescents: The Bogalusa Heart Study. *The Journal of Pediatrics*, 150(1), 12-17.e2.

<https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2006.08.042>

FUSTÉ, B. (2020, maig 24). Tot anirà bé? Pobresa i habitatge a Catalunya (abans del confinament). Lleiengell.cat. <http://lleienel.cat/pobresa-i-habitatge/>

GARCÍA, A., & CARRILERO, N. (2020, desembre 2). Desigualtats en la salut infantil: Evidència per a polítiques públiques. Lleiengell. <http://lleienel.cat/desigualtats-salut-infantil/>

GARCIMARTÍN, C. (2019). Mesurament de la inversió pressupostària en la infància: Proposta metodològica i primers resultats: Pressupostos generals de l'Estat i pressupostos de Catalunya. UNICEF Comitè Catalunya.

<https://www.unicef.es/cat/publicacion/mesurament-de-la-inversio-pessupostaria-en-la-infancia-proposta-metodologica-i-primers>

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2010). Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

<https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

———. (2013). Pacte per a la Infància a Catalunya. Generalitat de Catalunya.

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/pacte_infancia_catalunya/pacte_infancia_catalunya_juliol_2013.pdf

———. DECRET 250/2013, de 12 de novembre, de la Taula Nacional i les taules territorials i locals d'infància (2013).

http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?documentId=648402&action=fitxa

———. (2015a). Estat de situació de la infància i l'adolescència a Catalunya 2014. Generalitat de Catalunya.

https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/01departament/02funcionsiestructura/Antic_abans_2016/enllasos/documents/Estat_situacio_infancia_2014-itxesindicadors.pdf

———. (2015b). Informe impacte econòmic i social del Pla d'atenció integral a la infància i l'adolescència de Catalunya. Secretaria General, 17.

http://treballiaferssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematicos/07infanciaiadolescencia/politiques_i_plans_actuacio/pdiac/Pla_Atencio_Integral_Infancia_Adolescencia_Catalunya_2015-2018/InformeImpacteEconomicISocialPIdAIAC.pdf

- . DECRET 55/2020, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei 14/2017, de 20 de juliol, de la renda garantida de ciutadania i es modifica el Decret 123/2007, de 29 de maig, pel qual es determina el règim aplicable a la sol·licitud i concessió de les prestacions socials de caràcter econòmic de dret subjectiu, i es concreten els requisits per al reconeixement del dret a les prestacions creades, en desplegament de la Llei 13/2006, del 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic (2020). https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2020/04/28/55_
- . (2020). *Renda garantida de ciutadania. Informe general d'avaluació 2019. Anàlisi de la taxa de cobertura insuficiència econòmica*. Generalitat de Catalunya. http://rendagarantidaciutadana.net/files/Documentos/2020-12-22_Informe_taxa_cobertura_i_suficincia_econmica_2019.pdf
- . (2021). *Escenari macroeconòmic de Catalunya. 2021 i 2022*. 2013-2182. http://economia.gencat.cat/web/.content/70_economia_catalana/arxius/PM/21-10-PM-2021-2022.pdf
- GHYSELS, J., & VAN LANCKER, W. (2011). The unequal benefits of activation: An analysis of the social distribution of family policy among families with young children. *Journal of European Social Policy*, 21(5), 472-485. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0958928711418853>
- GOISIS A., SACKER, A., & KELLY, Y. (2015). Why are poorer children at higher risk of obesity and overweight? A UK cohort study. *The European Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv219>
- GONZÁLEZ, S. (2016). *Quin impacte tenen les activitats extraescolars sobre els aprenentatges dels infants i joves?* Fundació Bofill. <https://fundaciobofill.cat/publicacions/quin-impacte-tenen-les-activitats-extraescolars-sobre-els-aprenentatges-dels-infants-i>
- GORNICK, J. C., & JÄNTTI, M. (2012). Child poverty in cross-national perspective: Lessons from the Luxembourg Income Study. *Children and Youth Services Review*, 34(3), 558-568. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.10.016>
- GOUX, D., & MAURIN, E. (2005). The effect of overcrowded housing on children's performance at school. *Journal of Public Economics*, 89(5), 797-819. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.06.005>
- GUTIÉRREZ-DOMÈNECH, M. (2007). The impact of the labour market on the timing of marriage and births in Spain. *Journal of Population Economics*, 21(1), 83-110. <https://doi.org/10.1007/s00148-005-0041-z>
- JORDAN, B. (2006). Well-being: The next revolution in children's services? *Journal of Children's Services*, 1(1), 41-50. <https://doi.org/10.1108/17466660200600005>
- JULIÀ, A. (2014). *Mesures contra la pobresa infantil: Prestació per a famílies amb infants en situació de pobresa* (Docs Infància a Catalunya). UNICEF Comitè Catalunya. https://www.unicef.es/sites/unicef.es/files/docs-mesures_pobresa_infantil_prestacio.pdf

- KALIL, A., & ZIOL-GUEST, K. M. (2008). Parental employment circumstances and children's academic progress. *Social Science Research*, 37(2), 500-515.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2007.08.007>
- LEYEN, U. VON DER (2019). *Political Guidelines for the Next European Commission 2019-2024. A Union that strives for more. My agenda for Europe*.
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/62e534f4-62c1-11ea-b735-01aa75ed71a1>
- LÓPEZ, J., MARÍN, C., & ONRUBIA, J. (2021). *Observatorio sobre el reparto de los impuestos y las prestaciones entre los hogares españoles. Sexto informe - 2017 y 2018. (Sexto informe)*. FEDEA, Estudios sobre la Economía Española.
<https://documentos.fedea.net/pubs/eee/eee2021-33.pdf>
- LUPIEN, S. J., KING, S., MEANEY, M. J., & MCEWEN, B. S. (2001). Can poverty get under your skin? Basal cortisol levels and cognitive function in children from low and high socioeconomic status. *Development and Psychopathology*, 13(3), 653-676.
<https://doi.org/10.1017/S0954579401003133>
- MAHÍA, R., & DE ARCE, R. (2014). Pobreza de la población extranjera en España. A: J. Arango, D. Moya Malapeira, & J. Oliver Alonso (Ed.), *Inmigración y Emigración: mitos y realidades. Anuario de la Inmigración en España 2013 (edició 2014)*.
http://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/anuario_cidob_de_la_inmigracion/inmigracion_y_emigracion_mitos_y_realidades_anuario_de_la_inmigracion_en_espana_2013_edicion_2014
- MARX, I., SALANAUSKAITE, L., & VERBIST, G. (2013). The paradox of redistribution revisited: And that it may rest in peace? *IZA Discussion Paper*, 7414.
<http://ftp.iza.org/dp7414.pdf>
- MAYORDOMO, E. (2018, febrer 16). La millor política d'infància és fer-se vell. *Lleienel.cat*. <http://lleienel.cat/millor-politica-infancia-envellir/>
- . (2019, febrer 11). *El pilar social europeu, una aproximació crítica*. *Lleienel.cat*. <http://lleienel.cat/pilar-social-europeu-aproximacio-critica/>
- . (2020, abril). La infància: Del marge al confinament. *Barcelona Societat*, 26, 28-34.
- . (2021a). *La infància o la governança complexa*. Observatori La gestió importa. <http://lagestioimporta.cat/arees/la-infancia-o-la-governanca-complexa/>
- . (2021b, octubre 21). *Un ecosistema per a la mobilitat social en la petita infància (0-3)*. Fundació Bofill. <https://fundaciobofill.cat/blog/un-ecosistema-per-a-la-mobilitat-social-en-la-petita-infancia-0-3>
- MISRA, J., BUDIG, M. J., & MOLLER, S. (2007). Reconciliation policies and the effects of motherhood on employment, earnings and poverty. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 9(2), 135-155.
<https://doi.org/10.1080/13876980701311588>

- MONTSERRAT, J., & VILÀ, T. (2015). *Proposta prestació econòmica universal per a la criança (PEUC)*. FEDAIA.
https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/4791_d_informe_peuc_fedaia_2015.pdf
- MORGAN, K. J. (2003). Paid to Care: The Origins and Effects of Care Leave Policies in Western Europe. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 10(1), 49-85. <https://doi.org/10.1093/sp/jxg004>
- NACIONS UNIDES. (1989). *Convenció sobre els Drets de l'Infant*.
https://jocdelsdrets.gencat.cat/assets/pdf/Convencio_drets_infancia.pdf
- NAVARRO, M., & TRUÑO, M. (2019). Impactes subjectius del Fons 0-16 en la vida dels infants, adolescents i les seves famílies. *Barcelona Societat*, 23, 112-120.
- NAVARRO-VARAS, L., & PORCEL, S. (2021). *Avaluació de la tarificació social a les escoles bressol municipals de Barcelona: Una anàlisi en clau d'equitat social*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
<https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wp-content/uploads/2021/10/Avaluacio-de-la-tarificacio%CC%81-social-EBM-Barcelona-1.pdf>
- Nussbaum, M., & Sen, A. (Ed.). (1993). *The Quality of Life*. Oxford University Press.
- OECD. (2011). *Divided we stand: Why inequality keeps rising*. OECD.
- . (2017a). *Obesity Update*. <http://www.oecd.org/health/health-systems/Obesity-Update-2017.pdf>
- . (2017b). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*, OECD. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264276116-en>
- . (2020). *Interactive charts by the OECD*. OECD Data.
<https://data.oecd.org/chart/6prq>
- . (2022). *Evolving Family Models in Spain: A New National Framework for Improved Support and Protection for Families*. OECD.
<https://doi.org/10.1787/c27e63ab-en>
- OORSCHOT, W. J. H. Van (2002). Targeting welfare: On the functions and dysfunctions of means-testing in social policy. A: P. Townsend & D. Gordon (Ed.), *World poverty: new policies to defeat an old enemy*. Policy Press, 171-193.
- OREOPOULOS, P., PAGE, M., & STEVENS, A. H. (2008). The Intergenerational Effects of Worker Displacement. *Journal of Labor Economics*, 26(3), 455-483.
<https://doi.org/10.1086/588493>
- ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT. (2007). *Large analysis and review of European housing and health status (LARES)*. https://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0007/107476/lares_result.pdf
- PARCERISAS, C., & MARIA, I. (2017). *Una nova aproximació a la pobresa infantil. Aplicació de l'indicador europeu «reference budgets» a Catalunya per a àrees densament poblades* [Ph. D. Thesis, Universitat Ramon Llull].
<http://www.tdx.cat/handle/10803/404842>

PHILLIPS, M. (2011). Parenting, time use, and disparities in academic outcomes. A: G. J. Duncan & R. J. Murnane (Ed.), *Whither Opportunity? Rising Inequality, Schools, and Children's Life Chances*. Russell Sage Foundation, 207-228.

POVEDA, C. (2020). *Impacte econòmic d'una política de llars d'infants universal i gratuïta a Catalunya en clau de gènere. Una visió comparada amb Europa i Espanya*. Cambra de Comerç de Barcelona. <https://premsa.cambrabcn.org/wp-content/uploads/2020/01/2019-01-ESTUDI-ESCOLES-BRESSOL.pdf>

REPETTI, R. L., TAYLOR, S. E., & SEEMAN, T. E. (2002). Risky families: Family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128(2), 330-366. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.2.330>

RUDIS, B., KENNEDY, P., REINER, P., WILSON, D., ADAM, X., LEEPER, T. J., & MEYS, J. (2020). *hrbrthemes: Additional Themes, Theme Components and Utilities for «ggplot2»* (0.8.0). <https://CRAN.R-project.org/package=hrbrthemes>

RUIZ-HUERTA, J., ADAME, F., AGULLÓ, A., CANTÓ, O., DE PABLOS, L., DÍAZ DE SARRALDE, S., LABANDEIRA, X., LAGO, S., LÓPEZ, G., LÓPEZ, J., LÓPEZ, D., MORENO, S., RUIZ, V., SOLER, M. T., VILLAR, M., CUENCA, A., & GARCÍA-HERRERA, C. (2022). *Libro blanco sobre la reforma tributaria*. Asociación Profesional de Expertos Contables y Tributarios de España. https://www.aece.es/descargararchivo_docnoticias_2731

SAMPER, S., & MORENO, R. (2021). La participació dels infants i adolescents en oportunitats educatives 360. Un estat de la qüestió. A: A. Forés & A. Parcerisa (dir.), *Educació 360: Més enllà del temps lectiu. Una aproximació a les dades de participació i als agents de l'ecosistema educatiu* (Fundació Bofill).

SÁNCHEZ, M., BARATECH, L., & RUÉ, E. (2019). *El salari de referència metropolitana de Barcelona 2018*. Àrea Metropolitana de Barcelona. https://docs.amb.cat/alfresco/api/-default-/public/alfresco/versions/1/nodes/fcofcb74-b7be-4884-9e45-0733710d7f10/content/Salari_metropolitana_2018.pdf?attachment=false&mimeType=application/pdf&sizeInBytes=921735

SÁNCHEZ, M., MARTÍNEZ, A., & RUÉ, E. (2022). *El salari de referència metropolitana de Barcelona 2021*. Àrea Metropolitana de Barcelona. https://docs.amb.cat/alfresco/api/-default-/public/alfresco/versions/1/nodes/9dfaa271-9956-4e03-99cb-ae36e1df656f/content/Salari_metropolitana_2021.pdf?attachment=false&mimeType=application/pdf&sizeInBytes=1113350

SANZO, L. (1987). La pobreza en la Comunidad Autónoma Vasca: Algunos resultados (I). *Zerbitzuan: Gizarte zerbitzuetarako aldizkaria*, 2, 10-21. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2701253>

SARASA, S. (2011). *Deferred effects of nursery school on adolescents' school performance in Spain*. <http://repositori.upf.edu/handle/10230/12357>

- SARASA, S., PORCEL, S., NAVARRO-VARAS, L., & CRUZ, I. (2022). *La desigualdad y la pobreza en el primer año de pandemia Covid-19 en España* (Núm. 1; Recerca Metròpoli). https://iermb.uab.cat/wp-content/uploads/2022/03/01_La_desigualdad_la_pobreza_Recerca_Metr%C3%B2poli.pdf
- SAVE THE CHILDREN. (2018). *El cost de la criança*. https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/el_cost_de_la_crianca.pdf
- SEGURETAT SOCIAL. (2022). *Ingreso mínimo vital*.
- SEN, A. (2005). Human Rights and Capabilities. *Journal of Human Development*, 6(2), 151-166. <https://doi.org/10.1080/14649880500120491>
- SÍNDIC DE GREUGES. (2021). *Informe sobre els drets dels infants i adolescents*. Síndic de Greuges. https://www.sindic.cat/site/unitFiles/8322/Informe%20Infancia%202021_def.pdf
- SLOWIKOWSKI, K., SCHEP, A., HUGHES, S., DANG, T. K., LUKAUSKAS, S., IRISSON, J.-O., KAMVAR, Z. N., RYAN, T., CHRISTOPHE, D., HIROAKI, Y., GRAMME, P., ABDOL, A. M., BARRETT, M., CANNODT, R., KRASSOWSKI, M., CHIRICO, M., & APHALO, P. (2022). ggrepel: Automatically Position Non-Overlapping Text Labels with «ggplot2» (0.9.2). <https://CRAN.R-project.org/package=ggrepel>
- STEVENS, A. H., & SCHALLER, J. (2011). Short-run effects of parental job loss on children's academic achievement. *Economics of Education Review*, 30(2), 289-299. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.10.002>
- TAYLOR, M. R., AGHO, K. E., STEVENS, G. J., & RAPHAEL, B. (2008). Factors influencing psychological distress during a disease epidemic: Data from Australia's first outbreak of equine influenza. *BMC Public Health*, 8(1), 347. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-347>
- TURNER, R. J., & AVISON, W. R. (2003). Status Variations in Stress Exposure: Implications for the Interpretation of Research on Race, Socioeconomic Status, and Gender. *Journal of Health and Social Behavior*, 44(4), 488. <https://doi.org/10.2307/1519795>
- UNICEF. (2021). *Bases para el Plan de acción de la garantía infantil europea en España*. 36.
- VALLS, F., & BELZUNEGUI, À. (2017). *L'ocultació de la qüestió del gènere en les estadístiques sobre pobresa: Revisió a partir de les dades de Catalunya* (Núm. 21; Barcelona Societat. Revista de coneixement i anàlisi social). Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista/05-ocultacio_de_la_questio_del_genere_en_les_estadistiques_de_pobresa.pdf
- VTYURINA, S. (2020). Effectiveness and Equity in Social Spending - The Case of Spain. *IMF Working Papers* (Núm. 20/16; IMF Working Papers). International Monetary Fund. <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/2020-016.html>
- WICKHAM, H. (2009). *Ggplot2: Elegant graphics for data analysis*. Springer.

WICKHAM, H. (2011). The Split-Apply-Combine Strategy for Data Analysis. *Journal of Statistical Software*, 40, 1-29. <https://doi.org/10.18637/jss.v040.i01>

WICKHAM, H., AVERICK, M., BRYAN, J., CHANG, W., MCGOWAN, L. D., FRANÇOIS, R., GROLEMUND, G., HAYES, A., HENRY, L., HESTER, J., KUHN, M., PEDERSEN, T. L., MILLER, E., BACHE, S. M., MÜLLER, K., OOMS, J., ROBINSON, D., SEIDEL, D. P., SPINU, V., YUTANI, H. (2019). Welcome to the Tidyverse. *The Journal of Open Source Software*, 4(43), 1686. <https://doi.org/10.21105/joss.01686>

WICKHAM, H., FRANÇOIS, R., HENRY, L., MÜLLER, K., VAUGHAN, D., & POSIT. (2023). *dplyr: A Grammar of Data Manipulation* (1.1.0). <https://CRAN.R-project.org/package=dplyr>

6.2 Fonts de l'explotació estadística

R version 4.1.3 (2022-03-10)

R Core Team (2022). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <https://www.r-project.org/>

bit) Running under: Ubuntu 20.04.4 LTS Matrix products: default

BLAS: /usr/lib/x86_64-linux-gnu/blas/libblas.so.3.9.0 LAPACK: /usr/lib/x86_64-linux-gnu/lapack/liblapack.so.3.9.0